

Innehållsförteckning

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Författningsförslag	2
Utdrag av statsrådsprotokollet den 22 mars 1968	2
Inledning	2
Den allmänna varuskatten	8
Mervärdeskatteprincipen m. m.	30
Vissa allmänna synpunkter m. m.	39
Departementschefen	41
Vissa allmänna tillämpningsfrågor	45
Departementschefen	61
Mervärdeskattens tillämpning inom fastighetsområdet och angränsande områden	67
Departementschefen	82
Beskattningsområdet	89
Departementschefen	105
Skattskyldigheten	113
Departementschefen	120
Beskattningsvärde, skattedebitering, skattepliktig omsättning m. m.	124
Departementschefen	132
Avdragsrätten	137
Departementschefen	140
Beskattningsförfarandet	141
Departementschefen	152
Ikraftträdandet m. m.	160
Övriga frågor	166
Hemställan	167
Bilaga	168

Nr 101

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående långtidsplan för det statliga utvecklingsbiståndet m. m.; given Stockholms slott den 15 mars 1968.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över utrikesdepartements-, finans- och handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande ministern för utrikes ärendena hemställt.

GUSTAF ADOLF

Torsten Nilsson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att det statliga utvecklingsbiståndet för de närmaste åren skall planeras med sikte på att den totala anslagsvolymen för biståndsärendamål budgetåret 1974/75 skall motsvara 1 % av bruttonationalprodukten. Detta beräknas förutsätta anslagshöjningar på ca 25 % från år till år under sjuårsperioden.

För de närmaste åren, budgetåren 1968/69—1970/71, framläggs en i väsentliga avseenden preciserad plan för anslagens fördelning på ändamål och verksamhetsformer. Som utgångspunkt för den fortsatta detaljplaneringen föreslås gälla, att anslagen under nämnda treårsperiod sammanlagt uppgår till lägst 1,8 miljarder kr.

Inom den angivna treårsramen beräknas drygt 700 milj. kr. för allmänna bidrag till internationella program. Redan nu utfästs enligt förslaget 265 milj. kr. i bidrag för kalenderåren 1968—1970 till Internationella utvecklingsfonden IDA, och 276 milj. kr. utfästs för samma tid till FN:s utvecklingsprogram UNDP. Bidragen föreslås stiga från år till år under perioden. Till internationella livsmedelsprogram beräknas 114 milj. kr. Höjda bidrag beräknas även till FN:s barnfond UNICEF och FN:s flyktingkommisariat.

För direkta svenska biståndsinsatser administrerade av SIDA och för

vissa ändamålsbestämda bidrag till internationella program beräknas för budgetåren 1968/69—1970/71 anslag på sammanlagt drygt 1 miljard kr. Därav förutsätts ca 40 % utgå i form av krediter.

I propositionen framläggs förslag till riktlinjer för den fortsatta biståndsverksamheten. Dessa ansluter i stor utsträckning till de riktlinjer, som dragits upp genom statsmakternas beslut år 1962 och i vissa avseenden där- efter. Den starka betoningen av de internationella biståndsprogrammen bi- behålls. Fortsatt koncentration av den direkta biståndsverksamheten för- ordas med avseende på länder och ämnesområden. Särskilt understryks betydelsen av bistånd i syfte att främja livsmedelsförsörjning och familje- planering i u-länderna.

Förslag om ett svenskt system för investeringsgarantier framläggs.

Anslagen till biståndsändamål föreslås för budgetåret 1968/69 bli höjda med 100 milj. kr. till totalt 504 milj. kr., dvs. med 25 %. En jämförelsevis starkt ökad medelsanvisning föreslås för informationsverksamheten.

Utdrag av protokollet över utrikesdepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 15 mars 1968.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, KLING, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GUSTAFSSON, GEIJER, ODHNOFF, WICKMAN, MOBERG.

Ministern för utrikes ärendena anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *långtidsplan för det statliga utvecklingsbiståndet m. m.* och anför.

Inledning

Förenta Nationernas andra världskonferens för handel och utveckling UNCTAD II inleddes i New Delhi den 1 februari 1968. Inför konferensen möttes i Alger i oktober 1967 företrädare för den s. k. 77-gruppen, som är en sammanslutning av de mindre utvecklade länderna, i syfte att dra upp riktlinjerna för ett enhetligt handlande vid konferensen. De gemensamma ståndpunkterna sammanfattades i den s. k. Alger-deklarationen («Charter of Algiers»).

De fattiga ländernas läge

I Alger-deklarationen tecknas bilden av en värld, i vilken klyftan i ekonomiskt avseende mellan rika och fattiga länder fortsätter att vidgas. Nationalinkomsten per person i de utvecklade länderna beräknas tillväxa med omkring 300 kr. om året, medan de fattiga folken — varav en del inte nått längre än att hela deras nationalinkomst per person är 300 kr. om året — genomsnittligt inte lyckats öka sina inkomster med mer än 10 kr. om året per innevånare. Värdet av de fattiga ländernas export — med bortseende från oljan — steg med i genomsnitt 4 % om året under 1960-talets första hälft, medan tillväxttakten i världens totala export var dubbelt så snabb. De fattiga ländernas andel av världshandeln sjönk. Bytesförhållandet i handeln mellan u-länder och industriländer har på senare år ändrats avsevärt till u-ländernas nackdel. Det har beräknats, att minskningen i dessa länders

köpkraft motsvarar 12 miljarder kr. om året — eller inemot hälften av värdet av de mer utvecklade ländernas statliga bistånd till u-länderna.

De fattiga ländernas samlade skuldbörda beräknas ha vuxit från 50 miljarder kr. år 1955 till 200 miljarder kr. år 1966. Räntor och amorteringar på dessa skulder kostar nu mer än 20 miljarder kr. om året — ett belopp, som hotar att redan år 1970 växa i kapp hela den överföring av resurser i form av lån, som sker från de rika länderna.

Alger-deklarationens teckning av läget i ekonomiska termer bestyrks av det material, som UNCTAD:s generalsekreterare framlade inför konferensen i New Delhi. Den kan också kompletteras med uppgifter från andra områden. De senaste årsrapporterna från FN:s generalsekreterare och Världsbanken, från FN:s livsmedelsorganisation FAO, utbildningsorganisationen UNESCO och arbetsorganisationen ILO berättar om en fortsatt otillräcklig livsmedelsproduktion, växande analfabetism och tilltagande arbetslöshet. Dessa missförhållanden präglar särskilt och i stigande grad de redan fattiga länderna. För dessa länder är en av huvudorsakerna till den växande misären gemensam: den allt hastigare folkökningen, som f. n. medför en tillväxt av världsbefolkningen med cirka 70 milj. människor om året varav cirka 50 milj. i u-länderna. En växande ström av barn och ungdom behöver ha mat och utbildning och arbete — men tillgången på näringsrik föda ökar långsamt, allt flera klappar förgäves på skolportarna trots att skolsystemet växer snabbt, och arbetstillfällena ökar mycket långsammare än antalet arbetsökande.

Det är numera en utbredd mening bland folkens ledare, att humanitära, sociala och ekonomiska skäl talar för en aktiv befolkningspolitik, i vilken familjeplanering måste spela en huvudroll. Men ännu har endast de första stegen tagits på de praktiska åtgärdernas väg, och många slags hinder reser sig för en snabb utbredning av metoderna för födelsekontroll. Trots att en målmedveten verksamhet för familjeplanering redan pågått länge, kan endast några få länder och områden ännu peka på resultat i form av en påtaglig uppbromsning av folkökningen. Det har beräknats, att världsbefolkningen med nuvarande tillväxttakt fördubblas och växer till omkring 7 miljarder människor omkring år 2000. En framgångsrik utbredning av familjeplaneringen kan begränsa tillväxten — men knappast mer än att ändå 6 miljarder människor, dvs. 2,5 miljarder mer än nu, skall leva på jorden om drygt 30 år.

Alger-deklarationen uttalar, att lösningen av de fattiga ländernas ekonomiska, sociala och kulturella problem i hög grad är beroende av dessa länders egna utvecklingsansträngningar. Därför krävs det en mobilisering och ett bättre utnyttjande av interna resurser.

U-ländernas egna ansträngningar för att komma till rätta med svälten, okunnigheten, sjukdomarna och överbefolkningen behöver få stöd av de rika länderna i ett världsomfattande utvecklingssamarbete. De redan väl utveck-

lade länderna samarbetar till gemensam fördel i en rad olika grupperingar sådana som OECD, den europeiska ekonomiska gemenskapen EEC och frihandelsorganisationen EFTA och förbättrar successivt sitt läge. Det hittills bedrivna utvecklingssamarbetet med u-länderna har inte lyckats hindra, att det kroniska tillståndet av undernäring och felnäring har förvärrats. Stagnationen i deras livsmedelsframställning och den snabba tillväxten i deras folkmängd — i förening med den snedvridning av produktion och handel, som äger rum — hotar, som Alger-deklarationen understryker, att ge upphov till en allvarlig kris.

U-ländernas gemensamma uttalanden i Alger-deklarationen erinrar världssamhället om dess förpliktelse att skapa förhållanden under vilka alla folk kan åtnjuta ekonomisk och social välfärd och utveckla sina resurser därhän att folken kan leva utan nöd och fruktan. I en värld av växande inbördes beroende, säger Alger-deklarationen, är fred, framsteg och frihet gemensamma och odelbara värden. Följaktligen kommer u-ländernas förkovran att gynna även de redan utvecklade länderna.

Resursflödet till u-länderna

I början av 1950-talet var utvecklingsbiståndet fortfarande av blygsam omfattning, men det tillväxte snabbt under årtiondet. Man har beräknat, att ökningen av statliga gåvor och lån för ekonomisk utveckling mellan åren 1950 och 1962 uppgick till 12 % årligen. Detta senare år beräknas enligt OECD:s kommitté för utvecklingsbistånd (Development Assistance Committee, DAC) det totala offentliga och privata nettoresursflödet till u-länderna till inemot 45 miljarder kr. Under de följande åren ökades resursflödet med i genomsnitt något över 2,5 miljarder kr. om året till drygt 55 miljarder kr. år 1966. Ökningen motsvarade i stort sett prisstegringen under dessa år.

I verkligheten har således det totala resursflödet stagnerat under 1960-talet. Dess andel av givarländernas växande nationalinkomst har minskat. Resursöverföringen till u-länderna motsvarade åren före och omkring 1960 (1956—1961) ungefär 1,1 % av de rika västländernas sammanlagda nationalinkomster. Åren 1962—1965 uppgick resursöverföringen till omkring 1 % men sjönk år 1966 till knappt 0,9 % av nationalinkomsten för alla givarländer sammantagna. Om det totala biståndsfördelningen jämförs med bruttonationalprodukten i givarländerna, var andelen år 1966 i genomsnitt något över 0,6 % mot närmare 0,9 % år 1961.

Av den rent statliga biståndsgivningen — för DAC-ländernas del beräknad till ett värde av drygt 33 miljarder kr. år 1966 — kanaliseras endast en mindre del genom mellanstatliga bistånds- och finansieringsinstitutioner. År 1961 utbetalades av dessa institutioner 2,8 miljarder kr. Motsvarande belopp uppgick år 1966 till 7 miljarder kr.

Bland industriländerna svarar Förenta Staterna, Frankrike, Storbritannien och Västtyskland för det största biståndsfördelningen, och detta sker främst

genom direkt biståndsgivning, dvs. bilaterala program. År 1966 svarade de fyra länderna för nära 84 % av det totala statliga biståndet från de i DAC deltagande staterna, Förenta Staterna ensamt för 57 %. Den sammanlagda volymen av de fyra ländernas program har förändrats föga sedan år 1962, vilket innebär att det statliga biståndets procentuella andel av dessa ländernas nationalinkomster minskat.

Trots nedgången i Frankrikes biståndsgivning under 1960-talet svarar landet fortfarande för den största biståndsinsatsen i förhållande till nationalinkomsten. Av övriga stater, som deltar i DAC, har samtliga utom Belgien ökat sin statliga biståndsgivning under 1960-talet. De högsta relativa stegringstalen noteras för Canada, Danmark, Nederländerna och Sverige.

Vad angår biståndsflödets fördelning på världsdelar har Afrikas relativa andel av det statliga biståndet minskat under 1960-talet, medan Latinamerikas andel hållit sig någorlunda konstant. Resursflödet i Asien har sedan år 1961 ökat och omfattade år 1965 nära hälften av det totala resursflödet till u-länderna. Med drygt 60 % av de fattiga ländernas befolkning mottog Asien år 1965 ett bistånd, som beräknats motsvara knappt 15 kr. per invånare, medan motsvarande siffra för Latinamerika anges till drygt 18 kr. och för Afrika till 27 kr.

Industriländernas biståndsgivning beräknades år 1966 ha innefattat fältinsatser av 103 500 personer, inklusive lärare och fredskårsdeltagare. Därav kom över 85 % från tre länder, Frankrike, Förenta Staterna och Storbritannien. Samtidigt utbildades omkring 68 000 stipendiater och praktikanter inom ramen för statliga biståndsprogram. Även mätt i personer har biståndsgivningen stagnerat eller minskat.

I bihang som torde få fogas till detta protokoll ingår tabeller (1—5) över resursflödet till u-länderna.

Krav på ökat bistånd

Stora förväntningar ställdes på de rekommendationer och åtaganden, som antogs av den första handels- och utvecklingskonferensen UNCTAD I år 1964. En rad åtgärder förbådades där i syfte att frigöra och utveckla världshandeln, stabilisera råvarupriserna och öka det inslag i samarbetet mellan de rika och de fattiga länderna, som utvecklingsbiståndet utgör. Enhälligt godtogs som mål för resursöverföringen till u-länderna, att de rika länderna till dessa skulle överföra statliga och privata resurser motsvarande 1 % av bruttonationalinkomsten.

UNCTAD:s generalsekreterare konstaterar i sin rapport inför den andra världshandelskonferensen i New Dehli, att många av rekommendationerna vid den första konferensen vunnit ökad uppmärksamhet och börjat resultera i specifika åtgärder på det nationella och internationella planet. Generalsekreteraren konstaterar emellertid, att de åtgärder, som hittills vidtagits i anledning av rekommendationerna, ej på långt när gett det omfattande re-

sultat, som förutsågs vid den första världskonferensen för handel och utveckling.

Enligt en inom Världsbanken företagen beräkning skulle u-länderna kunna nyttiggöra utvecklingskrediter och bidrag på 15—20 miljarder kr. mer om året än som f. n. står till förfogande. Undersökningar företagna av FN och den amerikanska biståndsförvaltningen ger en liknande bild av u-ländernas absorptionsförmåga inom ramen för deras biståndsbehov.

I sitt tal inför Svenska bankföreningen i oktober 1967 hänvisade Världsbankens chef George Woods till den planering, som föregick Marshall-hjälpen omedelbart efter andra världskriget, och uppmanade industriländernas regeringar att inför världens befolkningskris och livsmedelsbrist ta initiativet till ett liknande planeringsarbete. Den plan, som skulle framkomma, borde läggas till grund för 1970-talets utvecklingssamarbete. Liknande förslag har diskuterats inom FN. Sverige tog år 1966 upp frågan om planering av utvecklingsarbetet i u-länderna under 1970-talet. Det första s. k. internationella utvecklingsårtiondet (»International Development Decade»), proklamerat av FN vid 1960-talets ingång, hade hunnit in i sin andra hälft och det kunde förutses, att dess mål i fråga om de fattiga ländernas ekonomiska utveckling inte skulle nås. För att undvika en upprepning av det första utvecklingsårtiondets besvikelser skulle man inför 1970-talet företa en realistisk planering. Diskussionen härom har därefter fortsatt inom FN. Det kan nu förutses, att 1968 års generalförsamling kommer att få tillfälle att ta ställning till ett förslag om att 1970-talet skall proklamerats som det andra utvecklingsårtiondet. Inför detta avser man inom FN försöka utarbeta en utvecklingsstrategi för världssamhällets ansträngningar att öka framstegstakten i de fattiga länderna.

1962 års riksdagsbeslut och utvecklingen därefter

År 1962 antog riksdagen på grundval av förslag i prop. 1962:100 (SU 135—138, rskr 313—316) riktlinjer för det svenska utvecklingsbiståndet. I propositionen anförde statsministern att politisk vilja och ekonomisk förmåga är avgörande för det svenska biståndets omfattning, och att viljan att hjälpa vunnit allt starkare anslutning i en bred opinion, som i praktisk handling ville ge uttryck för internationell solidaritet och mellanfolklig förståelse.

Genom riksdagens beslut steg biståndsanslagen för budgetåret 1962/63 från cirka 50 till 131 milj. kr., och anslagen såsom andel av bruttonationalprodukten¹ ökade därmed från mindre än 0,1 % till 0,15 %. I propositionen anförde statsministern att anslagen för enskilda år i framtiden måste kun-

¹ Med bruttonationalprodukt avses bruttonationalprodukten till marknadspris enligt svensk definition.

na variera med hänsyn till det samhällsekonomiska läget. Strävandena skulle inriktas på att successivt öka det statliga svenska biståndet så att det uppnår en nivå som motsvarar 1 % av bruttonationalprodukten. Stödet till de fattiga länderna skulle därmed komma att utgöra ett av de viktigaste inslagen i 1960-talets politik.

Efter år 1962 har anslagen till statligt utvecklingsbistånd stigit snabbare än anslagen till de flesta andra offentliga ändamål. I löpande priser är anslagen för innevarande budgetår drygt tre gånger så stora som under budgetåret 1962/63. Totalt har sedan år 1962 drygt 1,5 miljarder kr. anslagits till biståndsåndamål. Under tiden har bruttonationalprodukten stigit i sådan takt, att biståndsanslagens ökning som en andel därav stannat vid en fördubbling. Mot 0,15 % budgetåret 1962/63 beräknas anslagen för budgetåret 1967/68 komma att motsvara 0,30 % av bruttonationalprodukten.

Utvecklingen av anslagen och utbetalningarna under budgetåren 1962/63—1966/67 jämte anslagens andel av bruttonationalprodukten framgår av följande uppställning:

Budgetår	Anslag (milj. kr.)	Utbetalningar ¹ (milj. kr.)	Anslagens andel i % av BNP till marknadspris
1962/63....	131	92	0,15
1963/64....	177	124	0,19
1964/65....	226	147	0,22
1965/66....	283	246	0,25
1966/67....	337	282	0,27 ²
1967/68....	404		0,30 ²

¹ Nettoutbetalningar enligt statistik från OECD/DAC.

² Preliminära uppgifter.

Vid ingången av 1960-talet dominerades den svenska biståndsgivningen av bidragen till de mellanstatliga organisationernas program. Sedan direkta biståndsåtgärder i vissa länder, s. k. bilateral verksamhet, i större omfattning inleddes 1962, har dessa bidrags relativa andel av biståndsmedlen sjunkit från 68 % budgetåret 1962/63 till 42 % 1967/68. Samtidigt har bidragsbeloppen stigit och en ökning skett av Sveriges andel av kostnaderna för den biståndsverksamhet, som genomförs av FN-organen och Världsbanken. År 1967 svarade Sverige för 9,0 % av bidragen till FN:s utvecklingsprogram (UNDP) och var därmed näst efter Förenta Staterna den största bidragsgivaren. Motsvarande siffror för FN:s barnfond (UNICEF) var 5,9 %, för Internationella livsmedelsprogrammet (World Food Programme, WFP) 4,8 % och för Internationella utvecklingsfonden (IDA) 3,9 %.

En sammanställning av den svenska bidragsgivningen till de mellanstatliga programmen och de svenska bidragens relativa andel av kostnaderna för programmen redovisas i efterföljande tabell.

Sveriges allmänna bidrag till internationella biståndsprogram

Program	1964		1965		1966		1967		Utfästelser 1968 1969	
	(milj. kr.)	%	(milj. kr.)	%	(milj. kr.)	%	(milj. kr.)	%	(milj. kr.)	(milj. kr.)
1. FN:s utvecklingsprogram										
UNDP	52,0	7,3	59,8	7,9	67,6	8,4	80,9	9,0	80,9	80,9
2. FN:s barnfond UNICEF....	3,9	2,9	5,2	3,8	7,8	5,6	8,8	5,9	—	—
3. FN:s flyktingkommissaries program UNHCR	1,04	6,6	1,04	5,7	1,3	5,9	1,3	—	—	—
4. FN:s program för Palestina- flyktingar UNRWA	0,3	—	0,75	—	11,15	—	11,15	—	—	—
Därav: ordinarie bidrag	(0,3)	—	(0,75)	—	(0,75)	—	(0,75)	—	—	—
särskilt bidrag	—	—	—	—	(10,4)	—	(10,4)	—	—	—
5. Internationella livsmedels- programmet WFP	3,5	2	3,5	2	10,4	4	15,7	4,8	15,7	15,7
6. 1967 års konvention om livs- medelshjälp	—	—	—	—	—	—	—	—	22	22
7. Internationella utvecklings- fonden IDA	36,1	3,5	41,4	3,5	51,8	4	51,8	4	72,4	87,9
Därav: ordinarie bidrag	(10,0)	—	(25,9)	—	(25,9)	—	(25,9)	—	—	—
extra bidrag	(26,1)	—	(15,5)	—	(25,9)	—	(25,9)	—	—	—

I samband med ökningen av biståndsprogrammets volym har en växande andel av de medel, som avsatts för direkt utvecklingssamarbete med u-länderna, kommit att användas för verksamhet, som antingen handhas av FN-organ eller som genomförs i nära samarbete med mellanstatliga organisationer. FN-organen har genom särskilda ändamålsbestämda bidrag från Sverige fått möjligheter att genomföra insatser som inte rymts inom berörda organs budget. På området för s. k. tekniskt bistånd, dvs. i huvudsak kunskapsöverföring, beräknas blandade multilaterala och bilaterala insatser (s. k. multi-bi-verksamhet) under budgetåret 1967/68 kosta drygt 29 milj. kr. motsvarande cirka 20 % av berörda anslag. Av Sveriges åtaganden under utvecklingskrediter inom ramen för bilateralt s. k. finansiellt bistånd beräknas under detta budgetår nära 40 % falla på samfinansieringsföretag med Världsbanken/IDA. En nära anknytning av Sveriges bilaterala bistånd till de internationella organisationernas program förordades i prop. 1962: 100. Totalt kan numera omkring hälften av de svenska biståndsmedlen hänföras till insatser som i olika former administreras av eller i nära samarbete med mellanstatliga organisationer.

Sveriges betydande ekonomiska medverkan i de mellanstatliga biståndsprogrammen har motiverat ett aktivt svenskt deltagande i utformningen av den mellanstatliga biståndsverksamheten. Inom de beslutande organen för FN:s och Världsbankens biståndsprogram har Sverige framträtt som förespråkare för en betydande ökning av verksamhetens finansiella resurser. I samband med diskussionerna om påfyllnad av Internationella utvecklingsfonden, IDA, för perioden 1968/69—1970/71 stödde Sverige världsbankschefens ursprungliga förslag om en fyrdubbling av de årliga bidragen. Som enda stat har Sverige lämnat IDA frivilliga bidrag vid sidan av vad

som överenskommits mellan medlemsstaterna. Genom att Sverige låtit en betydande del av de svenska kreditmedlen användas i samfinansieringsoperationer med IDA har denna lånefondens resurser ytterligare drygats ut.

Från svensk sida har i åtskilliga sammanhang understrukits behovet av en långsiktig planering av den mellanstatliga biståndsgivningen. Bl. a. i syfte att öka förutsättningarna härför har Sverige — åter som enda stat hittills — gjort utfästelser om bidrag till UNDP över flera år. Krav har från svensk sida ställts på en klar arbetsfördelning och god samordning mellan FN:s olika fackorgan och på åtgärder, som ökar fackorganens förmåga att svara för en växande biståndsvolym. I FN:s beslutande instanser har Sverige verkat för att FN-representanterna i u-länderna får en starkare ställning, så att de verkligen kan fylla funktionen som samordnare av internationellt bistånd till respektive länder. Behovet av en systematisk värdering av biståndsverksamheten har understrukits från svenskt håll.

Sveriges delegationer i internationella organ har sedan länge talat för aktiva FN-insatser på familjeplaneringens område. Under de senaste åren har Sverige och andra länder, som verkat härför, vunnit ökad anslutning på denna punkt, och förutsättningar föreligger nu för FN-åtgärder i syfte att begränsa befolkningstillväxten.

Från svensk sida har man tagit aktiv del i det förberedelsearbete, som ledde till skapandet av FN:s organisation för industriell utveckling (UNIDO) den 1 januari 1967. Sverige har gjort sig till talesman för ett arbetsprogram för UNIDO, vilket betonar de praktiska fältinsatserna och i motsvarande grad reducerar omfattningen av teoretiska studier och seminarier.

Under den första världskonferensen för handel och utveckling år 1964 UNCTAD I tog Sverige tillsammans med Storbritannien initiativet till en undersökning av förutsättningarna för en ny finansiell biståndsform, s. k. supplementär finansiering, avsedd att komma länder till hjälp, som råkat ut för en oförutsedd minskning av exportinkomsterna på grund av prisfluktuationer på världsmarknaden. Arbetet på denna biståndsforms förverkligande fortgår i de internationella organen.

Sverige har konsekvent i internationella organ hävdat principen, att bistånd inte bör vara bundet till leveranser från givarlandet. Senast vid 1968 års världskonferens för handel och utveckling UNCTAD II i New Delhi framfördes denna ståndpunkt. Svenska krediter är inte bundna till leveranser från Sverige. Beträffande gåvobistånd sker upphandling utomlands då detta framstår som ekonomiskt fördelaktigt.

I prop. 1962: 100 behandlades relativt kortfattat frågan om det direkta utvecklingssamarbetets länderinriktning. I samband med biståndsprogrammets tillväxt under de närmast följande åren skedde en snabb ökning av antalet länder, som mottog direkt svenskt bistånd. År 1965 hade den då nyinrättade biståndsmyndigheten SIDA det administrativa ansvaret för tekniska biståndsinsatser i ett 20-tal länder. Riksdagen hade år 1964 (prop.

1964: 1 bil. 5, SU 53, rskr 156) uttalat, att de svenska biståndsinsatserna inte borde splittras på alltför många länder. Riktpunkten med viss koncentration borde fasthållas. På grundval av biståndsmyndighetens förslag fastställde statsmakterna år 1966 (prop. 1966: 1 bil. 5, SU 45, rskr 169), att planeringen av nya projekt för tekniskt bistånd och utvidgning av pågående skulle koncentreras till ett fåtal av de länder med vilka utvecklingssamarbete redan inletts. Etiopien, Kenya, Tanzania, Tunisien, Indien och Pakistan kom därmed att bli huvudmottagarländer för sådant svenskt bistånd. Familjeplanering och katastrofhjälp undantogs från tillämpningen av koncentrationsprincipen. Vidare skulle utvecklingssamarbete av utrikespolitiska skäl kunna inledas med länder utanför kretsen av huvudmottagarländer. Med denna motivering har biståndsinsatser inletts i Sydafrikanska Republikens grannstater Botswana, Lesotho och Swaziland och en svensk fredskårsinsats i Zambia successivt byggts ut. I den mån bistånd lämnas utanför huvudmottagarländernas krets sker detta vanligen i samverkan med FN-organ.

Till andra än huvudmottagarländerna för tekniskt bistånd har utvecklingskrediter lämnats till Turkiet inom ramen för konsortiesamarbete i OECD samt till Sudan. I övrigt har kreditgivningen kommit att inriktas på samma länder som fått tekniskt bistånd. Sedan samarbete i fråga om kreditbistånd under innevarande budgetår inletts med Kenya och Etiopien, har länderinriktningen för kreditgivning och tekniskt bistånd kommit att överensstämma.

I prop. 1962: 100 angavs yrkesutbildning och familjeplanering som lämpliga verksamhetsgrenar i det svenska biståndsprogrammet, dock utan att andra ämnesområden direkt uteslöts. Under biståndsverksamhetens första skede dominerade yrkesutbildningen. Utbildningsanstalter startades i Etiopien redan år 1954 och i Pakistan år 1955. Nya sådana var år 1962 under framväxt i Indien, Liberia, Pakistan och Tunisien. Behovet av familjeplanering hade tidigt betonats, men det dröjde innan fältverksamhet på detta område kunde komma till stånd i större utsträckning. Den första svenska familjeplaneringsinsatsen hade avtalats med Ceylon år 1958 och den andra med Pakistan år 1961. Sedermera har svenskt bistånd till familjeplaneringsarbete kommit till stånd i ett tjugotal länder, inte minst genom kanalisering av medel genom Internationella familjeplaneringsförbundet, IPPF, som åtnjuter betydande finansiellt stöd från Sverige.

Nya ämnesområden för biståndsarbetet blev aktuella under 1960-talets första år. Bl. a. innebar påbörjandet år 1962 av kreditgivning och bistånd genom varuleveranser en utvidgning även av ämnesområdena för biståndsprogrammet. Redan tidigt hade vissa kurser på boskaps- och växtförädlingsområden anordnats i Sverige för kvalificerade studerande från u-länderna. Den ämnesmässiga tyngdpunkten i det svenska biståndsarbetet har på senare år förskjutits, i det att insatser på livsmedelsförsörjningens område blivit alltmer omfattande. Statsmakterna godtog år 1966 SIDA:s för-

slag, att Sveriges tekniska biståndsinsatser i stort sett borde begränsas till familjeplanering och hälsovård, lärar- och yrkesutbildning, livsmedelsförsörjning i vid bemärkelse jämte »community development»-verksamhet (prop. 1966: 1 bil. 5, SU 45, rskr 169). Insatser på hälsovårdens område har därefter kommit att omfatta nästan uteslutande preventiv medicin, som huvudsakligen stötts genom statliga bidrag till enskilda organisationers biståndsverksamhet.

Kreditgivningen har främst kommit att omfatta projekt för vattenförsörjning och spannmålslagring, s. k. programbistånd avseende finansiering av industriell utrustning samt samarbete med utvecklingsbanker.

En grov beräkning ger vid handen, att utbetalningarna under budgetåret 1966/67 från anslagen för direkta svenska biståndsinsatser till drygt 25 % avsåg livsmedelsförsörjning, medan ännu endast drygt 8 % avsåg familjeplanering. Undervisning svarade — främst beroende på kostnader för skolbyggen och leveranser av skolbokspapper — för över en tredjedel av utbetalningarna under dessa anslag.

I prop. 1962: 100 framhölls, att det tekniska biståndet — dvs. kunskapsöverföring — skulle ges prioritet. Särskild vikt skulle läggas vid FN:s skilda program. Det på 1950-talet inledda direkta biståndet omfattade huvudsakligen utbildningsprojekt i u-länderna som i betydande utsträckning finansierades och bemannades från svensk sida, samt specialiserad utbildning, främst vid kurser i Sverige. Efter hand har karaktären hos det tekniska biståndet förändrats. Ansträngningar har gjorts att snabbare och fullständigare integrera biståndsprojekten i mottagarländernas förvaltningsmässiga och ekonomisk-sociala struktur. Stor vikt har lagts vid att den kunskapsöverförande verksamhet, som under senare år planerats, från början väl inpassas i mottagarlandet. Biståndsinsatserna uppfattas allt mindre som svenska modellprojekt utan som bidrag — personella och finansiella — till en verksamhet för vilken u-landets regering alltifrån början har det huvudsakliga ansvaret.

Samtidigt som det svenska biståndet kommit att koncentreras till ett mindre antal länder och ämnesområden har planeringsverksamheten tagit sikte på förhållandevis omfattande insatser, där olika aktiviteter och skilda typer av biståndsresurser samverkar och stöder varandra. Som exempel på en sådan biståndsinsats kan anföras ett av svensk expertis planerat regionalt jordbruksutvecklingsprojekt i Etiopien, som inleddes år 1967.

Till de viktiga nyheterna under senare år i fråga om den del av Sveriges direkta utvecklingssamarbete, som omfattar personalinsatser, hör s. k. förvaltningsbistånd. Avtal därom träffades år 1966 med Tanzania, och liknande samarbete med andra länder är under förberedelse. I början av år 1966 tjänstgjorde 20 svenska experter inom Tanzanias förvaltning. Denna personal ställs på svensk bekostnad till förfogande för verksamhet inom myndigheter och institutioner i mottagarlandet. Liksom i fråga om andra insatser eftersträvas en koncentration av personalen till ett fåtal verksamhetsområden.

Efter en omsorgsfull planering under medverkan av representanter för enskilda organisationer startades en svensk fredskår år 1965. Tillhandahållande av arbetsledare och verkställande personal på mellannivå — över 22 men vanligen under 30 års ålder — kom därmed att bli ett led i det svenska biståndsprogrammet. De första fredskårsgrupperna tjänstgjorde i Etiopien och Zambia. Sedermera har fredskårspersonal också ställts till förfogande för tjänstgöring i Tanzania delvis i direkt anknäytning till det förvaltningsbistånd, som där lämnas till bl. a. landets vattenförsörjningsmyndigheter. I januari år 1968 framlades en rapport om fredskårens första två år. Verksamheten har bedömts som framgångsrik och en betydande utvidgning planeras.

Särskilda ansträngningar har gjorts för att förstärka insatsen av svensk personal i det internationella utvecklingssamarbetet. Den personella insatsen i form av rekryterad expertis svarar ännu långt ifrån mot de svenska finansiella bidragen till de internationella biståndsprogrammen. Omfattningen av den svenska personalrekryteringen till biståndstjänst framgår av sammanställningen i följande tabell. Den ökade rekryteringen har medfört att det totala antalet svenskar tjänstgörande i biståndsarbetet för mellanstatliga organisationer och i fälttjänst inom ramen för Sveriges direkta bistånd snabbt ökat. I slutet av budgetåret 1965/66 uppgick antalet till 332 och vid halvårsskiftet 1967 till 444. I början av år 1968 hade antalet stigit till 500, därav något över 100 i fredskåren. Av stor betydelse för tillväxten av den svenska personalinsatsen har varit tillkomsten av fredskåren samt utbyggnaden av anordningen att förse FN-programmens specialistpersonal med svenska biträdande experter bekostade av Sverige. I båda fallen vänder man sig till yngre, välutbildade personer.

Rekrytering av biståndspersonal budgetåren 1963/64 — 1967/68

Fältpersonal	1963/64	1964/65	1965/66	1966/67	1967/68 (Beräknat)
Bilateral fältverksamhet: experter, administratörer	60	52	75	93	110
Bilateral fältverksamhet: fredskårsdeltagare	—	—	44	61	90
Nordiska projekt: svenskar	2	2	5	9	20
Multilateral biståndsverksamhet: experter	23	42	47	74	70
Multilateral biståndsverksamhet: biträdande experter	20	19	35	29	50
Totalt	105	119	206	266	320

Den av bl. a. arbetsmarknadsläget i Sverige förorsakade svårigheten att rekrytera expertpersonal har varit en faktor, som begränsat möjligheterna att utvidga det av statsmakterna prioriterade personella biståndet. Betydande ansträngningar har gjorts för att öka SIDA:s rekryteringskapacitet. Under de senaste åren har språkundervisning och allmänt orienterande utbildning av utresande experter byggts ut. Sedan budgetåret 1965/66 har en del experter inför fälttjänstgöringen även fått kompletterande fackutbildning.

Inom stipendiatverksamheten har särskild tonvikt lagts på utbildning av personal, som för framtiden skall knytas till verksamhet som inletts i något u-land under svensk medverkan. I anslutning till de föreslagna riktlinjerna i den utredning om u-länder och utbildning, som framlades år 1963 (SOU 1963: 64), har stipendiatutbildning i Sverige huvudsakligen förlagts till specialiserade kurser, vanligen av mindre än ett års varaktighet. Enskild stipendiering har getts lägre prioritet och huvudsakligen inriktats på forskning och kvalificerad vidareutbildning. Under budgetåret 1966/67 deltog 388 personer i kursverksamhet. Under senare år har stipendiering för studier utanför Sverige, främst av flyktingar från södra Afrika, fått ökad omfattning.

Biståndsgivning i form av leveranser av varor inleddes år 1962. Vid utgången av budgetåret 1966/67 hade 85 milj. kr. använts för ändamålet. Gåvobiståndet har inriktats på skolundervisning, jordbruk, skogsbruk och fiske. Under femårsperioden 1962—1967 har Sverige lämnat skolbokspapper till vissa länder i Asien, främst Indien och Pakistan, till ett värde av 70 milj. kr. Vid en år 1967 genomförd bedömning av insatserna har konstaterats, att gåvorerna kommit till god användning. Uppskattningsvis har papperet hittills använts till tryckning av 250 milj. skolböcker. Till de viktigare inslagen i gåvobiståndet hör vidare de leveranser av konstgödning till Indien, som inleddes år 1966. De 28 000 ton kalkkammonsalpeter, som levererats hittills, beräknas förslå till förbättring av skördeutfallet på 280 000 hektar åkerjord främst för veteodling.

Auknytning till svenska eller till av FN stödda utvecklingsprojekt eller program har normalt varit en förutsättning för svenskt gåvobistånd i form av varor. Ett ytterligare krav har varit, att mottagarlandet gett gåvan hög prioritet. Vid utformningen av insatserna har hänsyn också tagits till möjligheten att utnyttja överkapacitet inom vissa branscher av svensk industri. Liksom varubiståndet inleddes utvecklingskreditgivningen år 1962. Under femårsperioden t. o. m. budgetåret 1966/67 avtalades tolv utvecklingskrediter till ett sammanlagt värde av 225 milj. kr. Utbetalningarna, som erfarenhetsmässigt släpar efter med ett eller annat år, uppgick för samma tid till 40 milj. kr.

Kreditgivningen har så långt möjligt samordnats med internationella organisationer och med andra biståndsgivare genom deltagande i växande utsträckning i konsultativa grupper o. d. inom Världsbankens ram. Som redan nämnts har samfinansiering med Världsbanken/IDA varit av stor betydelse. Samverkan med regionala utvecklingsbanker inleddes genom ett avtal år 1966 med den Interamerikanska utvecklingsbanken (IDB).

Lånevillkoren har varit enhetliga under den ifrågavarande femårsperioden, 2 % ränta och återbetalning efter fem års amorteringsfrihet med halva beloppet under tio år och återstoden under de därpå följande fem åren. Avtalens konstruktion har utformats med Världsbankens låneavtal som förebild. Riksdagen beslöt år 1967, att lånevillkoren i normalfallen fr. o. m. budget-

året 1967/68 skall göras förmånligare genom en tioårig amorteringsfri period (prop. 1967: 1 bil. 9, SU 54, rskr 152). Dessutom kommer svenska krediter att i vissa fall kunna lämnas på samma villkor som IDA:s (tio års amorteringsfrihet, därefter amortering under 40 år, 3/4 % årlig administrationsavgift). De svenska kreditvillkoren är internationellt sett förmånliga och motsvarar de riktlinjer härför som uppsatts av OECD/DAC och FN.

Under det uppbyggnadsskede av det svenska biståndet, som tillryggalagts sedan år 1962, har samlats en betydande erfarenhet av utvecklingssamarbete. Former har utbildats för en samordning av det direkta svenska biståndet med den verksamhet, som internationella organisationer och andra biståndsgivare bedriver. Fackmyndigheter och enskilda organisationer har i betydande utsträckning kommit att engageras i det statliga utvecklingssamarbetet. Ett växande mått av erfarenhet om u-länderna har samlats inom konsultföretag och universitet. Allt fler tillhör den kategori svenskar, som tjänstgjort i u-land eller som på annat sätt varit verksamma i utvecklingssamarbete. Betydande kunskap har samlats om de länder, som vårt land kommit att särskilt samverka med i sitt utvecklingsbistånd. Erfarenhet har vunnits om utvecklingsplanering och effektivaste sättet att utnyttja vårt lands biståndsresurser. År 1965 genomfördes en reform av biståndsförvaltningens organisation, varvid styrelsen för internationell utveckling, SIDA, inrättades. Förutsättningar synes nu föreligga för att Sverige skall kunna öka sin medverkan i de internationella ansträngningarna till förmån för u-länderna såväl inom ramen för FN:s verksamhet som i olika former av direkt samarbete med dessa länder.

Den offentliga debatten i biståndsfrågorna har varit intensiv under hela 1960-talet. Denna debatt har, i varje fall såvitt den förts i riksdagen, inte bragt i dagen större meningsmotsättningar i fråga om biståndsgivningens motiv och mål eller riktlinjerna för verksamhetens bedrivande. I anslutning till de årliga förslagen och besluten rörande biståndsanslagen har de uppdagna riktlinjerna bekräftats och preciserats på grundval av vunna erfarenheter. Förra årets riksdag uttalade (SU 1967: 53, rskr 151) att 1962 års beslut visat sig väl ägnat att utgöra grundval för den fortsatta planeringen av biståndets utbyggnad. Samma riksdag hemställde i skrivelse till Kungl. Maj:t, att en plan för utvecklingsbiståndets utbyggnad med sikte på ett totalt bistånd motsvarande 1 % av bruttonationalprodukten skulle föreläggas 1968 års riksdag.

1 %-målets innebörd

Det ursprungliga FN-målet

Det inom det internationella utvecklingssamarbetet allmänt erkända s. k. 1 %-målet är ett mått på omfattningen av resursöverföringen från de jämförelsevis rika, ekonomiskt utvecklade industriländerna till de fattiga, ekonomiskt underutvecklade länderna (u-länderna). Målet formulerades

år 1960 första gången i en FN-resolution på följande sätt: »... flödet av internationellt bistånd och kapital (till de underutvecklade länderna) bör avsevärt ökas för att snarast möjligt uppgå till ungefärligen 1 % av de ekonomiskt avancerade ländernas samlade nationalinkomster».

Valet av procentsats fastställdes på skönsmässiga grunder. Målet uppställdes för de ekonomiskt utvecklade länderna som kollektiv.

Denna måldefinition är föga preciserad. Det framgår att inte endast biståndstransfereringar utan även andra resursöverföringar kan bidra till uppnåendet av målet, men resursflödets art anges inte närmare. U-lands-kategorien avgränsas inte.

Man träffade inte heller något val mellan olika nationalinkomstbegrepp. 1 %-målet avser en andel av ett lands samlade produktionsresultat under ett år. Detta produktionsresultat kan anges med flera olika mått, exempelvis som nettonationalprodukt till faktorkostnad (»nationalinkomst» används ibland som synonym härför), bruttonationalprodukt till faktorkostnad eller bruttonationalprodukt till marknadspris. För medlemsländerna i OECD:s kommitté för utvecklingsbistånd, DAC, har det största av olika internationell statistik använda nationalinkomstbegrepp beräknats överstiga det minsta med ca 25 %. 1 %-målet kan således variera avsevärt till sin omfattning beroende på vilket nationalinkomstbegrepp som läggs till grund för beräkningarna.

»UNCTAD-målet»

I en rekommendation som antogs vid FN:s världshandelskonferens första session år 1964, UNCTAD I, fick 1 %-målet en mera preciserad utformning. Det angavs sålunda: »Varje ekonomiskt avancerat land bör sträva att tillhandahålla... utvecklingsländerna finansiella resurser till ett minsta nettobelopp, vilket så nära som möjligt når 1 % av dess nationalinkomst...» Till rekommendationen fogades en not av följande lydelse: »Definitionen av finansiella resurser är i sammandrag som följer: statliga (offentliga) gåvor i kontanter eller natura (inklusive gåvor i form av tekniskt bistånd); varuförsäljning mot betalning i lokal valuta; statliga lån för perioder överstigande ett år (med avdrag för kapitalåterbetalningar); gåvobidrag och kapitaltillskott till multilaterala biståndsorgan och nettoköp från dessa av obligationer, fordringsbevis och fordringsandelar (»participations»); privata kapitaltransfereringar av långfristig art, netto, vilka härrör från dem som äger hemvist i de kapitalexporterande länderna; från dessa transfereringar görs således avdrag för hemtagning av kapital nedlagt i direktinvesteringar, långfristiga lån, portföljplaceringar och handelskrediter. Avdrag görs ej för kapitalåterflöde härrörande från dem som äger hemvist i de underutvecklade länderna, ej heller för avkastning på kapitalplaceringar.»

¹ Termerna »offentlig» och »statlig» används som synonymer i denna proposition.

Definitionen av 1 %-målet följs i rekommendationen av en kommentar, där det heter att denna inte avses representera en maximering eller en lämplig grundval för jämförelser mellan industriländernas biståndsansträngningar.

UNCTAD-definitionen av 1 %-målet liksom den tidigare FN-definitionen är inte begränsad till biståndstransaktioner utan avser »tillhandahållande av finansiella resurser», vari ingår ett betydande inslag av resursöverföringar utan biståndssyfte.

UNCTAD-målet gäller för givarländerna vart för sig. Det omfattar såväl statliga som privata resursöverföringar. Uppskattningen av resursflödet grundas på en nettoberäkning. Denna är ofullständig, i det att avdrag inte görs för t. ex. räntebetalningar och vinsthemtagningar. Med termen »långfristig» avses tidrymder på ett år eller mer.

UNCTAD-målet är opreciserat i fråga om nationalinkomstbegrepp. Det är även opreciserat i fråga om avgränsningen av u-landskategorin.

Internationella jämförelser

FN och DAC redovisar årligen industriländernas — och då speciellt de västliga ländernas — prestationer i förhållande till 1 %-målet enligt UNCTAD-definitionen. Då dessa organisationer tolkar UNCTAD-målet olika, kan man tala om en DAC-version och en FN-version av detta. Resultaten i fråga om måluppfyllelse skiljer sig väsentligt mellan de båda versionerna. År 1966 nådde resursflödet till u-länderna från de västliga industriländerna 0,88 % enligt DAC-versionen och 0,62 % enligt FN-versionen. För Sveriges vidkommande var siffran 0,64 % enligt DAC-redovisningen och 0,42 % enligt FN:s redovisning.

Den största skilljaktigheten mellan de båda versionerna hänför sig till nationalinkomstbegreppet. DAC använder nettonationalprodukt till faktorkostnad (»nationalinkomst») medan FN använder bruttonationalprodukt till marknadspris. Skillnaden i belopp mellan dessa begrepp är för de till DAC anslutna länderna genomsnittligt omkring 25 % och motsvaras huvudsakligen av uppskattad kapitalförslitning och den samlade effekten av den indirekta beskattningen minskad med subventioner. Den svenska nationalinkomststatistiken innehåller inga beräkningar av Sveriges nettonationalprodukt. DAC gör en uppskattning därav för sin statistik, och denna uppskattning ligger omkring 25 % under den svenska bruttonationalprodukten till marknadspris enligt den av FN tillämpade definitionen.

DAC-versionen av UNCTAD-målet avviker från FN-versionen även i fråga om redovisningen av resursströmmarna. Resursflödet från DAC-länderna till u-länderna år 1965 var enligt DAC 10,3 miljarder amerikanska dollar medan FN beräknade flödet till 8,9 miljarder dollar. Detta beror främst på att DAC:s redovisning av privata exportkrediter är mer omfattande än FN:s och att DAC-versionens u-landskategori är större än FN-versionens, vilken

inte omfattar några europeiska länder. (Grekland, Jugoslavien, Spanien, Turkiet är de viktigaste länderna, vilka DAC klassificerar som europeiska u-länder.) Såväl DAC-versionen som FN-versionen av 1 %-målet inkluderar industriländernas kolonier och transoceaniska territorier bland u-länderna. Ingetdera fallet räknas f. n. något med Sovjetunionen eller Kina nära lärt land till u-länderna.

Resursöverföringarna till u-länderna registreras normalt i den internationella statistiken först sedan de konstituerat utbetalningar enligt gängs normer för betalningsbalansbokföring.

Strävan till enhetlighet

Försök har gjorts att åstadkomma en enhetlig tolkning av 1 %-målet. Frågan har behandlats av en av FN:s generalsekreterare tillsatt expertgrupp med deltagare från såväl industriländer som u-länder. Gruppen framlade sina rön och rekommendationer i en rapport till FN:s ekonomiska och sociala råd år 1967.

Gruppen förordade som nationalinkomstbegrepp vid beräkningen av 1 %-målet bruttonationalprodukten till marknadspris.

Privata exportkrediter medräknas f. n. bland de transaktioner, vilka bidrar till uppnåendet av 1 %-målet. Däremot har hittills ingen hänsyn tagits till privata ideella institutioners gåvobidrag. FN-gruppen föreslår att dylika bidrag medräknas i framtiden.

Expertgruppen understryker UNCTAD-målets ofullkomlighet som enda mått på ett industrilands ansträngningar att ekonomiskt stödja u-länderna. Inom målets ram adderas f. n. utan differentiering transaktioner av mycket skiftande art, vilket bl. a. innebär att ettåriga exportkrediter till 7 % ränta väger lika tungt i vågskålen som gåvobidrag i konvertibla valutor till multilaterala biståndsorgan. För att rättvisande jämförelser skall kunna göras bör enligt gruppens mening betydande hänsyn tas till »kvaliteten» hos resursflödets olika komponenter. Detta skulle innebära att man bl. a. beaktade räntesatser och amorteringstider, graden av bindning till givarlandets leverantörer, gåvoandelen, andelen privata kommersiella transaktioner samt fördelningen mellan bilaterala och multilaterala bidrag. En fullständigare redovisning av resursåterflödet från u-länderna till industriländerna vore också önskvärd. Sådana synpunkter har hävdats även från svensk sida i den internationella diskussionen.

Alger-deklarationens krav

Inför UNCTAD II i New Delhi i början av år 1968 framförde u-länderna i den s. k. Alger-deklarationen vissa önskemål rörande 1 %-målet. Enligt deklarationen borde det nuvarande UNCTAD-målet, baserat på bruttonationalprodukten, av varje industriland ha uppnåtts vid det nu löpande utvecklingsårtiondets slut. Inom ramen för målsättningen uppställs ett separat mål för det statliga biståndsflodet: detta borde beräknas netto medelst av-

drag för såväl amorteringar som räntebetalningar. UNCTAD-sekretariatet har nämnt procentsatsen 0,75 % för ett statligt särmål.

Förslaget om ett separat mål för det statliga resursflödet har dryftats även inom DAC. Som huvudargument för ett dylikt mål har framförts dels att stora brister vidlåder den statistiska redovisningen av de privata kapitalrörelserna, dels att en stat inte bör inrikta sin biståndspolitik mot ett mål omfattande transaktioner vilka den har ytterst begränsade möjligheter att påverka. Härvid åsyftas de privata transaktionerna.

Det svenska 1 %-målet

Det svenska 1 %-målet definierades i prop. 1962: 100 på följande sätt: statligt bistånd till u-länderna i form av gåvor, lån på minst fem år och bidrag via internationella organisationer bör uppgå till 1 % av bruttonationalprodukten. När prop. 1962: 100 framlades fanns på det officiella internationella planet endast det av FN år 1960 angivna målet, och den svenska målangivelsen fastställdes i avvaktan på en mera tillfredsställande internationell definition. Den år 1964 antagna UNCTAD-definitionen av 1 %-målet har inte ansetts böra föranleda ett övergivande av 1962 års formulering som riktmärke för det svenska utvecklingsbiståndets omfattning.

Till skillnad från UNCTAD-målet kan det svenska 1 %-målet betecknas som ett renodlat biståndsmål begränsat till statliga, klart långfristiga transaktioner. Det svenska målet ställer större och hårdare krav på biståndsgivaren än UNCTAD-målet. Av vad som antytts i det föregående av den internationella diskussionen om 1 %-målet framgår, att den internationella målsättningen för biståndsvolymen tenderar att förskjutats mot en måldefinition som liknar den svenska. Nederländerna uppställde nyligen för sin biståndsverksamhet ett 1 %-mål omfattande endast statliga insatser.

I några hänseenden kan den svenska definitionen av 1 %-målet behöva preciseras ytterligare.

För den svenska måldefinitionen har bruttonationalproduktbegreppet valts. Vilken variant av detta begrepp som bör tillämpas för Sveriges del har hittills inte fastslagits, och någon fast praxis har inte utbildats. Av de två huvudvarianter som främst kommer i fråga, nämligen bruttonationalprodukt till marknadspris respektive till faktorkostnad, har ett marknadsprisbegrepp förordats av den nämnda, av FN:s generalsekreterare tillsatta expertgruppen. Ett marknadsprisbegrepp används även i den till 1967 års statsverksproposition fogade finansplanen. Det svenska marknadsprisbegreppet avviker i någon mån från det som tillämpas av FN. Innebörden av olika nationalinkomstbegrepp för det svenska 1 %-målet illustreras av en tabell avseende budgetåren 1962/63—1967/68, vilken ingår i bihanget (tabell 6) till detta protokoll.

I vilken utsträckning avdrag för återflödet av resurser från u-länderna

skall göras vid beräkning av den svenska biståndsinsatsens storlek har tidigare inte preciserats. En fullständig nettoberäkning av de statliga biståndstransaktionerna torde emellertid ha varit underförstådd.

En dylik beräkning skulle stå i överensstämmelse med vad u-länderna rekommenderar i Alger-deklarationen. Vid beräkning av volymen för den svenska biståndsinsatsen skulle, om denna metod fastställs, för ett visst år avdrag göras för såväl amorteringar som räntebetalningar avseende tidigare statliga utvecklingskrediter. Hittills har amorteringar och räntebetalningar från u-länderna uppgått till obetydliga belopp. Enligt ett försök till uppskattning av SIDA skulle återflödet budgetåret 1974/75 vara av storleksordningen 50 milj. kr. Räknat brutto skulle i så fall utvecklingsbiståndet detta år behöva uppgå till omkring 50 milj. kr. mer än den eftersträvade nettoöverföringen av resurser.

U-landskretsen har för svenskt vidkommande inte avgränsats i detalj i samband med 1 %-målet.

Vid angivandet av biståndsvolymen använder de internationella organisationerna uppgifter om verkställda utbetalningar och leveranser till mottagarna. En insats räknas därmed inte förrän den materialiserats. I den svenska biståndsdebatten har beräkningar av biståndsvolymen oftast anknytts till anslagen i statens budget. Debatten har därmed kommit att knytas till allmänt tillgängliga, omtvistliga siffror vilka är jämförbara från år till år. Skillnaden i förhållande till det internationella beräknings sättet minskas i den mån anslagen beräknas och biståndsinsatserna planeras så att största möjliga överensstämmelse uppstår mellan ett budgetårs anslag och utbetalningsbehovet för samma budgetår.

Utvecklingsamarbete på handelns område m. m.

Det handelspolitiska samarbetet

Den ekonomiska expansionen i industriländerna under 1960-talet avspeglas i statistiken över världshandelns utveckling. Mellan åren 1960 och 1966 ökade den totala världsexporten från 666 miljarder kr. till 1 080 miljarder kr., dvs. i genomsnitt med 8 % per år.

Under perioden 1960—1966 uppgick den årliga tillväxten i u-ländernas export till 6 % — om man bortser från olja till endast 5 % — jämfört med närmare 9 % för de västliga industriländerna. Utvecklingen har lett till att u-ländernas andel av världsexporten under denna period minskat från 21,4 till 19,1 % — mot 31,2 år 1950. År 1966 uppgick det sammanlagda värdet av u-ländernas export till 203 miljarder kr.

U-ländernas exportinkomster har alltså långt ifrån hållit jämna steg med de utvecklade ländernas. Orsaken härtill är främst att u-ländernas export

domineras av råvaror, vilkas andel av världshandelns har minskat kontinuerligt under 1960-talet. År 1966 svarade råvarorna för över 80 % av u-ländernas totala export. Exporten är i många u-länder inriktad på enstaka varor och därmed i hög grad sårbar för förändringar i pris och efterfrågan. I mer än 30 u-länder kommer mer än hälften av valutainkomsterna från en enda exportvara. Nästan en tredjedel av den export som går till de västliga industriländerna utgörs av olja.

Ett av de mest framträdande dragen i industriländernas varuutbyte är deras stora inbördes handel och den kraftiga ökningen av denna under senare år. Handeln mellan u-länderna inbördes är av relativt liten omfattning, och dess andel av den totala u-landsexporten har tidigare visat en minskande trend. Minskningen upphörde dock år 1961 och handeln mellan u-länderna synes nu öka.

Den ekonomiska utvecklingen förutsätter import, särskilt av kapitalvaror, vilka är nödvändiga för industrialiseringen. När det gäller att skapa utrymme i betalningsbalansen för sådan import, spelar exporten en nyckelroll för många u-länder.

Problem som möter u-ländernas export

Höga tullar, kvantitativa restriktioner och andra handelshinder kan begränsa u-ländernas avsättningsmöjligheter i industriländerna. En reduktion av dessa handelshinder torde i många fall vara en förutsättning för att u-landsexporten i framtiden skall kunna öka i tillfredsställande takt.

Andra hinder för u-ländernas export är brister i marknadsföringen av deras produkter, som ofta leder till att exporten särskilt av industrivaror stannar vid en lägre nivå än som i och för sig hade varit möjlig.

För många u-länder svarar exporten av råvaror för en väsentlig del av exportintäkterna. Särskilda svårigheter sammanhänger med kortsiktiga prisfluktuationer med åtföljande variationer i intäkterna.

En ytterligare faktor som påverkar u-ländernas exportmöjligheter är den ekonomiska utvecklingen i industriländerna. Utan en gynnsam ekonomisk utveckling på lång sikt i industriländerna kommer u-ländernas möjligheter till ökad avsättning av råvaror och industriprodukter troligen inte att vara särskilt goda.

Verksamheten i internationella organisationer

Inom de internationella organisationerna har u-ländernas handelsproblem under en följd av år ägnats ingående uppmärksamhet.

Inom FN och dess organ har hithörande problem tagits upp till intensiv debatt. Generalförsamlingen har antagit ett flertal resolutioner rörande olika problem inom världshandelns. Enligt beslut av generalförsamlingen samman kallades våren 1964 den tidigare nämnda konferensen för handel och utveckling UNCTAD I, vilken blev den första mera samlade behandlingen av

problemen kring u-ländernas handel och utveckling. En andra konferens, UNCTAD II, inleddes, som nämnts, i februari 1968 i New Delhi.

Den första världskonferensens omedelbara resultat blev en rad rekommendationer som samlades i en slutakt. Denna utgör en kartläggning av möjliga åtgärder på u-landsområdet. Många rekommendationer syftade till ytterligare studier. Vissa av de föreslagna åtgärderna var redan föremål för behandling i andra internationella organ.

Ett annat resultat av konferensen var att man fick ett permanent maskineri för fortsatt behandling av olika sektorer av handels- och utvecklingskomplexet. Mellan konferenserna, som enligt beslut av FN skall sammanträda vart tredje år, arbetar konferensens handels- och utvecklingsstyrelse (TDB) och dess olika kommittéer.

Inom ramen för det allmänna tull- och handelsavtalet, GATT, har u-ländernas problem ägnats allt större uppmärksamhet. Sålunda har under en följd av år diskuterats åtgärder från medlemsländernas sida som syftar till att bereda större avsättningsmöjligheter för u-ländernas produkter.

För att bättre täcka GATT:s åtgärder och förpliktelser i fråga om u-ländernas handels- och utvecklingsproblem beslöts i februari 1965 att komplettera det allmänna tull- och handelsavtalet med ett nytt kapitel om handel och utveckling. Enligt bestämmelserna i det nya kapitlet åtar sig de utvecklade länderna att söka genomföra konkreta åtgärder för att bistå u-länderna. Hög prioritet skall ges åt att i möjlig mån avskaffa tullar och andra handelshinder på u-landsprodukter. Någon reciprocitet skall inte krävas.

Inom ramen för de allmänna handelsförhandlingar, den s. k. Kennedy-ronden, som avslutades den 30 juni 1967, ägnades stor uppmärksamhet åt frågan om tullsänkningar för produkter av intresse för u-länderna. Det resultat som uppnåddes vid förhandlingarna har bedömts som ett betydande bidrag till en frigörelse av världshandeln. Fördelarna för u-ländernas del har dock inte ansetts vara lika stora som för industriländerna. U-länderna har uttryckt besvikelse över att Kennedy-ronden för deras del endast medförde begränsade resultat, och har uttalat önskemålet att fortsatta ansträngningar skall göras för att avveckla handelshindren för produkter av särskilt intresse för dem. När det framtida arbetsprogrammet i GATT nyligen fastställdes, uppnåddes enighet om att särskild uppmärksamhet skall ägnas åt u-ländernas handelsproblem.

Arbetet med råvaruproblem på det internationella planet bedrivs dels inom UNCTAD:s ram, dels inom olika råvaruorgan och studiegrupper.

Internationella råvaruavtal har för vissa varor ansetts vara ett lämpligt instrument för att uppnå stabila priser för u-landsprodukter. För att uppnå syftet med råvaruavtal används olika tekniskt-administrativa regleringsåtgärder. Dessa regleringsåtgärder avser att begränsa utbudet av varorna i fråga antingen i exportledet eller i lagerledet eller i en kombination av båda.

Inom ramen för 1963 års kaffeavtal tillämpas sålunda en årlig kvotering

av producentländernas export av kaffe. Överenskommelse har nyligen nåtts om en förlängning av det nuvarande kaffeavtalet, som utlöper den 30 september 1968.

I UNCTAD:s regi hölls såväl år 1966 som år 1967 konferenser i syfte att utarbeta ett råvaruavtal för kakao. I det avtalsutkast, som diskuterades vid dessa konferenser, ingick förutom exportkvotering ett buffertlagersystem. Detta buffertlager skulle alltefter marknadssituationen anlitas för köp eller försäljningar till stöd för priserna. På grund av motsättningar mellan främst Förenta Staterna och producentländerna strandade emellertid dessa förhandlingar.

Kaffe och kakao utgör exempel på varor, som produceras endast i u-länderna och som inte har några näraliggande ersättningsprodukter som produceras i industriländerna. För sådana råvaror, som produceras i såväl industriländer som u-länder, gäller särskilda problem för upprättandet av råvaruavtal. Detta är fallet exempelvis för sådana råvaror som ligger inom det jordbruksreglerade området, t. ex. socker. Produktionen av dessa varor är i industriländerna ofta genom olika former av subventioner och importavgifter helt eller delvis skyddad mot konkurrens utifrån. En ökning av u-ländernas avsättning skulle i sådana fall kräva en minskning av självförsörjningsgraden i industriländerna. I det utkast till sockeravtal, som diskuterades vid en konferens år 1965, förekom bestämmelser om att industriländerna skulle förbinda sig att importera från u-länderna en viss del av sin ökande konsumtion av socker. Dessa förhandlingar har emellertid ännu ej lett till något resultat.

I UNCTAD har man nedlagt åtskilligt arbete på att utforma generella principer för hur råvaruproblemen bör lösas, dvs. formulera en allmän råvarupolitik. Arbetet med hithörande frågor har hittills inte gjort några större framsteg.

Svensk politik

Sverige har inom UNCTAD och andra internationella organisationer aktivt verkat för åtgärder, som syftar till att uppnå lösningar på u-ländernas problem i överensstämmelse med de allmänna linjer som uppdragits i första världshandelskonferensens slutakt.

För att den andra världshandelskonferensen i så stor utsträckning som möjligt skulle tillgodose u-ländernas intressen har det på svensk sida bedömts angeläget att ge den en konkret uppläggning. I UNCTAD:s handels- och utvecklingsstyrelse, där Sverige ingår som medlem, har man varit överens om att man borde eftersträva praktiska resultat vid konferensen, och förberedelsearbetet inriktades särskilt på områden där sådana resultat kunde väntas. Det bedömdes som önskvärt att konferensen skulle ge möjlighet till förberedande förhandlingar, där man fastlade riktlinjer för slutlig förhandling i lämpliga internationella organ.

Som ett led i förberedelserna höll — som framgår av det föregående — de länder som ingår i u-landsgruppen inom UNCTAD, den s. k. 77-gruppen, i oktober 1967 ett ministermöte i Alger. Därvid diskuterades utvecklingen sedan den första konferensen och utformades ett aktionsprogram, Alger-deklarationen, som sammanfattar u-ländernas synpunkter och förslag inför konferensen. Vid besök i olika industriländer informerade representanter för gruppen vederbörande regeringar om resultatet av ministermötet. Vid besöket i Sverige hade u-landsrepresentanterna tillfälle att med regeringen utbyta åsikter om frågorna på New Delhi-konferensens dagordning.

För Sveriges del skedde förberedelserna för UNCTAD II bl. a. gemensamt med andra industriländer inom OECD och särskilt tillsammans med övriga nordiska länder. Under arbetet i UNCTAD har den nordiska samordningen tillmätts stor betydelse, och den svenska delegationen har instruktion att under konferensen nära samverka med våra grannländer.

När det gäller *färdigvaror och halvfabrikat* har konstaterats, att resultaten av Kennedy-ronden för u-ländernas del inte motsvarat de förhoppningar som i början av förhandlingarna hade ställts i detta avseende. Det har därför ansetts angeläget att fortsätta strävandena att uppnå bättre avsättningsmöjligheter för u-ländernas varor. När det framtida arbetsprogrammet i GATT nyligen diskuterades underströks från svensk sida betydelsen av att särskild uppmärksamhet ägnas u-ländernas handelsproblem.

Som ett resultat av Kennedy-ronden kommer de svenska tullarna på färdigvaror och halvfabrikat i stor utsträckning att reduceras. Dessa sänkningar kommer också u-länderna till del.

För vissa varor av särskilt intresse för u-länderna kommer Sverige i likhet med en del andra länder att genomföra de tullsänkningar som medgetts i Kennedy-ronden redan i samband med den första tullsänkningen, dvs. den 1 juli 1968. Detta är i enlighet med ett av u-länderna uttalat önskemål. U-länderna har vidare understrukit betydelsen av att koncessionerna utsträcks även till länder som ej är medlemmar av GATT. Så sker traditionellt för svensk del när tullsänkningar genomförs.

Några mer omfattande tullsänkningar på mest-gynnad-nationsbas väntas knappast under de närmaste åren. Bland annat detta gör att frågan om en förmånsbehandling av u-länderna i form av *tullpreferenser* under den närmaste tiden torde komma att stå i centrum för intresset.

När frågan övervägts på svensk sida har man uppmärksammat både de fördelar och de nackdelar som ett preferenssystem bedömts ha. Man har exempelvis pekat på risken för att ett utbrett preferenssystem skulle kunna öka motståndet mot långtgående allmänna tullsänkningar i industriländerna och samtidigt medföra snedvridningar i handeln och i längden i produktionsinriktningen. Man har samtidigt uppmärksammat det starka önskemål att få till stånd ett preferenssystem, som föreligger från u-ländernas sida och som senast kommit till uttryck i Alger-deklarationen.

Utvecklingen bland industriländerna har nu lett till att flertalet länder visat sig beredda att acceptera ett preferenssystem. Frågan är närmast hur ett generellt preferenssystem konkret skall utformas. Den svenska regeringen har deklarerat avsikten att aktivt verka för ett preferenssystem, som så mycket som möjligt gagnar u-ländernas intressen. I enlighet härmed borde ett preferenssystem omfatta samtliga industriländer av någon betydelse i världshandeln. Preferenserna borde så långt som möjligt ges efter enhetliga regler. Ett så brett varuutval som möjligt borde eftersträvas. Preferenssystemet har ansetts böra utformas så att det inte hindrar framtida allmänna tullsänkningar. Med hänsyn härtill borde man utgå från att systemet blir av temporär natur. De undantag från preferenssystemet, som industriländerna skulle kunna tillåtas göra, borde vara någorlunda likformiga och komma i fråga endast i sådana fall där allvarliga marknadsstörningar kunde befaras. Det nya preferenssystemet borde ersätta de preferenser som nu finns. Preferenser som i dag ges av vissa u-länder till några industriländer borde avskaffas. Så långt som möjligt borde de resultera i tullfrihet.

Preferensfrågan har ansetts vara så utredd och diskuterad, att det borde vara möjligt att vid New Delhi-konferensen enas på flertalet väsentliga punkter. Därmed skulle en grund erhållas för arbetet med den slutliga utformningen av ett preferenssystem.

U-länderna har fäst stort avseende vid att i industriländerna vidtas *åtgärder i syfte att åstadkomma sådana förändringar i produktionsmönstret*, som eliminerar riskerna för att ingrepp i handeln leder till marknadsstörningar. Industriländerna måste enligt den svenska bedömningen vara beredda att även i fortsättningen låta den inhemska produktionen anpassa sig till den ändrade situation, som följer av en ökad konkurrens från u-ländernas sida. I detta sammanhang har en aktiv arbetsmarknadspolitik bedömts utgöra ett viktigt instrument. Det har anförts att behovet av ingrepp mot marknadsstörningar minskar, om resurser är tillgängliga för att omskola och omflytta arbetskraften i ett läge då företagen inte längre förmår upprätthålla en lönsam drift.

I den internationella diskussionen framhålls, att inga åtgärder som förbättrar möjligheterna för tillträde till industriländernas marknader får märkbar effekt såvida de inte samtidigt åtföljs av *aktiva försäljningsanssträngningar* från u-ländernas sida. Åtgärder som syftar till att underlätta och förbättra försäljningsmöjligheterna brukar sammanfattas under benämningen *trade promotion*. U-ländernas behov på detta område sträcker sig från sådana av mera allmän karaktär, såsom information om avsättningsmöjligheter samt utbildning, till mer specifika åtgärder avseende förbättring av kvalitet, utformning, standard etc. Brister i sådana avseenden torde ofta utgöra ett hinder när u-länderna går ut på den internationella marknaden med sina produkter.

Från svensk sida har i olika internationella organisationer ofta fram-

hållits betydelsen av sådana åtgärder, även om de i allmänhet är mindre dramatiska än t. ex. tullsänkningssåktioner. Ett alltmer stigande intresse har också kunnat märkas hos u-länderna för denna fråga, vilket på svensk sida noterats med tillfredsställelse från utgångspunkten att det huvudsakliga svaret på detta område åvilar dessa länder själva.

Sverige har tagit aktiv del i tillkomsten av GATT:s internationella handelsinformationscentrum, ITC. Vid den första världshandelskonferensen framfördes från svensk sida att en samordning av GATT:s och UNCTAD:s verksamhet borde komma till stånd. Ett sådant samarbete har sedan årsskiftet kommit i gång inom ramen för detta gemensamma handelsinformationsorgan. Medel från Förenta Nationernas utvecklingsprogram (UNDP) kommer mer att kunna användas för organets verksamhet. Från svensk sida har framförts, att verksamheten på exportfrämjandets område i andra organisationer, exempelvis FAO och FN:s industriorganisation UNIDO, borde samordnas med det nya organets.

Med hänsyn till Sveriges stora utrikeshandel har det bedömts naturligt att svenska erfarenheter på området förmedlas till u-länderna. Detta har i allmänhet ansetts böra ske genom internationella organ. Medel för ändamålet har anvisats inom ramen för SIDA:s fältverksamhetsanslag. Verksamheten har i stor utsträckning planerats i samarbete med det nämnda handelsinformationsorganet.

Råvarorna torde för u-länderna liksom hittills under lång tid framöver komma att svara för huvuddelen av deras exportintäkter. För en del av u-ländernas råvaror visar priserna allttjämt starka fluktuationer. Vissa råvaror har att möta en stark konkurrens från syntetiska varor och andra ersättningsprodukter. Någon allmängiltig lösning på dessa problem har inte anvisats i den internationella debatten, utan man söker sig fram vara för vara för att finna lämpliga metoder.

Från svensk sida har man sedan många år tillbaka ställt sig positiv till prisstabiliserande råvaruavtal. Sverige är anslutet till det internationella kaffeavtalet och har aktivt tagit del i de förut omnämnda förhandlingarna som ägt rum i syfte att få till stånd råvaruavtal för kakao och socker. Svenska delegationer har ställt sig positiva till u-ländernas önskan om industriländernas medverkan i finansieringen av buffertlager för prisstabilisering. Från svensk sida har understrukits, att ett nödvändigt komplement till råvaruavtal är en ökad rationalisering och strävan efter större mångsidighet i produktionen, bl. a. för sådana naturprodukter som gummi och hårdfibrer, som är utsatta för konkurrens från syntetiska och andra ersättningsprodukter. Ökade biståndsinsatser har bedömts nödvändiga för att rationalisera produktionen och förbättra kvaliteten och marknadsföringen av naturprodukter samt möjliggöra en större mångsidighet i u-ländernas produktion.

U-ländernas önskemål omfattar också *avveckling av hinder för råvaruinförsel till industriländerna*. Helt allmänt gäller i Sverige tullfrihet eller en-

dast låga tullar och inga kvantitativa restriktioner för de råvaror som är av särskilt intresse för u-länderna. Vid ingången av år 1964 slopades tullen på te liksom skatten på kaffe. Som ett led i Kennedy-ronden avskaffades den 1 juli 1966 tullen på en rad varor såsom bananer, vissa andra tropiska frukter, kryddor och kakaoböner. Samtidigt sänktes tullarna på kaffe och vissa kakaohalvfabrikat. Den 1 juli 1968 kommer tullen att sänkas på ytterligare ett antal liknande varor, bl. a. citroner, mandlar och nötter.

Vid senaste ministermötet i GATT underströks på nytt från svensk sida betydelsen av att tullfrihet för tropiska produkter ges hög prioritet, men samtidigt betonades att full effekt kan uppnås endast genom samfälliga åtgärder av alla industriländer.

Ett visst samband mellan åtgärder på det handelspolitiska området och finansiella åtgärder för u-ländernas utveckling föreligger i fråga om det system för s. k. *supplementär finansiering*, som föreslogs gemensamt av Sverige och Storbritannien vid första världshandelskonferensen. Bakgrunden till förslaget var uppfattningen, att u-länderna för att kunna genomföra sina utvecklingsplaner är beroende av att de resurser i form av externa tillskott, som man kalkylerat med, verkligen finns att tillgå. En osäker faktor i detta sammanhang är u-ländernas exportintäkter, som erfarenhetsmässigt är utsatta för stora fluktuationer. Supplementär finansiering syftar till att ge u-länderna kompensation för sådana oförutsedda bortfall av exportintäkter som kan förrycka genomförandet av deras utvecklingsprogram. I enlighet med en rekommendation vid första världshandelskonferensen har inom Världsbanken utarbetats ett förslag till system för supplementär finansiering. Inom UNCTAD har en expertgrupp med deltagare från fjorton länder i detalj gått igenom detta förslag. Gruppens majoritet, däribland alla deltagande u-länder samt Sverige och Storbritannien, har hävdats att, även om ett antal frågor behöver ytterligare övervägas, det avsedda syftet kan tillgodoses genom ett system i huvudsak baserat på grundlinjerna i Världsbankens förslag. Övriga industriländer hävdade emellertid att syftet med supplementär finansiering kunde tillgodoses på annat sätt. Expertgruppens rapport överlämnades till konferensen. Det har från svensk sida framhållits att konferensen i New Delhi bör eftersträva att nå så stor enighet som möjligt kring de principer för ett supplementärt finansieringssystem som expertgruppens majoritet förordats.

U-länderna har uttalat att de är beredda att öka sina ansträngningar för att få till stånd ett *ökat handelspolitiskt samarbete sinsemellan*. De framhåller dock att detta samarbete inte får betraktas som en ersättning för bättre avsättningsmöjligheter på de utvecklade ländernas marknader eller för andra åtgärder från dessa länders sida.

Från svenskt håll har understrukits betydelsen av ett sådant samarbete på regional basis mellan u-länderna. Det har anförts att initiativen till praktiskt samarbete naturligen måste komma från u-länderna själva, men det

har samtidigt ansetts uppenbart att integrationssträvandena kommer att kräva internationellt stöd. I enlighet med denna tankegång har Sverige genom medverkan i olika former i regionala utvecklingsbanker visat positiv vilja att främja regional integration.

Kommersiellt bistånd

Det kommersiella biståndet omfattar i första hand olika statliga åtgärder med syfte att stimulera enskilda kommersiella transaktioner med u-länderna genom att reducera de särskilda risker som är förbundna därmed. Hit hör utfärdandet av exportkreditgarantier samt investeringsgarantier och andra åtgärder till skydd för privata investeringar. Vidare kan hit föras vissa åtgärder på beskattningsområdet.

Den svenska exporten till u-länderna erhåller statligt stöd i form av exportkreditgarantier. Liksom de flesta andra industriländer har Sverige ett statligt garantisystem för exportkrediter. Detta har i betydande omfattning kommit att anlitas för försäkring av krediter i samband med export till u-länderna. År 1962 tillkom en kreditgarantigivning på särskilt gynnsamma villkor i samband med export, som är av speciell betydelse för den ekonomiska utvecklingen i u-länderna, s. k. u-garantier (prop. 1962: 100, SU 138, rskr 316). Eventuella skaderegleringar, hänförliga till sådana garantier, kan kräva att biståndsmedel anlitas. Enligt av riksdagen beslutat bemyndigande får u-garantigivning uppgå till 800 milj. kr., varav 650 milj. kr. hittills av regeringen ställts till exportkreditnämndens förfogande. U-garantier kommer endast i fråga i sådana fall, där man efter prövning inte anser sig kunna lämna normalgarantier till följd av att de politiska och kommersiella riskerna överstiger vad som försäkringstekniskt kan tillåtas. U-garantier lämnas i de fall där biståndseffekten bedöms uppväga de större riskerna.

Under år 1965 började vidare lämnas sådana långivargarantier, som ursprungligen under benämningen finanskreditgarantier förordats av en arbetsgrupp inom beredningen för internationella biståndsfrågor (SOU 1963: 37). De krediter som garanteras skiljer sig från vanliga exportkrediter genom att de inte lämnas av säljaren/exportören till den utländske köparen utan av en särskild kreditgivare, i regel en bank, som alltså finansierar transaktionen. Exportören kan tack vare finanskrediten erhålla kontant betalning. Denna garantigivning har inletts med anledning av u-ländernas önskemål om större och längre krediter vid import från industriländerna.

De utestående garantiförbindelserna och garantiutfästelserna avseende u-landsexport uppgick vid utgången av år 1967 till 1 490 milj. kr. Därav hänför sig 400 milj. kr. till u-garantier. Någon skadereglering i samband med u-garantier har ännu inte varit aktuell.

Åtgärder för att stödja och öka utländska investeringar i u-länderna har företagits såväl av mellanstatliga organisationer som av enskilda regering-

ar. Inom Världsbanken har man övervägt olika åtgärder för att förbättra förutsättningarna för utländska investeringar i u-länderna. Dessa överväganden har resulterat i en världsbankskonvention om biläggande av investeringstvister mellan stat och medborgare i annan stat. Sedan 1966 års riksdag godkänt konventionen, trädde den i kraft för Sveriges del den 28 januari 1967 (prop. 1966: 146, UU 11, rskr 378). Konventionen har vunnit betydande anslutning inte minst från u-länder.

Bland de åtgärder, som Sverige vidtagit i sitt direkta samarbete med u-länder i syfte att uppmuntra privata investeringar, kan nämnas överenskommelser om skydd för privata investeringar inom ramen för handelsavtal. Sådana överenskommelser har hittills träffats med Elfenbenskusten, Madagaskar och Senegal.

Frågan om garantier för investeringar i u-länder behandlas i ett följande avsnitt.

På den direkta beskattningens område har åtgärder vidtagits som syftar till att undanröja de hinder för investeringar i u-länder, som utgörs av dubbelbeskattning. För Sveriges del har strävandena att undanröja internationell dubbelbeskattning sedan gammalt inriktats på att få till stånd bilaterala dubbelbeskattningsavtal. Sverige har numera sådana avtal med ett 40-tal länder, därav över hälften u-länder. Av de länder, som är huvudmottagare för direkt svenskt bistånd, föreligger dubbelbeskattningsavtal med Indien, Kenya, Pakistan, Tanzania och Tunisien.

Som komplement till de bilaterala dubbelbeskattningsavtalen genomfördes under år 1966 lagstiftning om rätt till avräkning av utländsk skatt (prop. 1966: 127, BevU 54, rskr 338). Fysiska och juridiska personer med hemvist i Sverige har sålunda rätt att från statlig inkomstskatt avräkna utländsk statlig skatt, som erlagts från källa i land med vilket Sverige ej har dubbelbeskattningsavtal.

Ett svenskt system för investeringsgarantier

Frågan om att upprätta ett nationellt svenskt system för garantier av investeringar i u-länder har under senare år behandlats i riksdagen bl. a. med anledning av särskilda motioner i ärendet. I prop. 1967: 1 (bil. 9 s. 69) meddelade chefen för finansdepartementet att en undersökning av de problem som är förknippade med ett investeringsgarantisystem skulle göras inom berörda departement.

1967 års riksdag betonade att frågan om att upprätta ett svenskt garantisystem kunde anses ha fått ytterligare aktualitet, eftersom något multilateralt system inte syntes komma att etableras inom den närmaste tiden. Riksdagen framhöll att utredningsarbetet borde bedrivas med sikte på att förslag i ämnet kunde föreläggas 1968 års riksdag (prop. 1967: 1 bil. 9, SU 54, rskr 152).

Vid den fortsatta beredningen av ärendet inom finansdepartementet har upprättats en utredningspromemoria, PM angående ett svenskt system för investeringsgarantier (Stencil Fi 1967:17).

Efter remiss har yttranden över promemorian avgetts av SIDA, bankinspektionen, försäkringsinspektionen, kommerskollegium, arbetsmarknadsstyrelsen, exportkreditnämnden, fullmäktige i riksbanken, fullmäktige i riksgäldskontoret, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges allmänna exportförening, Sveriges industriförbund, Svenska bankföreningen, Sveriges hantverks- och industriorganisation (SHIO), Svensk industriförening och Svenska företagares riksförbund, handelskamrarna i Stockholm och Göteborg samt Skånes handelskammare. Vidare har yttrande kommit in från Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund (SSU) och Kooperativa förbundet (KF).

I detta sammanhang bör även behandlas en framställning den 16 juni 1967 från Sveriges allmänna exportförening och Sveriges industriförbund angående inrättande av en statlig fond för finansiering av förundersökningar av tänkbara industriella investeringsprojekt i u-länderna. Yttranden över framställningen har avgetts av SIDA, kommerskollegium och fullmäktige i riksbanken samt flertalet handelskamrar i riket och KF.

Departementspromemorian

En betydande del av det kapital och det kunnande som u-länderna erhåller utifrån överförs genom kommersiellt betingade insatser av företag från de rika länderna. I industriländerna har en mångfald statliga åtgärder vidtagits i syfte att stimulera sådana insatser. Hit hör nationella system för garanti av investeringar i u-länder mot risker av annan än kommersiell natur. Det är en allmän uppfattning att sådana investeringar är förenade med särskilda risker för bl. a. nationalisering, expropriation och transfereringshinder. De statliga garantisystemen syftar till att skydda de investerade företagen mot sådana s. k. politiska risker.

Frågan om att upprätta ett nationellt svenskt system för garanti av investeringar i u-länder har under senare år stått i centrum för debatten om det svenska kommersiella biståndet. Den har också ägnats stor uppmärksamhet på det internationella planet. Med utgångspunkt från en av Världsbanken verkställd analys utarbetades inom OECD år 1964 ett utkast till en internationell konvention om en investeringsgarantiordning. OECD beslöt i juni 1965 att lämna över konventionsutkastet till Världsbanken för vidare övervägande. Överläggningarna inom Världsbanken har sedan fortsatt under åren 1966 och 1967.

En gemensam nordisk undersökning presenterades i en rapport i juni

1966. Undersökningen avsåg i främsta rummet att klarlägga de många tekniska problem som är förknippade med nationella system för investeringsgarantier.

Principiella frågor

Det grundläggande syftet med ett garantisystem bör enligt promemorian vara att bidra till u-ländernas ekonomiska utveckling. Ett garantisystem faller därmed inom ramen för den svenska biståndspolitik och bör således utformas så att principerna för svensk biståndsgivning tillgodoses.

I promemorian konstateras att en snabbare ekonomisk utveckling i u-länderna kräver totalt sett betydande investeringar. De privata kapitalströmmarna torde under överskådlig tid bli ett nödvändigt komplement till offentligt finansiellt bistånd från de rika länderna. Samtidigt medför de privata direkta investeringarna ofta ett betydande mått av kunskapsöverföring. De flesta u-länder ställer sig positiva till utländska investeringar. Världsbanksgruppen ser som ett av huvudändamålen med sin verksamhet att befrämja flödet av privata investeringar till u-länderna i sådana former att deras ekonomiska utveckling stimuleras.

Det är enligt promemorian ej möjligt att generellt bedöma i vad mån nationella garantisystem har bidragit till ökade investeringar i u-länderna. Det synes dock vara odiskutabelt att investeringsgarantier utgör en positiv faktor vid ett investeringsbeslut. Med utgångspunkt från den biståndspolitiska målsättningen är det naturligt att ett system för investeringsgarantier utformas på sådant sätt att endast de investeringar stöds som klart bidrar till värdlandets ekonomiska utveckling. Den resursknapphet som råder i u-länderna fordrar en sträng prioritering av utvecklingsprojekten. De utländska privatinvesteringarna måste kunna väl inpassas i värdlandets utvecklingsplaner. Det är sålunda nödvändigt att u-landet i fråga får bedöma investeringsprojektens önskvärdhet.

I promemorian anges ett antal kriterier som kan bli aktuella vid en bedömning av investeringsprojekten.

Det framhålls som önskvärt att de utländska investeringarna leder till största möjliga inanspråkstagande av den inhemska arbetskraften. Verksamheten bör medföra kvalitativa förbättringar, främst genom utbildning av den inhemska arbetskraften. Även ledande tjänstemän bör om möjligt rekryteras lokalt. Det investerade företaget bör ge de anställda tillfredsställande anställnings- och arbetsvillkor och visa en positiv inställning till fackföreningsverksamhet inom företaget.

Investeringarna bör vidare som regel åtminstone på sikt resultera i en förstärkning av u-landets betalningsbalans. Några restriktioner i det nyetablerade företagens rätt att exportera till andra marknader bör ej förekomma från moderföretagets sida.

S. k. joint ventures, dvs. samgående med värdlandsföretag eller -myndighet, kan enligt promemorian ofta vara en lämplig företagsform, särskilt inom råvaruutvinnande branscher. Garantier för investeringar, som främjar bildandet av joint ventures inom denna sektor, bör kunna komma i fråga under villkor att det utländska inslaget i det gemensamma företaget successivt minskar.

Långfristiga investeringar bör enligt promemorian principiellt betraktas som värdefullare ur utvecklingssynpunkt än kortsiktiga sådana.

I promemorian anförs att kriterierna för val av investeringsprojekt även kan uttryckas negativt. Det anses uppenbart att vissa investeringar inte bidrar till u-landets utveckling. Till denna grupp hör investeringar vilkas syfte är att tillgodogöra sig snabba, spekulativa vinstmöjligheter, investeringar som endast leder till temporär sysselsättningsökning med åtföljande strukturella sysselsättningsproblem samt investeringar som syftar till att utnyttja en monopolställning eller i övrigt tenderar att snedvrیدا konkurrensen på u-landsmarknaden.

Enligt promemorian bör det bli den administrerande myndighetens uppgift att i varje enskilt fall pröva projekten och fortlöpande granska de garanterade investeringarna med hänsyn till ovannämnda aspekter.

Riktlinjer för ett svenskt garantisystem

I promemorian anges följande riktlinjer för utformningen av ett svenskt garantisystem.

a. Garantierna bör avse direkta investeringar. Portföljinvesteringar och liknande övervägande finansiella transaktioner bör ej kunna komma i fråga för garanti. Under begreppet direkt investering bör också hänföras de fall, då investeringen sker i form av långfristigt lån. De investeringar som gjorts när systemet träder i kraft bör inte kunna komma i fråga såsom garantiobjekt. Hinder bör dock ej möta att garantera reinvesterade vinstmedel från redan verkställda investeringar, förutsatt att dessa medel vid reinvesteringstillfället kan transferas.

b. Garanti skall meddelas i form av avtal mellan garantigivare (myndighet) och garantitagare (den svenske investeraren). I garantiavtalet skall specificeras båda parter alla rättigheter och skyldigheter.

c. En investerare bör kunna erhålla garanti mot olika slag av politiska risker. Han kan exempelvis berövas äganderätten till, kontrollen över eller avkastningen av den investerade egendomen genom åtgärd från myndighet i värdlandet (nationaliseringsrisken). Vidare kan egendomen komma till skada som följd av krigshandlingar, i vilka värdlandet tar del, eller av uppror eller oroligheter etc. i värdlandet (kalamitetsrisken). Slutligen kan han åsamkas förluster som följd av restriktioner avseende utförsel från värdlandet av investerat kapital eller avkastningen därav (transfereringsrisken).

Till de politiska riskerna skall inte räknas åtgärder i värdlandet av övervägande reglerande eller beskattningsmässig natur och med allmän giltighet eller åtgärder, ehuru riktade endast mot utländska rättssubjekt, grundade exempelvis på hänsyn till allmän ordning och säkerhet eller till folkhälsan. Inte heller förändringar i valutakurserna bör utgöra någon garanterbar risk.

Investerarens självrisk bör vara lägst 10 % och normalt 15 % av det vid varje tidpunkt enligt garantiavtalet gällande värdet av investeringen.

Garantiavtalet bör omfatta en på förhand uppgjord plan för nedskrivning av den investerade egendomens värde och därmed av garantibeloppet.

När det gäller transfereringsrisken bör garantin avse totalt sett högst 24 % av investeringens värde vid tidpunkten för investeringen. Ersättning för enskilt år får ej överstiga 8 % av det vid tidpunkten för skadefallet gällande värdet av investeringen enligt garantiavtalet.

Garantitidens längd bör normalt avgöras av avskrivningstiden, som regelmässigt ej bör överstiga 15 år. Undantagsvis kan den dock tillåtas utsträckas till högst 20 år.

Vid totalförlust bör ersättning i regel utgå med det vid skadefallet gällande garantibeloppet. Ersättningen vid delskada bör fastställas till skillnaden mellan egendomens värde omedelbart före skadefallet, dock högst det då gällande garantibeloppet, och dess värde efter skadefallet.

d. Det garantitagande företaget skall vara domicilierat i Sverige. Investeringar som i egentlig bemärkelse verkställs av utländska företag skall ej garanteras.

e. Det förefaller naturligt att till en början låta investeringsverksamheten enbart avse huvudmottagarländerna för det bilaterala svenska biståndet. Utan en sådan koncentration är det svårt att inom en begränsad administrativ ram åstadkomma ett fruktbärande samspel mellan de statliga och privata biståndsinsatserna. På basis av vunna erfarenheter av systemets tillämpning kan man senare få anledning diskutera om garantigivningen skall vidgas till att avse investeringar även i andra u-länder.

f. Grund saknas att bestämma en avgiftsnivå som på ett rättvisande sätt skulle motsvara de garanterade riskerna. Med hänsyn till de krav som i ett svenskt system kommer att ställas på investeringarnas utvecklingsfrämjande effekt kan det anses motiverat att den svenska premienivån ligger något lägre än genomsnittet för andra nationella investeringsgarantisystem. Den administrerande myndigheten bör medges en viss flexibilitet beträffande fastställandet av premiens storlek från fall till fall.

Eventuella skadefall bör i den utsträckning fonderade premier ej är tillräckliga täckas över särskilda biståndsanslag.

g. Huruvida Sverige skall ingå investeringskyddsavtal med prospektiva värdländer torde böra bestämmas från fall till fall. Sådana överenskom-

melser skulle kunna infogas som led i allmänna biståndsavtal med dessa stater.

h. Det föreslås att exportkreditnämnden, som redan nu svarar för den särskilda garantigivningen vid export till u-länder, även skall handlägga frågor rörande investeringsgarantier. Hänsyn bör dock tas till den principiella skillnaden mellan å ena sidan normala garantier och å andra sidan u-garantier och investeringsgarantier. Detta kan lämpligen ske genom att exportkreditnämndens plenum vid behandling av u-garantier och investeringsgarantier ges särskild sammansättning.

Beviljandet av eventuella investeringsgarantier bör ske inom den för u-garantier fastställda ramen. I detta sammanhang kan det bli aktuellt att höja detta belopp.

Liksom för närvarande gäller i fråga om u-garantier torde beredningen av ärendena rörande investeringsgarantier lämpligen ske i samråd med SIDA.

Remissyttrandena

Praktiskt taget alla remissinstanser, som yttrat sig om lämpligheten av att ett svenskt system för investeringsgarantier inrättas, är positiva till att ett sådant kommer till stånd. Svenska Arbetsgivareföreningen, Sveriges Allmänna Exportförening och Sveriges Industriförbund ifrågasätter dock i ett gemensamt yttrande värdet av ett svenskt system med den utformning som detta fått i promemorian. Promemorians svagheter sägs i första hand gälla den föreslagna länderbegränsningen samt vissa av de kriterier som anges i promemorian såsom förutsättning för att en investering skall kunna garanteras. Liknande synpunkter framförs även av andra organisationer inom näringslivet. Flera remissinstanser, såsom kommerskollegium, riksgäldsfullmäktige och TCO, delar den i promemorian framförda uppfattningen, att ett multilateralt investeringsgarantisystem i princip är att föredra framför ett nationellt svenskt system. De förordar emellertid att i avvaktan på den eventuella tillkomsten av ett multilateralt system ett nationellt system inrättas. SIDA och kommerskollegium förutsätter att ett nationellt system utformas så att en senare anslutning till ett multilateralt system ej försvåras. Riksbanksfullmäktige (majoriteten) anser, att ett multilateralt system för investeringsgarantier är så överlägset, att ett nationellt system inte bör övervägas för svensk del innan möjligheterna undersökts att åstadkomma en multilateral lösning. Ett multilateralt system sägs sålunda i motsats till ett nationellt system inte bara kunna bidra till bättre lösningar av garantitek-niska frågor utan också till att u-länderna får hjälp till den inre stadga som är en oundgänglig förutsättning för en självgenererande ekonomisk utveckling. Fullmäktige anser därför att de önskemål och strävanden som

på olika håll förekommer för att Sverige skall göra en insats på detta område bör samlas för att med så mycket större kraft inriktas på att medverka till en multilateral lösning.

Flertalet remissinstanser ansluter sig till den i promemorian framförda synpunkten, att huvudsyftet med ett svenskt investeringsgarantisystem bör vara att främja u-ländernas ekonomiska utveckling. LO och kommerskollegium påpekar, att de privata investerarnas och u-ländernas intressen ej behöver stå i strid med varandra utan i stor utsträckning bör kunna förenas. Liknande synpunkter framförs även av Svenska bankföreningen och Svensk industriförening. SHIO och TCO konstaterar att det — med hänsyn till de garantisystem som redan etablerats i andra industriländer — kan finnas ett intresse för att den svenska exportindustrin får tillgång till motsvarande service. SIDA understryker att ett svenskt system så långt möjligt bör vara likvärdigt med andra länders motsvarande anordningar, då det i annat fall blir svårare för u-länderna att dra till sig kunnande och kapital från Sverige än från andra länder. I möjligaste mån lika förutsättningar för företag i de nordiska länderna sägs också vara ett angeläget önskemål. Sveriges Företagares Riksförbund, som principiellt delar grundtanken att garantierna skall ges som ett led i det svenska biståndsarbetet, anser att reglerna för investeringsgarantisystemet bör ges en mera allmän utformning så att hänsyn även tas till behovet av visst stöd till exportindustrierna i deras u-landsverksamhet.

Med utgångspunkt från den föreslagna biståndspolitiska målsättningen har i promemorian uppställts ett antal kriterier för att ett projekt skall kunna beviljas investeringsgaranti. SSU instämmer till fullo i de uppställda kriterierna och framhäver därutöver, att dessa kriterier bör tillämpas med fasthet. Många remissinstanser ställer sig emellertid tveksamma till möjligheten att i praktiken vid garantiprövningen i de olika fallen tillämpa de föreslagna kriterierna. SIDA anser att man kan begära att ett investeringsprojekt är så utformat att det når »goda värden» i åtminstone några av de avseenden som anges i promemorian. Samtidigt sägs det emellertid vara ogörligt att uppställa kriterier med generell giltighet för alla typer av investeringar i u-länder. SIDA uppfattar därför de i promemorian uppställda kriterierna som illustrativa snarare än normativa. Projektvärderingen måste primärt utföras av u-landet självt samt den garanti-sökande investeraren, varvid garantimyndighetens roll huvudsakligen blir att förvissa sig om att samstämmighet i uppfattningen råder mellan parterna. SIDA förutsätter att den garantigivande myndigheten får frihet att bedöma projekten utifrån de förutsättningar som gäller i varje enskilt fall. Liknande synpunkter har framförts från ett flertal av de övriga remissinstanserna. LO anser sålunda att det torde vara svårt att från svensk sida gå längre än att kräva en uttrycklig bekräftelse från vederbörande

u-land på att de föreslagna projekten passar in i landets utvecklingsplan. Liknande synpunkter framförs av *Bankföreningen* samt *Stockholms, Göteborgs och Skånes handelskammare*. *Arbetsgivareföreningen*, *Exportföreningen* och *Industriförbundet* anför i sitt gemensamma yttrande, att de villkor som ställts upp i promemorian skulle bli hårdare än de som tillämpas av andra industriländer och att det vid en tillämpning av dessa villkor torde bli svårt för den garantigivande myndigheten att finna godtagbara investeringsobjekt. De anser vidare att de kriterier som angetts i promemorian inte bör fastställas av riksdagen. Villkoren för garantigivningen bör i stället utarbetas av exportkreditnämnden i samråd med berörda departement. *Kommerskollegium* finner det knappast troligt att systemet med den föreslagna tillämpningen skulle få någon större biståndseffekt, eftersom antalet garanterade investeringar sannolikt skulle bli mycket litet. Kollegiet anser att man vid tillämpningen bör anlägga en så långt möjligt generös attityd och att det naturliga skulle vara att låta en praxis i tillämpningen så småningom växa fram efterhand som systemet byggs ut. *KF* anser att det administrativa organet bör få agera fritt inom vidast möjliga ram och behandla garantiansökningarna från fall till fall.

Endast *SSU* uttalar sig utan förbehåll för att länder omfattningen för det bilaterala biståndet och investeringsgarantierna bör överensstämma. *Riksgäldsfullmäktige* finner rent praktiska skäl tala för att investeringsgarantigivningen i varje fall till en början begränsas till prioritetsländerna men understryker att en utvidgning bör tas upp till övervägande, så snart närmare erfarenheter vunnits av tillämpningen.

SIDA anför att en begränsning till prioritetsländerna skulle innebära, att det stora flertalet u-länder utestängdes från de fördelar, som kan vara förknippade med statsgaranterade svenska företagsinvesteringar. *SIDA* erinrar om att koncentrationen av det bilaterala svenska biståndet främst förestavats av önskemål att inte splittra de knappa resurserna och därmed minska biståndsgivningens effektivitet. Valet av huvudmottagarländer har i stor utsträckning historisk grund. *SIDA* har ifrågasatt lämpligheten av att endast sådana företagsinvesteringar, som ägnar sig för samverkan med bilateralt svenskt bistånd i huvudmottagarländerna, skulle kunna komma i åtnjutande av garanti. Enligt *SIDA:s* åsikt skulle också problem uppstå därest sådan samverkan skulle prioriteras framför andra angelägna biståndsuppgifter. Den politiska och ekonomiska bedömning av världlandet, som erfordras med avseende på risken för skadefall och den förväntade utvecklingseffekten, blir emellertid väsentligt lättare i de länder, med vilka ett nära samarbete förekommer. Enligt *SIDA* talar goda skäl för att man under ett inledningsskede söker pröva sig fram till ett fastare regelsystem för svenska investeringsgarantier med utnyttjande av erfarenheter från några av huvudmottagarländerna. Även ansökningar avseende investeringar i andra länder

bör emellertid enligt *SIDA:s* uppfattning kunna tas upp till prövning i den mån den administrerande myndighetens kapacitet förslår härtill.

Övriga remissinstanser, som yttrat sig i frågan om världlandsvalet, tar avstånd från den föreslagna begränsningen av garantigivningen till de sju prioritetsländerna och förordar att garantier skall kunna beviljas även för investeringar i andra u-länder.

LO anför bl. a. att garantisystemet med de föreslagna starka inskränkningarna av systemets giltighet aldrig torde få någon väsentlig betydelse för att främja det svenska näringslivets insatser för u-länderna. Skall ett investeringsgarantisystem bli meningsfullt bör det enligt *LO:s* uppfattning gälla samtliga u-länder.

Arbetsgivareföreningen, *Exportföreningen* och *Industriförbundet* anser i sitt gemensamma yttrande, att det från administrativ synpunkt knappast kan möta några större svårigheter att redan från början låta systemet omfatta alla u-länder. De länder som omfattas av det föreslagna urvalet synes vara av begränsat intresse från det svenska näringslivets synpunkter. Organisationerna påpekar att möjligheten att erhålla investeringsgaranti mot politiska risker inte i och för sig kan utlösa investeringsverksamhet i länder som inte erbjuder företagsekonomiskt lönsamma projekt. Det finns därför en klar risk för att ett garantisystem med begränsning till de sju prioritetsländerna inte kommer att bli utnyttjat i någon nämnvärd utsträckning. Följaktligen kan det — framhålls i yttrandet — knappast heller väntas ge några andra erfarenheter än att det är ofrånkomligt att bredda länderramen. Organisationerna ger dessutom uttryck för farhågor att den föreslagna begränsningen av länderramen kan ge upphov till diplomatiska svårigheter gentemot de u-länder som ställs utanför garantigivningen.

Kommerskollegium finner övervägande skäl tala för att möjligheten att erhålla statlig investeringsgaranti inte ens i inledningsskedet begränsas så starkt som enligt förslaget i promemorian. Kollegiet konstaterar att en försättning för att en garanti över huvud taget skall aktualiseras är att det finns ett kommersiellt intresse härför. Ett för u-länderna mera effektivt resultat torde lättare kunna uppnås om marknads- och affärsförhållandena i större utsträckning får bestämma inriktningen av kapitalexporten. Detta utesluter enligt kollegiets uppfattning inte att det kan vara nödvändigt att från garantigivningen undanta enstaka länder.

Den administrativa belastningen med systemet finner ett flertal remissinstanser, bl. a. *LO* och *KF*, knappast kunna bli så betydande. *Bankföreningen* anför, att man kan räkna med att det i garantiärenden regelmässigt kommer att föreligga fullständiga och väl genomarbetade planer för projekten, vilka ger ett gott underlag för prövningen. *Arbetsgivareföreningen*, *Exportföreningen* och *Industriförbundet* anför i sitt gemensamma yttrande, att exportkreditnämnden redan har erfarenhet av utredningar avseende s. k.

u-garantier för en lång rad av u-länder. Skillnaden mellan de undersökningar som måste göras för investeringsgarantier respektive u-garantier kan — anser organisationerna — inte vara betydande. I de inte ovanliga fall, då ansökan om investeringsgaranti skulle kombineras med ansökan om exportkreditgaranti, kan merarbetet med investeringsgarantier inte antas vara särskilt betungande. Organisationerna finner det naturligt, att samma länderram gäller både u-garantier och investeringsgarantier. Dessutom kan — anför organisationerna — försäkringstekniska skäl tala för en så bred länderram som möjligt. Ju fler länder garantisystemet omfattar, desto snabbare kan en premiefond byggas upp och desto mindre måste relativt sett förlusterna bli då ett försäkringsfall inträffar.

De föreslagna riktlinjerna för garantisystemet har i stort sett inte föranlett några erinringar från remissinstansernas sida. På enskilda punkter anför dock vissa remissinstanser kritiska synpunkter.

Bankföreningen avstyrker förslaget att lämnad garanti skall kunna dras tillbaka om garantimyndigheten finner att investeringen inte fått den utvecklingseffekt som man räknade med när garantin beviljades. En sådan bestämmelse skulle medföra risker för att systemet inte kommer att utnyttjas. Presumptiva investerare torde nämligen enligt föreningen anse sig föga betjänta av garantier som oförutsett kan återkallas.

Riksgäldsfullmäktige finner det inte tillfredsställande att en redan utställd garanti skall kunna dras in på grundval av så allmänna kriterier som angetts i promemorian. En närmare precisering på denna punkt är enligt fullmäktiges mening påkallad. I varje fall bör det klart sägas ut att en garanti inte får återkallas till följd av omständigheter, som ligger utanför investerarens kontroll eller företagits utan hans vetskap och vilja. Liknande synpunkter anför av *riksbanksfullmäktige* samt *handelskamrarna i Stockholm* och *Malmö*.

Exportkreditnämnden, liksom *försäkringsinspektionen*, förutsätter att garanti skall kunna dras tillbaka endast i det fall garantitagaren brutit mot garantivillkoren eller lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter av betydelse för garantigivningen. Från såväl garantitagarens som kreditgivarens synpunkt blir — framhåller inspektionen — garantin värdelös, om den inte följer de regler rörande god tro m. m., som tillämpas i andra liknande avtalsförhållanden, bl. a. i fråga om exportkreditgarantier. *Bankinspektionen* framhåller betydelsen av att garantiavtalen utformas på sådant sätt och villkoren preciseras så, att investeraren kan bilda sig en riktig uppfattning av garantin och vara säker på att den kommer att ge det avsedda skyddet.

Förslaget att garantibeloppet successivt skrivs ned enligt en i garantiavtalet intagen plan finner *Bankföreningen* vara rimligt, men utgår från att hänsyn skall kunna tas till förhållandet att avkastningen av en investering ofta blir ringa eller ingen under de första åren. *Exportkreditnämnden*, *SIDA*, *Arbetsgivareföreningen*, *Exportföreningen* och *Industriförbundet* uttrycker

däremot tveksamhet om lämpligheten av de föreslagna reglerna på denna punkt.

Exportkreditnämnden anser, att en avtrappning av garantistödet enligt förslaget tenderar att ge företräde åt mera kortfristiga och starkt vinstgivande investeringar, vilket enligt nämnden synes motverka de huvudlinjer för garantiverksamheten som föreslås gälla. Nämnden anser, att det bör överlämnas åt den administrerande myndigheten att för varje särskilt fall besluta vad som skall gälla härvidlag. Nämnden föreslår vidare att garantitidens längd inte i princip skall bestämmas av »avskrivningstiden» utan mera allmänt anknytas till projektets art och utformning. Mot de föreslagna högsta tidsgränserna har nämnden däremot ingen erinran.

Enligt *SIDA* kan en ordning med en på förhand uppgjord nedskrivningsplan medföra, att investeraren kommer att sakna intresse att bevara investeringen vid dess ursprungliga värde. I stället kan den ge honom ett incitament att förbruka det investerade kapitalet i takt med nedskrivningen. En sådan utveckling skulle strida mot önskemålet om ett ökande nettoflöde av privat kapital till u-länderna. *SIDA* finner det rimligt, att ersättning normalt utgår i proportion till den faktiska värdeminskningen med viss självrisk, vilken princip gäller för praktiskt taget alla andra nationella investeringsgarantisystem.

SIDA anser ett bättre alternativ vara en ordning, som innebär kortare garantitider än de som föreslagits i promemorian, dock utan nedskrivning under garantitiden. Möjlighet skulle finnas att efter prövning erhålla förlängd garanti med ett högsta belopp som fastställs i samband med förlängningen. En sådan omprövning skulle ersätta den årliga omprövning, som enligt förslaget förutsätts ske som ett led i en kontinuerlig bevakning. Dock bör, enligt *SIDA*, en investerare som så önskar redan från början kunna få en plan för successiv nedskrivning av investeringen fastställd, då detta kan vara lämpligt med hänsyn till u-landets intressen.

Mot denna bakgrund förordar *SIDA* en kortare ursprunglig garantitid, förslagsvis 5 år, med möjlighet till förlängning, varigenom den sammanlagda garantitiden kan komma att överstiga 15 år. *SIDA* utgår från att dess förslag inte skall innebära en försämring i fråga om garantitidens längd i förhållande till promemorians förslag.

SSU ifrågasätter, om garantitiden någonsin bör överstiga 10 år, bl. a. på grund av de ofta snabbt föränderliga förhållandena i berörda länder.

I fråga om garantiavgifterna har flertalet remissinstanser inte anført några erinringar mot promemorians förslag. Vissa synpunkter på frågan anläggs dock i några fall.

Riksbanksfullmäktige anser, att uteslutande ekonomiska bedömningar bör vara avgörande för premiernas storlek. Biståndssynpunkter, som innebär att man söker stimulera till utvecklingsfrämjande investeringar genom

lägre riskpremier, bör inte tillåtas inverka på bedömningen. Liknande synpunkter anförs av *KF*.

Kommerskollegium anser att det, om systemet tillämpas restriktivt och begränsas till ett fåtal länder, kan ifrågasättas om premie skall utgå. Om systemet däremot tillämpas mera liberalt får premiefrågan enligt kollegiet ökad betydelse för att förhindra en förtäckt statlig subvention.

Ingen av de hörda remissinstanserna har motsatt sig förslaget att exportkreditnämnden utses till administrerande myndighet för garanti-systemet. Från flera håll förordas dock en bredare representation än den som föreslagits i promemorian i den särskilda plenargrupp inom nämnden, som skall handlägga frågor rörande u-garantier och investeringsgarantier. *Svenska bankföreningen* anser, att bankernas praktiska erfarenheter och sakkunskap i fråga om finansieringsproblem är av särskilt värde när det gäller att bedöma investeringsgarantier och motsätter sig därför att bankrepresentanterna i exportkreditnämnden utestängs från att delta i handläggningen av investeringsgarantiärenden. Föreningen finner heller inte något skäl att ändra nämndens sammansättning vid behandlingen av frågor om u-garantier. Liknande synpunkter framförs av *Arbetsgivareföreningen*, *Exportföreningen* och *Industriförbundet*. *SIDA* anser det önskvärt med en något större representation från industri och kreditinstitut med u-landserfarenhet än vad som föreslagits i promemorian. *KF* menar att även företrädare för organisationer, som är aktivt engagerade i egna biståndsprogram, bör ingå i nämnden när frågor om investeringsgarantier behandlas, *SSU* förordar, att de fackliga organisationerna blir representerade i exportkreditnämndens plenum i sådana fall.

Fond för finansiering av förundersökningar

Framställningen

Sveriges allmänna exportförening och *Sveriges industriförbund* har i sin framställning väckt förslag om en statlig fond för finansiering av förundersökningar av tänkbara industriella investeringsprojekt i u-länderna. Med utgångspunkt i behovet av industriell utveckling inom u-länderna och den långsamma takten i industrietableringen i dessa länder föreslås att en fond om 10 milj. kr. av statliga biståndsmedel upprättas. Fonden skulle administreras av svenska myndigheter. Medel ur fonden skulle anslås för förinvesteringsstudier efter ansökan från vederbörande u-lands regering. Alla u-länder skulle i princip kunna komma i fråga som mottagare för detta bistånd. Studierna skulle utföras av svenska konsultfirmor. Vid valet av studieobjekt borde beaktas huruvida eventuella projekt skulle vara av intresse för svenska industriföretag. Om ett projekt realiserar, skulle viss återbetalningsskyldighet från det etablerade företags sida föreligga.

Remissyttrandena

I yttrande över förslaget anför *SIDA* att tiden knappast är inne för att tillskapa en dylik fond med hänsyn till det relativt blygsamma medelsbehov som kan förutses under de närmaste åren och den begränsade erfarenhet som svenska konsulter och myndigheter ännu har av denna verksamhet. *SIDA* är dock positiv till detta slag av verksamhet och förordar att den genom *SIDA*:s försorg redan inledda försöksverksamheten på detta område får fortsätta och utvidgas med anlitande av *SIDA*:s ordinarie anslag.

De organisationer som hörts av kommerskollegium, nämligen flertalet *handelskamrar* och *KF*, ställer sig positiva till förslaget.

Kommerskollegium framhåller att frågan om behovet att stödja svensk företagsamhet bör prövas för sig utan hänvisning till u-ländernas biståndsbehov. Kollegium finner sig inte kunna tillstyrka förslaget i dess föreliggande utformning men har inte något att erinra mot att inom ramen för det svenska utvecklingsbiståndet stöd lämnas åt undersökningar av det slag som avses i framställningen, under förutsättning att någon bindning till svensk företagsamhet därvid inte sker.

Riksbanksfullmäktige anför att en given utgångspunkt för prövningen av förslaget är att medelsbehovet skall täckas med biståndsmedel och att verksamheten därför kommer att konkurrera med alternativa användningsätt. För att den föreslagna formen över huvud taget skall inräknas i biståndet måste det enligt fullmäktiges mening fordras att den inte huvudsakligen blir en form av subventionering av svenska undersökningar och etableringar utomlands som i vilket fall som helst skulle ha kommit till stånd av rent affärsmässiga skäl eller vilkas utvecklingseffekt är obetydlig. Förslaget anger ej vilka kriterier som skulle uppställas för att ett investeringsprojekt skulle erhålla stöd. Först efter det att dylika kriterier uppställts får avgöras om en fond av föreslagen art kan tillmätas en sådan utvecklingseffekt, att den skulle försvara sin plats inom biståndsverksamheten. Fullmäktige anser därför att ställningstagande till en dylik fond inte kan göras på grundval av framställningen utan i varje fall bör föregås av ytterligare utredning.

De internationella organisationernas biståndsprogram

Framväxten av FN:s biståndsprogram

Redan i FN:s stadga förutskickades att det ekonomiska och sociala samarbetet skulle inta en framskjuten plats vid sidan av organisationens huvudsyfte att skapa och upprätthålla fred i världen. I konsekvens härmed inrättades FN:s ekonomiska och sociala råd (*ECOSOC*) som ett av världsor-

ganisationens huvudorgan med uppgift att initiera, samordna och granska den mellanstatliga verksamheten på detta område. Sedermera har en rådgivande underorgan för olika ämnesområden upprättats av ECOSOC (exempelvis kommissionen för social utveckling, befolkningskommissionen, kommittén för utvecklingsplanering), som också stått fadder för FN:s regionala ekonomiska kommissioner.

Under åren närmast efter FN:s grundande tillkom vidare flertalet av FN:s s. k. fackorgan — några, däribland ILO, hade upprättats tidigare — som uttryck för en önskan att få till stånd ett institutionaliserat och permanent samarbete inom specialiserade sektorer av de ekonomiska och sociala arbetsfälten. Fackorganen blev självständiga i den meningen, att staternas anslutning till dem är individuell och formellt oavhängig av FN-medlemskapet, att de har egna styrande organ och förfogar över egna medlemsavgifter och därmed har en egen och från FN fristående budget. De är emellertid alla sammanlänkade med FN på så sätt att de genom frivilligt ingångna avtal är underkastade en viss samordning från ECOSOC:s sida, dit de alla rapporterar om sin verksamhet. Sedermera har även tillkommit organ som FN:s handels- och utvecklingskonferens (UNCTAD) och FN:s industriorganisation (UNIDO), vilkas funktioner är besläktade med fackorganens men som utgör FN-organ i egentlig bemärkelse och därför också finansieras genom FN:s budget med avseende på förvaltningskostnaderna.

Från början såg både FN/ECOSOC och fackorganen som sin huvuduppgift att dra upp allmänna riktlinjer och skapa normer för det internationella ekonomiska och sociala samarbetet i en värld, där det tidigare samarbetet hade slagits i spillror av det andra världskriget. Det på egentligt bistånd inriktade arbetet från de internationella organens sida var däremot tills vidare så gott som helt koncentrerat på återuppbyggnads- och flyktingproblem, främst i Europa. Under denna första tid upprättades exempelvis FN:s barnfond (UNICEF), återuppbyggnads- och hjälporganisationen UNRRA, som upplöstes redan efter 2—3 års bestånd på grund av politiska motsättningar mellan öst och väst, liksom den internationella flyktingorganisationen IRO — en föregångare till FN:s flyktingkommissariat (UNHCR). De humanitära biståndsmotiven dominerade ännu den internationella scenen.

Först så småningom kom FN:s och fackorganens uppmärksamhet mera att riktas på behovet att direkt och i konkreta former understödja den ekonomiska och sociala utvecklingsprocessen i de allmänt »underprivilegerade» eller »underutvecklade» länderna inom medlemskretsen och att speciellt bistå de många nya länder som efterhand vann sitt politiska oberoende. Termerna »underutveckling», »utvecklingsbistånd» och »utvecklings-samarbete» är därför alltså ganska unga begrepp.

Ett par år efter FN:s tillkomst togs de första initiativen till inrättandet av ett program för s. k. tekniskt bistånd — kunskapsöverföring — inom orga-

nisationens ordinarie verksamhet. Det syftade främst till att ställa stipendier och efterhand kompetenta rådgivare eller experter till behövande länders förfogande. På ett senare stadium — och på generalsekreteraren Dag Hammarskjölds personliga initiativ — tillkom ett särskilt program för förvaltningsbistånd till u-länder (genom personal för operativa och exekutiva uppgifter, »OPEX»). Det första i raden av biståndsprogram inom själva FN-organisationen existerar alltså och går under namnet *FN:s reguljära program för tekniskt bistånd* (United Nations Regular Programme of Technical Assistance).

Det reguljära programmet — så kallat för att skilja det från andra och senare FN-biståndsprogram som inte finansieras över FN:s reguljära budget utan genom frivilliga bidrag — hade ursprungligen och har alltså en förhållandevis blygsam omfattning. Sedan år 1962 har dess volym legat stilla eller »frusits» vid en nivå av 6,4 milj. dollar per år och representerar därmed en stadigt sjunkande andel — f. n. ca 5 % — av FN:s totala budget. Programmet har volymmässigt hållits tillbaka till följd av några stormakters motstånd mot att ytterligare belasta den hårt ansträngda FN-budgeten och under hänvisning till den roll, som de med frivilliga bidrag finansierade biståndsprogrammen numera spelar. Sverige, vars bidrag till det reguljära programmet motsvarar den fastställda bidragskvoten, f. n. 1,25 %, har tillsammans med en rad andra länder yrkat på en vidgning av programmet så att åtminstone dess relativa andel inom FN-budgeten från 1962 — ca 8 % — återställs. Programmet administreras av en avdelning inom FN-sekretariatet.

Vid sidan av det första biståndsprogrammet inom FN:s ram började även vissa av fackorganen mot slutet av 1940-talet att i sina budgeter inrymma vissa biståndsprojekt särskilt avsedda för u-länderna. Numera har de flesta fackorganen liksom även Världsbanken tekniskt bistånd i varierande utsträckning inordnat i sin ordinarie budget som en del av den reguljära verksamheten.

För biståndsprogram bekostade av de ordinarie budgeterna använde FN och fackorganen under år 1966 sammanlagt ca 190 milj. kr. Omkring 1 900 experter tjänstgjorde inom ramen för dessa reguljära program — varav fyra kom från Sverige. Drygt 4 000 stipendier lämnades, därav 91 för studier i Sverige.

FN:s och fackorganens »reguljära» program för tekniskt bistånd har sedermera helt överflyglats av sådana biståndsprogram som finansieras genom frivilliga bidrag. Störst bland dessa är numera FN:s utvecklingsprogram (UNDP), som har en egen och från FN-sekretariatet fristående administration men vars biståndsprojekt verkställs av fackorganen, FN-sekretariatets administration för tekniskt bistånd, Världsbanken och UNIDO. Även projekten inom FN:s reguljära biståndsprogram underställs numera UNDP:s styrelse för godkännande.

Vid sidan om de nu nämnda biståndsprogrammen förekommer inom FN:s ram två särskilda program för flyktinghjälp, nämligen *FN:s flyktingkommissariat* (United Nations High Commissioner for Refugees, UNHCR) och *FN:s hjälpprogram för Palestina-flyktingar* (United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees, UNRWA).

FN:s flyktingkommissariat inrättades år 1951 som en ersättning för internationella flyktingorganisationen IRO. Förutom att ge internationellt skydd åt flyktingar har FN:s flyktingkommissarie till uppgift att medverka vid flyktingars frivilliga repatriering samt att underlätta flyktingars bosättning och anpassning i asylländerna. Under 1950-talet var flyktingkommissariatets verksamhet främst inriktad på Europa. Sedan dess har det europeiska flyktingproblemet i det närmaste lösts, medan nya och omfattande flyktingproblem i andra världsdelar, främst i Afrika och Asien, har tillkommit. Integrationen av stora flyktinggrupper i asylländer som samtidigt är u-länder erbjuder givetvis särskilt stora problem. Det har bl.a. medfört att flyktingkommissariatet alltmer kommit att ägna sig åt biståndstyper som ligger utvecklingsbiståndet nära. F. n. berörs över en halv miljon flyktingar i Afrika av åtgärder, som flyktingkommissariatet företar i samarbete med asylländernas regeringar samt mellanstatliga och frivilliga organisationer. Den politiska utvecklingen i Afrika och Asien kan befaras medföra, att flyktingproblemen på dessa kontinenter kommer att ytterligare förvärras.

Kostnaden för flyktingkommissariets ordinarie program, som finansieras genom frivilliga bidrag, har de senaste åren överstigit 20 milj. kr., medan de statliga bidragen till verksamheten samtidigt uppgått till omkring 15 milj. kr. per år. Mellanskillnaden har hittills kunnat täckas huvudsakligen genom frivilliga enskilda bidrag och insamlingar av engångskaraktär. Sveriges bidrag till flyktingkommissariatets ordinarie program har sedan år 1966 uppgått till 1,3 milj. kr. årligen. Därtill har Sverige sedan budgetåret 1964/65 bekostat speciella UNHCR-projekt avsedda för utbildning av afrikanska flyktingar.

FN:s hjälpprogram för Palestina-flyktingar upprättades år 1949. UNRWA:s hjälparbete inriktas på tre verksamhetsområden, nämligen undervisning, hälsovård och livsmedelsutdelning. Hjälpen lämnas till behövande flyktingar från Palestina i de arabiska värdländerna samt, sedan kriget i juni 1967, även i av Israel kontrollerade områden. UNRWA:s verksamhet finansieras helt av frivilliga bidrag. Under de senaste åren har kostnaden för organisationens program uppgått till omkring 190 milj. kr. per år. För närvarande berörs ungefär 1,5 miljon flyktingar av verksamheten. Sedan år 1950 har UNRWA erhållit ca 34 milj. kr. i frivilliga statliga bidrag från Sverige. År 1966 lämnade Sverige, utöver sitt ordinarie årsbidrag på 750 000 kr. till organisationens allmänna verksamhet, ett särskilt bidrag av 10,4 milj. kr. avsett att användas för yrkes- och lärarutbildning. Efter

junikriget 1967 lämnade Sverige ett lika stort extra bidrag till UNRWA. Inga särskilda villkor ställdes rörande användningen av detta bidrag. Det ordinarie årsbidraget avseende kalenderåret 1968 har höjts till 1 milj. kr.

Förutom de biståndsprogram inom FN-familjen som redan nämnts förekommer en rad för särskilda ändamål upprättade fonder, institut o. d., som också är beroende av frivilliga bidrag. Bland dessa kan nämnas FN:s år 1967 inrättade fond för verksamhet på befolkningsområdet och Världshälsoorganisationens frivilligfond för hälsofrämjande. Sverige har nyligen utfäst sig att lämna bidrag för familjeplaneringsändamål till båda dessa fonder. Tidigare har Sverige även bl. a. lämnat bidrag till en frivilligfond för särskilda former av bistånd på industriområdet, förvaltd av UNDP och UNIDO gemensamt. Också en rad institut, såsom FN:s utbildnings- och forskningsinstitut (UNITAR) i New York, FN:s forskningsinstitut för social utveckling (UNRISD) i Genève, FN:s brottsbekämpningsinstitut i Rom, ILO:s arbetsmarknadsinstitut i Genève och ILO:s institut för högre yrkesutbildning i Turin har fått betydande bidrag från svensk sida. Motsvarande gäller vidare ett antal FN-fonder för studiestöd till afrikansk flyktingungdom samt för rättshjälp och humanitärt bistånd till offer för den sydafrikanska apartheidpolitiken.

De sistnämnda bidragen har utgjort led i Sveriges allmänna politik beträffande frågor som rör södra Afrika. Ett särskilt svenskt program för utbildningsstöd till afrikansk flyktingungdom och företrädesvis avseende flyktingar från Syd- och Sydvästafrika, de portugisiska territorierna i Afrika samt Rhodesia tillkom med riksdagens stöd år 1964 (prop. 1964: 1 bil. 5, SU 53, rskr 156). Av de ca 2,5 milj. kr. som anvisats för ändamålet under innevarande budgetår har en avsevärd del kunnat kanaliseras genom FN och FN:s flyktingkommissariat. På liknande sätt har en stor del av det bistånd som sedan några år lämnats från svensk sida — under innevarande budgetår beräknat till ca 2 milj. kr. — avseende rättshjälp och annat stöd åt den sydafrikanska apartheidpolitikens offer anförtrotts åt en särskild fond som upprättats inom FN för detta ändamål.

Efter över femton års diskussioner — präglade av motsättningar mellan olika ländergrupperingar — rörande behovet av en s. k. *kapitalutvecklingsfond* för direkta investeringar och kreditgivning inom FN:s ram beslöt en majoritet av FN:s generalförsamling år 1966 att en sådan fond (United Nations Capital Development Fund) skulle inrättas och börja fungera från och med år 1968. Flertalet utvecklade länder, dvs. de potentiellt stora bidragsgivarna till fonden, motsatte sig dess inrättande under hänvisning till den verksamhet av samma natur, som sedan 1960-talets början bedrivs av Världsbankens dotterorgan Internationella utvecklingsfonden (IDA). I oktober 1967 ägde den första s. k. bidragskonferensen för FN:s kapitalfond rum. Därvid var det endast ett 20-tal u-länder som gjorde utfästelser om bidrag till fonden, och dessa stannade vid knappt 7 milj. kr., huvudsakligen

i valutor som inte är utbytbara. Mot bakgrund av denna dåliga start, FN:s kapitalfond beslöt den senaste generalförsamlingen anmoda UNDP att tills vidare förvalta fondens medel. UNDP:s styrelse kommer vid sitt sommarmöte år 1968 att ta ställning till de riktlinjer, som skall gälla för fondens förvaltning.

UNDP beskrivs närmare i det följande liksom även FN:s barnfond (UNICEF).

Förenta Nationernas utvecklingsprogram (United Nations Development Programme, UNDP)

Begreppet FN:s utvecklingsprogram eller UNDP är av ungt datum, men den biståndsverksamhet som bedrivs i dess namn har pågått under betydligt längre tid.

UNDP inrättades den 1 januari 1966 som följd av den tjugonde generalförsamlingens beslut att i administrativt avseende slå samman FN:s s. k. utvidgade tekniska biståndsprogram (Expanded Programme of Technical Assistance, EPTA), vilket hade inrättats år 1950 som ett komplement till det förut beskrivna reguljära biståndsprogrammet, och FN:s s. k. Särskilda fond (Special Fund, SF), som i sin tur inrättades 1959. EPTA och SF bildar nu komponenter inom det sammanslagna programmet men behåller tills vidare sina separata bidragsfonder liksom i huvudsak också de speciella särdrag och arbetsmetoder som tidigare utvecklats. De båda programkomponenterna integreras gradvis alltmer.

EPTA:s tyngdpunkt har genomgående legat vid expertrådgivnings- och lärarverksamheten, som i genomsnitt tagit i anspråk inemot 75 % av programmets resurser. Drygt 15 % har fallit på stipendiegivning och återstoden på utrustning för demonstrations- och undervisningsändamål. EPTA-programmet har med andra ord — i likhet med det reguljära program som det byggt på — framför allt syftat till direkt kunskapsöverföring genom individuella insatser av experter eller genom individuella studier. Kunskapsöverföring utgör det centrala elementet i allt tekniskt bistånd.

Under den senast redovisade tvååriga verksamhetsperioden 1965—66 har EPTA-biståndet till ca 24 % varit inriktat på jordbruk, 16 % på hälsovård, 15 % på allmän utbildning, 13 % på industri, 10 % på förvaltning och 10 % på offentliga basanläggningar av typen kommunikationer etc. Under år 1966 tjänstgjorde inemot 4 000 experter inom EPTA-programmets ram, därav 53 svenskar. Samma år stod EPTA för fördelningen av 4 800 stipendier, därav 110 för studier i Sverige. Drygt 80 % av EPTA-medlen användes för projekt i enskilda länder och återstoden på regionala eller interregionala projekt. Drygt en tredjedel användes i Afrika, omkring en fjärdedel i Asien och omkring en femtedel i Latinamerika. Under den nu löpande verksamhetsperioden 1967—68 väntas programmets expertandel stiga till

över 80 %, medan andelarna för stipendiering och utrustning förutses minska.

Också Särskilda fondens verksamhet är väsentligen att betrakta som en form av tekniskt bistånd, men den har alltifrån början haft en från EPTA avvikande profil. Då SF-verksamheten i huvudsak har haft det uttalade syftet att skapa gynnsamma förutsättningar för kapitalinvesteringar (offentliga eller privata, inhemska eller utländska), har SF:s bistånd kommit att gå under namnet »förinvesteringsverksamhet». Till skillnad från EPTA har SF koncentrerat sig på ett antal större projekt med en genomsnittskostnad av över 10 milj. kr. — inklusive mottagarlandets andel av projektkostnaden — och en tid för sitt genomförande av i medeltal fyra år. Genom undersökningar av naturtillgångar, förutsättningar för industrietablering, utbyggnad av kommunikationer, energiproduktion, kreditväsen och annan »infrastruktur», genom upprättande av institutioner för högre teknisk och annan utbildning samt tillämpad forskning etc. söker man bereda mark för direkta investeringar eller andra kapitalkrävande utvecklingsprojekt och på så sätt stärka basen för u-ländernas produktionsförmåga. Elementet av direkt kunskapsöverföring är även här klart framträdande men det är inom vissa projekttyper kompletterat med omfattande utredningar och med betydande leveranser av utrustning, konsultuppdrag och andra kommersiellt upphandlade tjänster. Ett annat viktigt kännetecken för SF-verksamheten är att mottagarländerna normalt förutsätts svara för över hälften av de sammanlagda projektkostnaderna medan motsvarande andel inom EPTA-verksamheten, där experternas lön eller stipendiaternas uppehållskostnader väger tyngst, är liten.

Vid utgången av år 1967 hade Särskilda fonden sedan början av sin verksamhet år 1959 godkänt sammanlagt nära 800 projekt till en sammanlagd kostnad av ca 4 miljarder kr. för fondens egen del. Värdet av mottagarländernas egna bidrag till projektens förverkligande beräknas avsevärt överstiga 5 miljarder kr.

I januari 1968 godkändes fler nya SF-projekt av UNDP:s styrelse än vid något tidigare styrelsemöte — sådana äger rum två gånger årligen — nämligen 95 projekt till en kostnad för UNDP av ca 475 milj. kr.

Av de SF-projekt som godkändes under perioden 1959—66 var drygt en tredjedel förlagda till Afrika, ca en fjärdedel vardera till Asien (utom Mellersta Östern) och Latinamerika samt 7 % vardera till Mellersta Östern och Europa. Av de medel som bundits för nya projekt i början av 1968 går ca 40 % till Afrika, 18 % till Latinamerika och 24 % till Asien.

Inemot 40 % av SF:s verksamhet genom åren har bestått i utarbetandet av översikter och undersökningar av produktionspotential o. d., ca 35 % i igångsättande av utbildningsinstitutioner och drygt 20 % i bistånd till forskning och utvecklingsplanering. Drygt en tredjedel av projekten har

fallit inom jordbrukssektorn, drygt en fjärdedel inom det industriella området, drygt en femtedel inom området för energi, kommunikationer, byggnadsplanering o. d. medan ca 11 % fallit inom allmän och teknisk utbildning.

Något över hälften av de totala projektkostnaderna har använts för experter. Under år 1966 tjänstgjorde närmare 3 000 experter inom SF-projekt. Av dessa var 75 svenskar, 4 % av projektkostnaderna har använts för stipendier. Inemot 700 stipendier utdelades under år 1966, därav 31 för studier i Sverige. Drygt 20 % av projektkostnaderna har använts för upphandling av utrustning och drygt 10 % för konsulttjänster o. d.

De båda biståndsformerna inom UNDP:s ram går således ut på skilda biståndsmetoder, som emellertid kompletterar varandra och alltmer integreras.

Den administrativa sammanslagningen av EPTA och SF har möjliggjort en mera enhetlig biståndspolitik från FN:s sida, en rationalisering av besluts- och arbetsformer liksom även en effektiviserad gemensam fältrepresentation i mottagarländerna genom s. k. Resident Representatives, vilka även företräder Internationella livsmedelsprogrammet (WFP) och det biståndsprogram som ryms inom FN:s reguljära budget. Till denna fältrepresentation för UNDP är i sin tur cheferna för fackorganens länderkontor — mer eller mindre löst — knutna som rådgivare.

UNDP sorterar under FN:s generalförsamling, och programmets styrelse avger sina verksamhetsberättelser till denna via ECOSOC. UNDP har ett eget sekretariat, som leds av den tidigare chefen för Särskilda fonden Paul G. Hoffman (tidigare administratör för efterkrigstidens Marshall-plan) med biträde av den tidigare chefen för EPTA David Owen.

UNDP:s styrelse (Governing Council of the UNDP) svarar för den långsiktiga planeringen och kontrollen av biståndsprogrammet och har att godkänna, modifiera eller förkasta de projektförslag som framläggs av UNDP:s ledning på basis av inkomna biståndsansökningar. Styrelsen består av företrädare för 37 länder (inte nödvändigtvis medlemmar av FN), som i princip väljs för tre år i taget av ECOSOC. I styrelsen skall ingå minst 19 u-länder, 14 »väst-länder» och tre »öst-länder». Den återstående platsen roterar mellan dessa tre huvudgrupper. Norden förfogar enligt praxis över tre platser i UNDP:s styrelse och företräds f. n. av Danmark, Finland och Norge. Sverige, som tillhörde styrelsen under UNDP:s båda första år 1966—67, torde i enlighet med en rotationsordning varom man sinsemellan enats mellan de fyra nordiska länderna kunna påräkna att få återinträda i styrelsen redan nästa år för en ny mandatperiod.

Gemensamt för EPTA och SF har från början varit — och detta gäller numera UNDP som helhet — att verksamheten är helt avhängig frivilliga bidrag från stater.

De båda UNDP-komponenterna har under de senaste åren haft följande

inkomstutveckling (för jämförelse anges även de svenska bidragen under respektive år och deras relation till de totala):

År	Bidrag i avrundade tal (milj.kr.)			Sveriges bidrag	
	EPTA	SF	Totalt	(milj. kr.)	(i % av totala)
1961	217	246	463	27	5,7
1962	236	313	549	34	6,2
1963	260	379	639	37	5,9
1964	267	445	712	52	7,3
1965	281	476	757	60	7,9
1966	293	513	806	68	8,4
1967	314	581	895	81	9,0
1968 (prel.)		945	945	81	8,5

Som framgår av tablan, har de samlade bidragen till Särskilda fonden under senare år varit nästan dubbelt så stora som bidragen till EPTA-komponenten. Sverige har för sin del under senare år lämnat avsevärt större bidrag till SF än till EPTA — det svenska UNDP-bidraget år 1967 fördelade sig med 12,5 milj. dollar (omkring 65 milj. kr.) på SF och 3 milj. dollar (omkring 15,6 milj. kr.) till EPTA — vilket motiverats av bl. a. SF-projektens långt större omfång och varaktighet.

Sverige har sedan ett antal år beträffande bidragen till Särskilda fonden och sedermera även till UNDP som helhet legat på andra plats bland bidragsgivarna efter USA, som genomgående åtagit sig att svara för 40 % av de sammanlagda bidragen (intill ett visst högsta belopp, f. n. 75 milj. dollar eller ca 390 milj. kr.). Sverige är hittills det enda land som vid de varje höst återkommande bidragskonferenserna gjort utfästelser om bidrag till UNDP för en längre tid än det närmast framförliggande året. Med stöd av riksdagens bemyndigande kunde Sverige vid UNDP:s senaste bidragskonferens i oktober 1967 utlova bidrag av samma storlek för år 1969 som för 1968 (prop. 1967: 1 bil. 5, SU 53, rskr 151). Sverige kunde vid detta tillfälle med stöd av samma bemyndigande förklara sig berett att lämna motsvarande förhandsutfästelse även för år 1970 under förutsättning att något annat land såg sig i stånd att avge bidragsutfästelse utöver år 1968. Så skedde dock inte. Förhandsutfästelserna har — förutom den stadga de möjliggör för verksamhetens allmänna långtidsplanering — den konkreta fördelen att de utlovade medlen omedelbart kan inräknas i den medelsvolym som står till förfogande för beslut om nya projekt.

FN:s generalförsamling ställde år 1965 upp ett bidragsmål för UNDP av 200 milj. dollar eller drygt 1 miljard kr. om året, som borde uppnås »inom en nära framtid», något som allmänt tolkades som avseende år 1967. Ännu år 1968 synes UNDP befinna sig på drygt 50 milj. kronors avstånd från detta bidragsmål. FN:s generalsekreterare hävdade år 1966 som sin mening, att det var av största vikt att kraftigt öka UNDP:s resurser och att ställa upp en serie stigande bidragsmål för de närmaste åren så att bidragen år 1970

när en årsnivå av minst 350 milj. dollar eller drygt 1 800 milj. kr. för att kunna möta de beräknade minimibehoven av bistånd från detta program. Den senaste generalförsamlingen har — liksom UNDP:s ledning — under hänvisning till U Thants uttalande riktat en enträgen vädjan till medlemsstaterna att göra allt de förmår för att öka sina bidrag till UNDP.

UNDP:s styrelse begärde år 1967 en studie av programmets framtida medelsbehov dels i ljuset av mottagarländernas beräknade efterfrågan på bistånd för konkreta utvecklingsprojekt och dels med beaktande av FN-organens administrativa kapacitet att genomföra det efterfrågade programmet. De preliminära resultat av studien, som framlagts i början av år 1968, har gett vid handen att den antagna efterfrågan på bistånd är avsevärt större än den bidragsvolym generalsekreteraren angett som ett minimum. Skillnaden mellan efterfrågan och medelsvolym synes med andra ord öka.

Sedan projekten förundersökts och planerats genom UNDP:s sekretariat och godkänts av UNDP:s styrelse, ligger verkställigheten av de projekt som finansieras med UNDP-medel i huvudsak hos FN:s tio fackorgan (ILO, FAO, UNESCO etc.), FN-sekretariatets biståndsavdelning och FN:s industriorganisation samt i viss utsträckning även hos Världsbanken. Som nämnts tidigare bekostar alla dessa organ själva viss biståndsverksamhet inom ramen för sin ordinarie medlemsbudget. Denna s. k. reguljära biståndsverksamhet drog 1966 en sammanlagd kostnad av ca 190 milj. kr., motsvarande 23 % av UNDP:s budget för samma år. UNDP-medlen innebär sålunda för fackorganen och övriga av UNDP:s s. k. verkställighetsorgan betydande extrabudgetära tillskott. I förhållande till den ordinarie budgeten är dessa tillskott i vissa fall så stora, att verksamheten inom flera av fackorganen numera kommit att domineras av biståndsfunktionerna. UNDP-programmet har under de senaste tio åren mer än sexdubblats och detta förhållande har givetvis inneburit en betydande påfrestning på fackorganen. Dessa organ tillkom ju ursprungligen för andra syften än utvecklingsbistånd i operativ bemärkelse, och deras alltmer växande befattning med sådant bistånd kan på sikt komma att göra vittgående strukturella förändringar nödvändiga. Det har beräknats att av den totala personalen hos FN-organen — som f. n. torde uppgå till över 25 000 personer i högkvarter och fältkontor — ca 80 procent helt eller huvudsakligen sysslar med bistånd och andra u-landsfrågor.

Den nyssnämnda studien har förutom det projicerade medelsbehovet för de närmaste åren också visat, att vissa av de FN-organ som anlitas för att verkställa UNDP-projekten redan nu har kännning av svårigheter när det gäller att utan förseningar klara av den ackumulerade mängden av redan beslutade långtidsprojekt liksom också när det gäller att sätta igång nya projekt och att programmera för framtida sådana. Studien kommer att följas av förslag om utvägar ur dessa svårigheter.

Svårigheterna hänger samman med programmerings- och verkställighets-

proceduren, vissa organisations- och samordningsproblem och en alltmer kännbar — reell eller skenbar — brist på experter, som är kompetenta och villiga att ta tjänst i FN-projekten. Svårigheterna med expertrekryteringen har av UNDP:s styrelse ägnats ingående uppmärksamhet på senare tid, och det har från Sveriges och andra länders sida i detta sammanhang bl. a. hävdats att mycket skulle vara vunnet om fackorganen, som hittills tillämpat sinsemellan starkt varierande system för sin expertrekrytering, kunde antingen gå samman om en gemensam rekryteringsservice eller på annat sätt enas om mera likartade system. Enligt nuvarande ordning förkastas under urvalsprocessen ett stort antal i och för sig kvalificerade kandidater, och många andra lika kvalificerade kandidater tar tillbaka sina ansökningar till följd av de dröjsmål vid urval och anställning som ofta uppstår. Till problemen hör också frågan huruvida den administrationsavgift är fullt adekvat, som verkställighetsorganen får uppbära från UNDP och som inom SF-sektorn hittills i genomsnitt belöpt sig till 8,5 % av projektkostnaden. Härtill kommer en ungefär lika stor kostnad för UNDP:s egen administration eller totalt ca 17 %. Det bör dock observeras att denna kostnad också täcker utgifter för programplanering, projektövervakning, resultatvärdering och annat som med visst fog kan hänföras till det egentliga biståndet.

UNDP:s betydelse som finansiär av en allt större del av fackorganens samlade verksamhet har aktualiserat en rad frågor rörande samordningen av FN-organens biståndsverksamhet. Till en del härrör dessa samordningsproblem ur en i och för sig naturlig intressekollision mellan fackorganens författningens själständighet och UNDP:s anspråk på att styra användningen av sina egna medel. Till en annan del beror problemen på traditionella och nytillkomna oklarheter beträffande arbetsfördelningen mellan FN och dess olika fackorgan. De hänger också samman med den allmänna syn på samarbetets uppgifter och villkor, som präglar varje fackorgan för sig.

Dessa samordningsproblem behandlas fortlöpande dels inom FN:s administrativa samordningskommitté (ACC), i vilken generalsekreteraren och fackorganscheferna ingår, och dels inom UNDP:s egen rådgivande fackorgansnämnd (Inter-Agency Consultative Board, IACB). Denna nämnd står under ordförandeskap av UNDP-chefen men har i övrigt samma sammansättning som ACC. I IACB har även cheferna för UNICEF, UNCTAD, WFP och UNHCR möjlighet att delta. De speciella samordningsproblem som har med genomförandet av FN:s utvecklingsprogram att göra uppmärksammas alltmer också inom ECOSOC, som behandlar UNDP-styrelsens och fackorganens årsrapporter. Inom detta organ har Sverige liksom även i generalförsamlingen och i UNDP:s styrelse tagit en rad initiativ syftande till effektivisering, bättre samordning och helhetssyn inom det mångförgrenade FN-biståndet. Bl. a. har framhållits nödvändigheten att ytterligare stärka de lokala UNDP-representationernas roll som samordnare av och talesmän gent-

emot mottagarlandets regering för allt FN-bistånd, oavsett vilket organ som står för själva verkställigheten av projekten. Inom UNDP liksom i andra organ har Sverige verkat för ökad FN-aktivitet på familjeplaneringsområdet.

FN:s barnfond (United Nations Children's Fund, UNICEF)

FN:s barnfond, vilken upprättades år 1946 som en internationell nödhjälpsfond, fungerar på ungefär samma sätt som FN:s utvecklingsprogram men är helt inriktad på de minderårigas och mödrarnas speciella bistandsbehov, som ofta förbises eller ges en alltför underordnad plats i u-ländernas utvecklingsplaner. Att UNICEF:s arbetsfält är utomordentligt stort framgår redan av det statistiska faktum att ungefär 500 miljoner barn under 15 år lever i u-länder, där den genomsnittliga inkomsten per individ understiger 10 kronor i veckan.

Från att ursprungligen ha varit en ren nödhjälpsorganisation för barn i krigshärjade länder har UNICEF i stigande utsträckning kommit att se barnens typiska handikapp i u-länderna — brist på utbildning, undernäring eller felnäring, avsaknad av hälsokontroll och hälsovård — som en del av de allmänna ekonomiska och sociala utvecklingsproblemen. Tyngdpunkten i UNICEF:s arbete ligger numera vid sjukdomsbekämpning och hälsokontroll, grundläggande teoretisk och praktisk utbildning, näringsfysiologiska projekt och allmän mödra- och barnavård, medan utspisning av föda o. d. spelar en mindre roll. Från 1966 har — efter initiativ från svensk sida — möjligheter öppnats för att inrymma även familjeplanerande åtgärder i UNICEF:s verksamhet, närmast som en integrerad del av mödravården. Detta har tills vidare skett med vissa förbehåll, men på sikt finns det anledning tro att UNICEF på detta område skall kunna spela en nyckelroll.

UNICEF:s program finansieras till sin huvuddel av frivilliga bidrag från stater, men enskilda bidrag liksom inkomster från försäljningen av UNICEF:s jul- och nyårskort har blivit allt viktigare, såsom framgår av följande tabell.

Inkomstutveckling i avrundade tal (milj. kr.)

År	1964	1965	1966	1967 (prel.)	1968 (prognos)
Statliga bidrag	133	136	138	151	161
Enskilda bidrag	21	19	22	31	36
Kortförsäljning m. m.	11	17	23	24	41
Totalt	165	172	183	206	238

De statliga svenska bidragen under motsvarande år och deras relation till UNICEF:s samlade intäkter från offentliga bidrag har varit följande.

	1964	1965	1966	1967
(milj. kr.)	3,9	5,2	7,8	8,8
(svensk andel i procent)	2,9	3,8	5,0	5,9

För UNICEF liksom UNDP gäller att projektverkställigheten sker i samverkan med olika fackorgan, främst Världshälsoorganisationen (WHO), FAO och UNESCO. Kravet på motprestationer av mottagarna är emellertid långt större än inom UNDP i det att varje bidrag från UNICEF förutsätter en två och en halv gånger så stor insats från resp. mottagarlands sida. Ca 80 % av UNICEF-medlen går till utrustning, materiel och transporter, medan återstoden främst går till lokala utgifter såsom utbildning av inhemsk personal etc. USA har också gentemot UNICEF varje år påtagit sig att bidra med 40 % av den totala statliga bidragssumman. Det svenska bidraget var 1967 det näst största till barnfonden.

FN:s ekonomiska och sociala råd (ECOSOC), som behandlar rapporter om UNICEF:s verksamhet, ställde sig 1966 bakom ett bidragsmål för UNICEF av 50 milj. dollar dvs. ca 260 milj. kr. att uppnås under år 1969. Åtagandevolymer för nya projekt överskred redan år 1967 detta belopp och budgetmarginalerna har krympt till ett minimum.

Sverige ingår sedan många år i UNICEF:s styrelse, som består av ombud för 30 länder vilka väljs av ECOSOC.

Multilateralt finansiellt utvecklingsbistånd

Den multilaterala finansiella biståndsgivningen domineras av den s. k. världsbanksgruppen inom FN, d. v. s. Världsbanken (IBRD) och dess båda systerorganisationer Internationella utvecklingsfonden (IDA) och Internationella finansieringsbolaget (IFC). Till FN-familjens finansinstitut räknas även Internationella valutafonden (IMF), vars verksamhet av biståndskarakter är i förhållande till u-länderna består av kortfristiga stabiliseringslån samt tekniskt bistånd inom centralbankspolitiken, skatteväsendet m. m.

Till 1960-talets expansion av det finansiella biståndet genom internationella organisationer, vilket f. n. svarar för drygt 80 % av det multilaterala utvecklingsbiståndet, har framför allt bidragit nytillkomna institutioner som IDA samt Interamerikanska utvecklingsbanken (IDB) och Europeiska ekonomiska gemenskapens institut för utvecklingsfinansiering. Regionala utvecklingsbanker har upprättats även för Afrika och Asien och inlett sin verksamhet.

Såsom bistånd genom kapitalöverföring betecknas också insatser från FN:s och FAO:s Internationella livsmedelsprogram (WFP) liksom ytterligare livsmedelshjälp under 1967 års konvention om livsmedelshjälp, vilken utarbetats efter principöverenskommelse inom den s. k. Kennedy-ronden.

Världsbanken (International Bank for Reconstruction and Development, IBRD) inledde sin verksamhet 1946. Den är ett självständigt FN-anknutet organ med egen styrelse. Banken skall bidra till återuppbyggnad och ekono-

misk utveckling i medlemsstaterna. Medlemmar är 106 stater, dvs. de flesta av FN:s medlemmar. Medlemskap i banken förutsätter medlemskap i Valutafonden. Röstning sker efter andel i grundkapitalet, vilket sedan augusti 1966 uppgår till 22,5 miljarder dollar (116 miljarder kr.). Av detta belopp har 10 % inbetalats, medan resten utgör garantikapital som vid anfordran kan begagnas för att möta bankens förpliktelser.

Bankens utlåning baseras huvudsakligen på obligationsemissioner i USA och Västeuropa. Tack vare det förtroende som banken skapat genom sin utlåningspolitik har denna upplåning hittills kunnat ske utan större svårighet och till godtagbar kostnad. Den utestående obligationsskulden var den 30 juni 1967 ca 16 miljarder kr. Vinst delas inte ut utan ingår i ny långivning; en del av vinsten har tillförts IDA.

Från starten 1946 till den 30 juni 1967 har banken totalt beviljat lån för drygt 50 miljarder kr. Lånen till u-länderna, vilka nu helt dominerar, har främst avsett energi- och transportprojekt men på senare tid även industri, jordbruk och utbildning. Stor omsorg läggs ned på granskningen av projekt i syfte att se till att dessa lämnar största möjliga bidrag till låntagarnas ekonomiska utveckling. Lånen lämnas på upp till 25 års löptid — någon gång längre. Räntan bestäms av bankens egen upplåningsränta och är f. n. 6 1/4 %. Lånemedlen är fritt användbara för inköp av varor och tjänster i alla bankens medlemsländer jämte Schweiz.

Vid sidan av utlåningsverksamheten lämnar banken ett betydande tekniskt bistånd i form av projektförberedelser samt expertinsatser och utbildning i ekonomisk planering. Banken strävar också att åstadkomma en ökad samordning av nationella och internationella biståndsinsatser, främst inom ramen för s. k. konsultativa grupper och konsortier för flera viktiga mottagarländer. Bland dessa återfinns flertalet av huvudmottagarländerna för svenskt bistånd.

Bankens nya åtaganden under 1966/67 uppgick till 4,5 miljarder kr.

Sverige ingick som medlem i IBRD år 1953. Den svenska andelen av grundkapitalet är 240 milj. dollar (ca 1 250 milj. kr.), varav 10 % inbetalats kontant. Medlen har tillskjutits av riksbanken. Ett första lån till Världsbanken, 75 milj. kr., emitterades med framgång på den svenska kapitalmarknaden år 1967. Tidigare har Sverige till följd av förhållandevis högt ränteläge inte erbjudit någon marknad för bankens upplåning. Sverige har inte heller lånat av banken; däremot har övriga nordiska länder erhållit lån till betydande belopp.

Sverige samverkar med Världsbanken och IDA beträffande finansieringen av ett vägprojekt i Etiopien. Den svenska krediten uppgår till 30 milj. kr., medan projektet är kostnadsberäknat till totalt 140 milj. kr. Av ett svenskt lån på 15 milj. kr. till en industribank i Tunisien avsåg vidare 10 milj. kr. parallellfinansiering med Världsbanken.

Internationella utvecklingsfonden (International Development Association, IDA) bildades 1960 som ett till Världsbanken knutet organ med uppgift att bistå de fattigaste länderna med utvecklingslån på för dem lämpade villkor. Av Världsbankens medlemmar är 97 också med i IDA. Medlemmarna är dels länder med relativt hög per capita-inkomst, däribland Sverige (»Grupp I-länder»), dels de mindre utvecklade länderna (»Grupp II-länder»). De ursprungliga ordinarie bidragen till IDA uppgick till 1 miljard dollar (5,2 miljarder kr.), varav Grupp I-länderna står för 75 %, allt i konvertibel valuta. Grupp II-länderna svarar för återstoden, men behöver endast inbetala 10 % i konvertibel valuta. Sveriges ursprungliga bidrag utgjorde 1,01 % eller 10,1 milj. dollar (52 milj. kr.), och inbetalades 1960—1964. En andra bidragsomgång ägde rum 1965—1967, då Grupp I-länderna tillsköt 750 milj. dollar (3,9 miljarder kr.), varav på Sverige föll 15 milj. dollar (77,7 milj. kr.) eller 2,01 % av påfyllnadsbeloppet. Under dessa perioder har Sverige därutöver — som enda land — lämnat extrabidrag till IDA med totalt 145 milj. kr. Den svenska insatsen i IDA uppgår därmed totalt till 53 milj. dollar eller ca 275 milj. kr.

IDA kompletterar Världsbanken med i det närmaste räntefria — administrationsavgift på 3/4 % av lånebeloppet uttas — krediter med 50 års amorteringstid, varav 10 år amorteringsfria. Banken och IDA har gemensam personal och i många stycken identisk procedur för projektprövning och administration. De projekt för vilka de mjuka IDA-krediterna lämnas är huvudsakligen av samma slag som de med vanliga världsbankslån finansierade och skall fylla samma höga krav på utvecklingseffekt. IDA-lån kan endast lämnas till sådana Grupp II-länder, vilkas per capita-inkomst är lägre än 250 dollar per år och vilkas betalningssituation motiverar de särskilt mjuka villkoren. Som exempel må nämnas, att Indien och Pakistan har fått IDA-krediter i nästan samma utsträckning som vanliga världsbankslån, Tanzania endast IDA-krediter, Zambia endast vanliga räntebärande världsbankslån.

Den 30 juni 1967 hade IDA-åtaganden ingåtts gentemot 38 länder för nära 9 miljarder kr. Ungefär 34 % avsåg transportsektorn, 30 % industri samt 17 % jordbrukssektorn. Återstoden har avsett utbildning, kommunikationer, el-kraft och vattenförsörjning. Jordbruks- och utbildningsområdena har på senare tid blivit föremål för ökade insatser, ofta i nära samarbete med FAO resp. UNESCO. Omkring 72 % av IDA:s totala åtaganden har hittills lämnats till Indien och Pakistan. Länder i Afrika har mottagit 14 % och latinamerikanska stater omkring 6,5 %.

IDA:s nya åtaganden under 1966/67 uppgick till 1,8 miljarder kr.

Sveriges intresse och stöd för IDA:s verksamhet har även kommit till uttryck genom att bilaterala svenska utvecklingskrediter till ett värde hittills av 64 milj. kr. lämnats som komplettering till IDA-medel i samband med s. k. samfinansieringsoperationer. Avtal om samfinansiering med IDA

har träffats för två projekt i Pakistan, avseende spannmålssilos resp. vatten- och avloppsförsörjning, och för det tidigare nämnda vägprojektet i Etiopien. Ytterligare samfinansiering med IDA förbereds för projekt i Kenya, Pakistan och Tunisien.

Internationella finansieringsbolaget (International Finance Corporation, IFC) är det tredje organet i den s. k. världsbanksgruppen. IFC upprättades i juli 1956 för att genom investeringar i privata företag, främst i u-länderna, komplettera Världsbankens verksamhet. Sverige ingick som medlem från IFC:s start. IFC:s investeringsverksamhet sker i samarbete med privata finansierare utan krav på regeringsgarantier. Den är inte begränsad till kostnader i utländsk valuta. IFC engagerar i största möjliga utsträckning företag i industriländerna i projekten, bl. a. för att främja kunskapsöverföring. IFC lämnar också tekniskt och finansiellt bistånd till nationella utvecklingsbanker, inriktade på finansiering av medelstora industriföretag. Till grund för verksamheten ligger ett aktiekapital på ca 510 milj. kr. Den svenska andelen utgör 5,7 milj. kr. IFC:s egna resurser kompletteras av det enskilda kapital som tillskjuts varje projekt. Dessutom kan Världsbanken vid behov lämna IFC lån upp till fyra gånger dess grundkapital.

Från starten till den 1 juli 1967 har IFC gjort åtaganden om lån på totalt 221 milj. dollar (ca 1 140 milj. kr.). För att frigöra kapital för nya investeringar strävar IFC att sälja värdepapper ur sin portfölj och överlåta övriga finansiella åtaganden (inklusive garantigivning) till medverkande företag samt till banker och finansinstitut världen runt. Flera svenska företag har investerat i samverkan med IFC, bl. a. i Tunisien och Pakistan. Planeringsarbete för bilateralt svenskt bistånd till industriell verksamhet sker i nära samråd med IFC. Den tidigare nämnda utvecklingskrediten till Tunisien avseende en utvecklingsbank utgör ett exempel härpå.

Äldst av de *regionala utvecklingsbankerna* är den Interamerikanska utvecklingsbanken (Inter-American Development Bank, IDB) som lämnar utvecklingslån till länder i Latinamerika på dels hårda, dels mjuka villkor. Banken startades år 1960 och är huvudsakligen uppbyggd enligt Världsbankens mönster. Medlemmar är USA och alla latinamerikanska länder — utom Cuba, som utträtt. Efter snabb expansion under 1960-talets första år, är bankens årliga åtaganden nu nära hälften så stora som Världsbankens. Fortsatt mjuk långivning från IDB:s »Fund for Special Operations», FSO, tryggades år 1967 genom en överenskommelse om fördubblade insatser i fonden, varvid USA bidrar med ca tre fjärdedelar. IDB:s obligationsupplåning i USA och Europa har på senare tid kompletterats med särskilda s. k. trust funds från icke-medlemsländer. Sverige lämnade år 1966 ett sådant bidrag genom en fond på 5 milj. dollar (26 milj. kr.).

IDB:s lån från ordinarie kapitalresurser var tidigare obundna beträffande leverantörsländer; medan lån från bankens särskilda fond FSO har bun-

dots till leveranser från bidragsgivarna. Fr. o. m. januari 1968 tillämpar banken restriktiva upphandlingsregler även med avseende på fondens ordinarie kapitalresurser. För att i fortsättningen komma i fråga för leveranser till IDB-finansierade projekt måste ett land ha tillskjutit medel till banken i viss proportion till tidigare leveranser.

Den nystartade *asiatiska utvecklingsbanken* (Asian Development Bank, AsDB) påbörjade sin utlåningsverksamhet år 1967. Den har fått svenskt stöd genom teckning av 5 milj. dollar (26 milj. kr.) av grundkapitalet. Leveranser till av banken finansierade projekt är i princip bundna till medlemsländer.

Den *afrikanska utvecklingsbanken* (African Development Bank, ADB) skall liksom sin asiatiska motsvarighet främja bl. a. projekt som samtidigt berör flera länder inom regionen. Endast afrikanska länder är medlemmar i banken. Verksamheten är ännu i ett inledningsskede. Svenskt stöd till banken utgår tills vidare i den formen, att vissa rådgivare ställts till förfogande.

Följande tablå anger *bruttoutbetalningar till u-länder* från viktiga internationella organ för utvecklingsfinansiering under åren 1960—66 i milj. kr.:

	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966
IBRD	1 764	1 661	2 116	2 389	2 400	2 452	2 918
IDA	—	5	129	543	766	1 433	1 412
IFC	67	41	93	62	83	98	124
IDB	—	26	191	388	688	564	735
EEC:s utvecklingsfonder (gåvor och lån)	16	83	285	347	466	600	724
	1 847	1 816	2 814	3 729	4 403	5 147	5 913

Behovet av nya bidrag till IDA har under ett par års tid varit den viktigaste enskilda frågan på den internationella biståndsgivningens område. Genom det ännu ringa återflödet av amorteringar är IDA för sin verksamhet beroende av återkommande tillskott från Grupp I-länderna. År 1966 föreslog Världsbankens chef en påfyllnad av IDA:s resurser under treårsperioden 1968—1970 med sikte på en fyrdubbling av den årliga bidragsnivån till 1 miljard dollar (5,2 miljarder kr.). Sverige stödde förslaget vid Världsbankens och IDA:s årsmöte 1966. Samtidigt föreslogs från svensk sida — när svårigheter för en del länder att acceptera en så stor höjning kunde förutses — att uppgången skulle ske stegvis och att länder i betalningsbalanssvårigheter skulle få uppskov med inbetalningar av en del av bidragen. Sedan USA våren 1967 presenterat ett alternativ till världsbankschefens förslag, påbörjades förhandlingar om IDA:s resurspåfyllnad, vilka först nyligen lett till en för alla parter godtagbar lösning. Den nu träffade överenskommelsen innebär att IDA tillförs nya resurser omfattande 400 milj. dollar om året under en treårsperiod. Ökningen från föregående påfyllnadsperiod har således begränsats till 60 %.

År 1961 inrättade FN och FAO gemensamt *Internationella livsmedelsprogrammet* (World Food Programme, WFP). Efter en inledande försöksperiod 1963—1965 har WFP permanentats fr. o. m. 1966. Programmet finansieras genom bidrag av livsmedel, tjänster och kontanter från medlemsländerna. Minst en tredjedel av ett lands bidrag bör bestå av kontanter eller tjänster. Genom insatser av livsmedel bidrar WFP till finansiering av angelägna utvecklingsprojekt, särskilt inom jordbruket och undervisningen. Vanliga former är livsmedelsutdelning till anläggningsarbetare samt skolbarnsbespisning. En mindre andel av leveranserna har utgått som katastrofhjälp.

Den första bidragsperiodens (1963—1965) bidragsmål — 100 milj. dollar, ca 520 milj. kr., — uppnåddes i det närmaste. För treårsperioden 1966 t. o. m. 1968 hade uppställts ett bidragsmål av totalt 275 milj. dollar (1 420 milj. kr.). Detta uppnåddes inte tillnärmelsevis — i december 1967 uppgick de sammanlagda utfästelserna till 169 milj. dollar (870 milj. kr.). Härav har Sverige utfäst sig att erlægga 8 milj. dollar (ca 41 milj. kr.) motsvarande 4,8 % av det totala bidragsbeloppet.

De hittills lämnade svenska bidragens kontantandel har varit 50 %, dvs. större än flertalet andra givarländers. Inom ramen för det svenska naturbidraget kan WFP välja i första hand mellan varuslag som vete, vete mjöl, fodersäd, vegetabiliska oljor, konserverad fisk och torrmjöl.

En ny bidragsperiod har fastställts för åren 1969 och 1970 med 200 milj. dollar (1 034 milj. kr.) som mål. Vid en bidragskonferens i början av år 1968 lämnade ett antal medlemsländer utfästelser till ett sammanlagt värde av ca 120 milj. dollar (ca 620 milj. kr.). Under förbehåll för riksdagens godkännande lämnades från svensk sida en utfästelse om sammanlagt 6 milj. dollar eller 31 milj. kr., fördelade på två lika stora årliga bidrag. Av de gjorda utfästelserna utgör detta belopp 5 %.

Sveriges anslutning till 1967 års konvention om livsmedelshjälp, som utgör en uppföljning av 1967 års principöverenskommelse mellan GATT-länderna inom ramen för den s. k. Kennedy-ronden, innebär en väsentlig utvidgning av det svenska biståndet till u-ländernas livsmedelsförsörjning. I samband med riksdagens godkännande av Sveriges anslutning till konventionen och riktlinjerna för dess tillämpning för svensk del lämnades en redogörelse för programmet (prop. 1967: 156, 78 ff., JoU 39, rskr 346).

Enligt konventionen skall deltagande länder leverera en viss årlig kvot spannmål, lämplig för mänsklig konsumtion, eller motvärdet i kontanter till behövande u-länder. Den för Sverige fastställda kvoten uppgår till 54 000 ton vilket motsvarar ett värde av ca 18 milj. kr. Mot bakgrund av den relativt betydande överskottsproduktion av vete som förekommer inom landet finns det anledning anta att Sveriges bidrag lämnas i form av veteleveranser.

Konventionen föreskriver att bidrag i form av spannmål skall av givar-

länder lämnas såsom f. o. b.-leveranser. Någon skyldighet att svara för frakt- och distributionskostnader m. m. föreligger således inte.

Vid riksdagens godkännande av konventionen om livsmedelshjälp förut-sattes emellertid att Sverige skulle svara för frakt- och administrationskostnader i samband med leveranserna. Kostnaderna för dessa åtaganden beräknas till 4 milj. kr. budgetåret 1968/69.

Det förefaller lämpligt att de svenska veteleveranserna integreras med de ordinarie svenska bidragen till WFP. Denna organisation har erfarenhet av livsmedelsleveranser och god kännedom om de kvantitativa och kvalitativa livsmedelsbehoven i olika länder. WFP har förklarat sig berett att administrera det svenska spannmålsbidraget enligt livsmedelshjälpkonventionen på samma villkor som gäller för Sveriges reguljära WFP-bidrag. Det kompletterande kontantbidrag för frakt- och administrationskostnader som erfordras bör följaktligen ställas till organisationens förfogande.

SIDA:s förslag rörande Sveriges direkta utvecklingsbistånd budgetåret 1968/69

I sin anslagsframställning har SIDA framlagt förslag rörande Sveriges direkta utvecklings-samarbete under budgetåret 1968/69. SIDA föreslår att för det s. k. bilaterala biståndet skall finnas två operativa anslag, ett för fältverksamhet och ett för utvecklingskrediter. Till det förre skulle föras allt bistånd av gåvokaraktär, som inte utgörs av mer eller mindre reguljära bidrag till mellanstatliga biståndsprogram. Medel för tillfälliga och extraordinära bidrag till mellanstatliga program har således beräknats under anslaget. Medel för finansiellt gåvobistånd, som f. n. belastar anslaget till bilateralt finansiellt utvecklingsbistånd, föreslås likaledes överfört till anslaget Fältverksamhet. Förutom krediter skulle därmed det föreslagna anslaget Utvecklingskrediter endast bära kostnader för projektförberedelser och kontroll i direkt anslutning till utvecklingskrediter.

Styrelsens förslag innebär att den pågående direkta biståndsverksamheten fullföljs och utvidgas. Som huvudmottagarländer för svenskt bistånd skulle Etiopien, Indien, Kenya, Pakistan, Sudan, Tanzania och Tunisien kvarstå. Tidigare prioritering av familjeplanering och livsmedelsproduktion inom anslaget Fältverksamhet bibehålls, och ökade insatser föreslås huvudsakligen på dessa områden. Medel beräknas även för en utvidgning av insatserna på utbildningsområdet, bl. a. avseende afrikanska kvinnor. I sin planering av nya krediter under budgetåret 1968/69 förutser SIDA fortsatt dominans för vatten- och livsmedelsförsörjning. Myndighetens planering omfattar också krediter för importfinansiering och ökat samarbete med utvecklingsbanker.

Översikt över Sveriges direkta utvecklingsbistånd

(milj. kr.)

Fältverksamhet

Länderfördelade insatser	Beräknad medels- åtgång t.o.m. bud- getåret 1966/67 ¹	Beräknad medels- åtgång budgetåret 1967/68	SIDA:s förslag avseende budget- året 1968/69
Etiopien			
Byggnadstekniska institutet ...	18,1	3,3	2,6
Barnsjukhuset	8,1	1,9	1,0
Stöd åt medicinska fakulteten Addis Abeba			
Hälsocentraler	2,9	0,7	0,1
Nutritionprojekt	8,0	2,4	3,0
Fredskår	6,2	7,0	8,7
Regionprojekt	2,0	6,7	7,0
Experter för skolbyggnadsverk- samhet	0,3	0,2	0,3
Förvaltningsbistånd	—	—	1,9
Central administrationsenhet ..	0,6	1,0	0,8
		24,7	25,4
Indien			
Papperstekniskt institut	4,4	1,0	0,7
Varubistånd:	59,6	11,0	2
Papper			
Trälare			
Skogsbruksredskap			
Konstgödning			
Kenya			
Lärarhögskola	20,0	9,6	3,7
Seminavelsprojekt	2,3	2,2	2,5
Nordisk kooperation	1,0	2,0	3,5
Förvaltningsbistånd	—	—	1,9
Fredskår	0,2	—	0,3
Central administrationsenhet ..	—	—	0,4
		13,8	12,3
Pakistan			
Familjeplanering	15,8	8,6	9,7
Yrkesskola: Landhi	9,5	0,1	—
Gujrat	4,9	2,0	1,5
Kaptai	12,9	1,4	1,2
Telekommunikation	0,6	0,6	0,8
Central administrationsenhet ..	0,5	0,7	0,5
Varubistånd:	15,0	12,0	2
Skolbokspapper			
Konstgödning			
Bussar			
Tanzania			
Nordiska Tanganyika-projektet	17,5	6,4	7,5
Förvaltningsbistånd	0,3	3,3	3,5
Fredskår	0,3	0,9	2,1
Central administrationsenhet ..	—	0,4	0,5
		11,0	13,6

¹ För varubistånd anges kostnaden för under perioden beslutade åtgärder.² Medel för varubiståndet under budgetåret 1968/69 har beräknats nedan under »Gåvobistånd i form av varor från Sverige».

Utvecklingskrediter

	T. o. m. budgetåret 1966/67 ¹	Budgetåret 1967/68 ¹
Etiopien		
Vägprojekt		30
(Samfinansiering IDA/Världsbanken)		
Indien		
Utvecklingskrediter för el.-kraftutrustning, mejeriutrustning, borrustrustning, importstöd	48	
Spannmålslagring		(20)
Krediter för importfinansiering		(75)
Kenya		
Boskapsuppfödning		(19)
(samfinansiering IDA/Världsbanken)		
Vattenförsörjning, Nairobi		
(samfinansiering IDA/Världsbanken)		
Vattenförsörjning, landsbygden		
Pakistan		
Spannmålslagring	25	
(samfinansiering IDA/Världsbanken)		
Vattenförsörjning	9,1	
(samfinansiering IDA/Världsbanken)		
Jordbrukskredit		(26)
(samfinansiering IDA/Världsbanken)		
Tanzania		
Krediter för vattenförsörjning kooperativ skola i Moshi expertbostäder	44	
Utvecklingsbanker (industri, turism)		(15)
Kraftförsörjning mm		

¹ Åtaganden enligt avtal redovisas på avtalsåret. Belopp anges inom parentes för projekt rörande vilka förhandlingar är långt framskridna. Projekt under förberedelse uppförs utan angivande av belopp. Uppgifter rörande planering av krediter som förbereds för avtal under budgetåret 1968/69 kan inte lämnas i denna form, varför kolumn för detta budgetår inte medtagits.

Fältverksamhet (forts.)

	Beräknad medels- åtgång t.o.m. bud- getåret 1966/67	Beräknad medels- åtgång budgetåret 1967/68	SIDA:s förslag avseende budget- året 1968/69
<i>Tunisien</i>			
Fiskeskola	6,8	0,9	0,7
Mödra- och barnavård (inkl. familjeplanering)	1,9	1,7	2,1
Vatten- och avloppsprojekt....	1,5	0,2	—
Förvaltningsbistånd	—	—	0,5
Central administrationsenhet ..	0,5	0,3	0,4
		3,1	3,7
<i>Södra Afrika</i>			
Utbildningsverksamhet	1,2	3,4	3,5
<i>Korea</i>			
Sjukhus	8,6	2,2	—
<i>Liberia</i>			
Yrkeskola	7,4	0,9	0,6
<i>Zambia</i>			
Fredskår	1,1	1,1	1,3

Vissa ämnesfördelade insatser under anslaget till fältverksamhet

Familjeplanering	9,0	7,6	30,0
(förutom vad som upptagits under Pakistan och Tunisien)			
Forskning	—	1,2	1,5
(förutom vad som beräknats under respektive projekt)			
Mindre fältprojekt	—	1,5	3,0
Bl a exportfrämjande bistånd			
Projektförberedelser	—	—	1,0

Gåvobistånd i form av varor från

<i>Sverige</i>	(85,6)	(25,0)	25,0
Bistånd till Indien och Pakistan har redovisats under respektive länder			
Skolboksappar till Afghanistan, Burma, Indonesien, Nepal... ..	12,0		

Svenska insatser i samverkan med
internationella organisationer
m. m.

Biträdande experter	11,0	6,0	6,0
FAO:s jordbrukskreditprojekt .	—	1,0	2,5
Utbildning av afrikanska kvin- nor	13,1	3,0	9,4
Bistånd för industriell utveck- ling samt till vissa FN-institut m. m.	3,6	3,1	3,1
Extrabidrag till UNRWA och UNHCR	23,5	10,8	11,9
Afrikansk flyktutbildning..	5,0	2,2	3,0
Hjälp åt sydafrikanska apartheid-politikens offer	3,0	2,0	2,0
Katastrofhjälp		1,5	1,5

Insatser genom svenska enskil-
da organisationer .....

	9,0	6,0	6,0
--	-----	-----	-----

Stipendiat- och kursverksamhet.

	21,0	8,1	10,1
--	------	-----	------

Totalt

153 (avrundat) 190 (avrundat)

Utvecklingskrediter (forts.)

	T. o. m. budgetåret 1966/67	Budgetåret 1967/68
<i>Tunisien</i>		
Krediter för hamn i Kelibia, regionundersök- ning, ännu ej fastställt ändamål.....	12	15
Utvecklingsbanker (industri, turism).....		
Vattenförsörjning		
(samfinansiering IDA/Världsbanken)		
<i>Sudan</i>		
Vattenförsörjning	35	
<i>Turkiet</i>		
Kraftverk, transformatorer och vägar mm.....	26	
<i>Interamerikanska utvecklingsbanken</i>	26	

Redogörelsen för SIDA:s anslagsframställning disponeras på följande sätt.

- Länderfördelade insatser
- Övriga ändamål bekostade ur anslaget Fältverksamhet
  - Vissa ämnesfördelade insatser m. m.
  - Gåvobistånd i form av varor från Sverige
  - Svenska insatser i samverkan med internationella organisationer m. m.
  - Insatser genom svenska enskilda organisationer
  - Stipendiat- och kursverksamhet
- Utvecklingskrediter

I samband med redogörelsen för SIDA:s anslagsframställning lämnas information om vissa åtgärder som vidtagits efter framställningens ingivande.

Länderfördelade insatser

Etiopien

Verksamheten i Etiopien har under innevarande budgetår vidgats till att även omfatta ett regionalt jordbruksutvecklingsprojekt samt samfinansiering med Världsbanken/IDA av ett vägprojekt som för svensk del kostar 30 milj. kr. Genom detta projekt kommer nya landområden att öppnas och marknadsföringen av jordbrukets produkter att förbättras i de berörda delarna av landet. Expertbistånd till Etiopiens förvaltning beräknas kunna komma till stånd under budgetåret 1968/69. I övrigt avser utvecklingssamarbetet med Etiopien ett fullföljande av tidigare inledd verksamhet.

Det nuvarande byggnadstekniska institutet i Addis Abeba kommer att uppdelas i två delar, Building College för utbildning av byggnadstekniker och Building Centre för materialprovning och byggnadsverksamhet. Avtalsförlängning med tre år har nyligen skett.

Nutritionprojektet, vars uppbyggnadsskede nu avslutats, inriktas på tillämpningen av de gjorda erfarenheterna genom upplysnings- och informationsverksamhet på näringsområdet samt genom kostberikningsprogram. Avtalet rörande det svensk-etiopiska barnsjukhuset utlöpte den 30 juni 1967. Därefter har de svenska åtagandena gentemot sjukhuset reglerats av gällande avtal avseende stöd till medicinska fakulteten, pediatrika avdelningen, vid Haile Selassie I universitetet. Syftet med avdelningen är att meddela medicine studerande och sjuksköterskor undervisning samt att bedriva forskningsverksamhet. Hälsocentralprojektet har till syfte att bistå etiopiska hälsovårdsministeriet med att utveckla hälsovården i provinserna Wollega och Illubabor. Avtalet utlöper den 30 juni 1968.

Vid ingången av budgetåret 1968/69 beräknas 80 deltagare ingå i fredskåren i Etiopien. Förlängning väntas ske av avtal rörande två experter med uppgift att kontrollera skolbyggandet i landet.

Indien

Under budgetåret 1967/68 har genomförts en omfattande översyn och nyplanering rörande verksamheten i Indien. På grundval härav har SIDA framlagt förslag rörande bl. a. nya krediter och bidrag till familjeplaneringsverksamhet.

Framtida utvecklingskrediter övervägs för spannmålslagringsprojekt i indiska hamnar. Styrelsens förberedelsearbete för en första siloanläggning i Khandla är långt framskridet och ett avtal om finansieringen väntas bli undertecknat före utgången av budgetåret 1967/68. Vissa förstudier för siloanläggningar i Haldia och Madras har utförts.

En fortsättning har planerats av den svenska finansieringen av import till Indien av varor för utvecklingsprogrammet inklusive råvaror, halvfabrikat och reservdelar för svensk-indiska »joint ventures».

Vid papperstekniska institutet i Saharanpur utbildas under budgetåret 1967/68 132 elever i helårskurser och 56 i kortare påbyggnadskurser. Då skolan blivit fullt utbyggd skall den ha 288 elever.

Beträffande gåvobiståndet övervägs en förskjutning av tyngdpunkten från skolbokspapper till konstgödning. En avslutande pappersgåva på 3 000 ton förutses under första hälften av år 1968. Under budgetåret 1966/67 ingicks avtal om två leveranser av konstgödning till ett sammanlagt värde av 9,2 milj. kr. Till en kostnad av 1,5 milj. kr. fullföljs tidigare gåvor i form av skogsbruksredskap och trålar för utbildningsändamål.

Gåvobistånd till det indiska familjeplaneringsprogrammet har planerats. SIDA har på detta område föreslagit åtgärder under budgetåret 1968/69 till en kostnad av ca 10 milj. kr.

Kenya

Utvecklingssamarbetet med Kenya förutsätts öka. Under innevarande budgetår vidgas de svenska insatserna genom en samfinansiering med Världsbanken/IDA av ett boskapsuppfödningssprojekt till en kostnad för svensk del av 19 milj. kr. En framställning om förvaltningsbistånd övervägs f. n. En första grupp fredskårsdeltagare beräknas skola utsändas under budgetåret 1968/69.

Lärarhögskolan i Nairobi, där lärare i naturvetenskapliga ämnen utbildas, beräknas vara fullt utbyggd med 288 elever under våren 1968.

Inseminationsprojektet fortsätts i syfte att öka och förbättra mjölk- och köttproduktionen. Budgetåret 1966/67 utfördes 235 000 inseminationer. Målet är 500 000 per år att uppnås senast vid avtalsperiodens slut år 1971.

Till det nordiska projektet för undervisning i kooperation och utveckling av den kooperativa rörelsen i landet bidrar Sverige med 45 % av kostnaderna.

Med Världsbanken/IDA har diskuterats möjligheterna till finansiering av ett vattenförsörjningsprojekt i Nairobi. Med Kenyas regering pågår vidare

diskussioner om kreditfinansiering av vattenprojekt på landsbygden. Båda dessa projekt kan komma att aktualiseras under innevarande budgetår och något av dem kan bli klart för finansiering under budgetåret 1968/69.

De i 1966 års anslagsframställning omnämnda projekten på spannmåls-lagringens och industrifinansieringens område blir inte aktuella för kredit-givning under innevarande eller nästa budgetår.

Pakistan

Familjeplaneringsprojektet är numera integrerat i den pakistanska fem-årsplanen för familjeplanering. Inom ramen för denna lämnas bistånd med utbildning i familjeplanering av medicinsk och paramedicinsk personal, klinisk verksamhet vid fem träningscentra, medicinsk-sociologisk-statistisk forskning, framställning av propaganda- och upplysningsmaterial jämte läroböcker i familjeplanering samt leveranser av preventivmedel. Tio svenska experter tjänstgör vid projektet budgetåret 1967/68 och åtta experter under budgetåret 1968/69. Ca 600 elever kommer att utbildas i insättning av plastspiraler. Under vardera av budgetåren 1967/68 och 1968/69 beräknas 720 000 gross kondomer komma att levereras.

Yrkesskolan i Gujrat beräknas uppnå full kapacitet budgetåret 1968/69 (270 elever) och skolan i Kaptai budgetåret 1969/70 (220 elever). Telekom-munikationsprojektet fortsätter verksamheten. Under budgetåret 1968/69 planeras utbildningsverksamheten inom projektets ram omfatta 98 elever.

År 1967 undertecknades ett avtalskomplex avseende finansiering av ett projekt för reparation och utbyggnad av vatten- och avloppssystemet i Lahore, Västpakistan. Projektet samfinansieras av Sverige och IDA. Den svenska krediten uppgår till 9,1 milj. kr. och IDA bidrar med samma be-lopp.

Ett siloprojekt i Östpakistan som likaledes samfinansieras genom kredi-ter från Sverige och IDA går under 1968 in i sitt operativa skede. Under 1967/68 beräknas de svenska utbetalningarna uppgå till ca 7 milj. kr. Fyra betongsilos med en sammanlagd kapacitet på 235 000 ton skall byggas så att distributionen av importerad spannmål i hela Östpakistan underlättas.

Ytterligare en samfinansieringsoperation med IDA är f. n. under över-vägande. Krediten beräknas till 26 milj. kr. och avser finansiering av den pakistanska jordbruksbankens (Agricultural Development Bank) program för att öka möjligheterna att utnyttja jordbruksmaskiner och för brunns-borrning.

Gåvobistånd har sedan budgetåret 1962/63 utgått i form av 3 000 ton skolbokspapper per år till ett sammanlagt värde av ca 15 milj. kr. En för-skjutning av gåvobiståndet från skolbokspapper till konstgödning övervägs. Leverans pågår av en gåva på omkring 600 bussar för vänstertrafik.

Tanzania

Samarbetet mellan Sverige och Tanzania är under kraftig utveckling. Kre-ditgivningen — med särskild inriktning på vattenförsörjning — förenas med en jämförelsevis betydande personalinsats. I början av år 1968 sysselsätts i aktivt biståndsarbete på olika områden i Tanzania inom multilateral och bi-lateral verksamhet ett 80-tal svenskar.

Det nordiska Tanganyika-projektet, till vars kostnader Sverige hittills bidragit med hälften, består av en jordbruksskola, ett läroverk och en hälso-vårdscentral i Kibaha utanför Dar es Salaam. Uppbyggnadsperioden av pro-jektet beräknas ha i huvudsak avslutats under år 1967. Den nordiska perso-nalen kommer under budgetåret 1968/69 att uppgå till 40—45 personer. Inom ramen för det nordiska biståndssamarbetet förbereds nya insatser främst på jordbruks- och utbildningsområdena. Sedan anslagsframställning-en ingavs har de danska och svenska biståndsmyndigheterna tillsammans med Swedish Co-operative Centre fullföljt planeringen av en insats på koope-rationens område i Tanzania.

Flertalet av de 16 deltagarna i en svensk fredskårsgrupp som inledde sin verksamhet under budgetåret 1967/68 arbetar inom det av Sverige under-stödda vattenförsörjningsprojektet. Fredskårsverksamheten utbyggs och pla-neras omfatta ett 60-tal personer år 1970. Utvidgningen torde ske främst inom områdena vattenförsörjning och byggnadsverksamhet.

Inom ramen för ett svensk-tanzaniskt avtal om förvaltningsbistånd tjänst-gör ett 20-tal experter inom Tanzanias administration. En närmare redo-görelse härför lämnas under avsnittet om förvaltningsbistånd.

Mellan Sverige och Tanzania har slutits tre avtal om utvecklingskrediter, varav två huvudsakligen avser program för vattenförsörjning och ett uppfö-rande av bostäder åt experter. Vattenförsörjningsprogrammet sträcker sig t. o. m. budgetåret 1968/69 och stöds också genom förvaltningsbistånd och fredskårsinsatser.

De nya byggnaderna för den kooperativa utbildningsanstalten i Moshi, finansierade med en kredit på 2 milj. kr., togs nyligen i bruk. Styrelsen stu-derar nu en tanzanisk ansökan om ytterligare en kredit avsedd för finan-siering av industri och turism genom utvecklingsbanker. Förutsättningarna för ett spannmåls-lagringssprojekt undersöks. Med hjälp av konsulter utreds vidare förutsättningarna för vattenkraftutbyggnad i Wami River eller Ruaha River som en jämförande studie.

Tunisien

Yrkesskolan i Kelibia för utbildning inom fiskerinäringen beräknas vara fullt utbyggd med 120 elever budgetåret 1968/69. Mödra- och barnvårds-centralen i Kelibia bedriver förutom mödra- och barnvård även familje-planering samt vidareutbildar tunisisk personal.

SIDA planerar att lämna förvaltningsbistånd till landet, omfattande bl. a. skogsvårdsspecialister, maskintekniker, bevattningsexperter, lantbruksskollärare och jordbruksexperter.

Utöver tidigare två utvecklingskrediter — avseende främst finansiering av en fiskehamn i Kelibia — har avtal ingåtts om en kredit att utnyttjas av en utvecklingsbank för industri- och hotellföretag. Härutöver diskuteras ett större vattenprojekt omfattande bland annat staden Tunis, vilket kan komma att finansieras tillsammans med Världsbanken/IDA. Även dessa projekt kommer att aktualiseras under budgetåret 1968/69.

Södra Afrika

Inom ramen för ett av SIDA administrerat utbildningsprogram för afrikansk flyktingungdom inledde Sverige budgetåret 1964/65 bidragsgivning till utbildningsanstalter i de dåvarande brittiska territorierna i södra Afrika. Följande budgetår anvisade Kungl. Maj:t efter framställning från SIDA 3,3 milj. kr. för ökade insatser främst i *Botswana* och *Lesotho* samt i viss mån även i *Swaziland*. Sverige skulle medverka i bekostande av projekt, huvudsakligen administrerade av FN-organ, i *Botswana* och *Lesotho*. Bilateral bidragsgivning, även avseende stöd till flyktingutbildning, skulle kunna komma i fråga såväl i *Botswana* och *Lesotho* som i *Swaziland*.

Under budgetåret 1966/67 började Sverige lämna bidrag till ett lärarseminarium i *Botswana* i UNESCO:s regi samt genom FAO till utbyggnad av en institution i *Lesotho* för utbildning av jordbruksinstruktörer och lanthushållslärarinnor.

Under budgetåret 1968/69 avser SIDA fortsätta sitt stöd till de tre länderna. Ett UNDP-projekt i *Botswana* avseende hydrologiska undersökningar, försöksverksamhet med konstbevattnat jordbruk samt utbildning av hydrologisk och jordbruksteknisk personal skulle stödjas under en treårsperiod genom ett svenskt bidrag på sammanlagt 3 milj. kr. Överenskommelse har träffats med FN om ett svenskt bidrag att utnyttjas av UNDP för bekostande av FN-personal som tjänstgör inom *Lesothos* förvaltning.

Övriga länder

Utvecklingskrediter utgår, förutom till i det föregående nämnda länder, även till *Sudan* och *Turkiet*. Sverige beviljade i början av år 1966 en kredit till *Sudan* på 35 milj. kr., som används till finansiering av landets vattenförsörjningsprogram för budgetåren 1965/66—1967/68. I anslutning till projektet har Sverige ställt en teknisk expert till sudanska regeringens förfogande som kontrollant och rådgivare. Troligen kommer vattenförsörjningsprogrammet att genomföras snabbare än beräknat och fråga om fortsatt svensk finansiering har därför tagits upp. Inom ramen för OECD:s *Turkiet-konsortium* beviljades *Turkiet* år 1963 en utvecklingskredit på 26 milj. kr. att utbetalas under fem år. 14 milj. kr. av krediten används för

utrustning och tjänster till ett kraftverk. Överenskommelse har träffats om utnyttjande av resterande kreditbelopp för finansiering av transformatorer för kraftdistribution och för maskinutrustning för byggande och underhåll av jordbruksvägar.

I anslutning till UNESCO:s arbete för att utveckla skolväsendet i Asien har gåvobistånd i form av skolbokspapper lämnats till *Afghanistan* (åren 1965 och 1967), *Burma* (fem leveranser sedan år 1963) och *Nepal* (år 1966). I anslutning till sistnämnda gåva har Sverige även ställt en tryckeriexpert till förfogande.

Det skandinaviska undervisningssjukhuset i *Söul, Korea*, överförs den 1 oktober 1968 helt i koreansk regi och drift. Yrkeskolan i *Yekepa, Liberia*, har nu en kapacitet av 120 elever som utbildas till mekaniker, bilreparatörer, elinstallatörer, inredningssnickare och reparatörer. De första 37 elever, som genomgått skolans treåriga utbildning, utexaminerades i juni 1967. Avtalet har förlängts till och med år 1970. Under denna period skall liberiska yrkeslärare utbildas vid skolan så att landet blir i stånd att vid avtalsperiodens slut överta institutionen. Den svenska fredskårsinsatsen i *Zambia* som inleddes 1965 omfattar f. n. arton deltagare inom jordbruksområdet. Insatsen utbyggs så att 30 fredskårsdeltagare skall vara sysselsatta våren 1968. Samtidigt har en rådgivare ställts till kooperationsministeriets förfogande och tillhandahållande av annan expertis har erbjudits.

Ämnesfördelade insatser

Familjeplanering

Under de senaste åren har en förändring i positiv riktning inträtt med avseende på inställningen till familjeplanering. Tendensen har bestått. Den mest påtagliga aktiviteten har kunnat registreras inom u-länderna själva. I stora delar av Asien och den islamiska världen har regeringarna tagit ansvar för landsomfattande familjeplaneringsprogram. I ett antal latinamerikanska länder har konferenser och seminarier kring födelsekontroll och allmänna utvecklingsproblem kommit att utgöra en inkörsport till statliga och privata befolkningsprogram. På givarsidan har utvecklingen inte varit lika otvetydigt positiv. Bland givarländerna har inga nya tillkommit. För-enta Staterna och Sverige är fortfarande de helt dominerande biståndsgivarna. Inom FN-organen har vissa positiva steg tagits som kan resultera i operativ verksamhet.

Sveriges engagemang i familjeplaneringens utveckling har varit betydande. Det bilaterala svenska familjeplaneringsbiståndets utformning kommer att i hög grad bestämmas av den internationella utvecklingen. Sveriges ställning som pionjär bland biståndsgivande länder och knappheten på givarinsatser överhuvud inom internationell familjeplanering har också lett till ett snabbt växande antal biståndsframställningar.

Det svenska familjeplaneringsbiståndet till Pakistan och Tunisien har nämnts i det föregående. Direkta svenska familjeplaneringsinsatser pågår även i Ceylon, Malaysia, Marocko, Sydkorea och Turkiet. Vidare lämnar Sverige via den internationella familjeplaneringsorganisationen IPPF (International Planned Parenthood Federation) bistånd till Ghana, Kenya, Mauritius och Nepal, vilka försetts med smärre kvantiteter preventivmedel till stöd för pionjärverksamhet i statlig och privat regi.

Projektet i *Ceylon* verkar inom ramen för det landsomfattande ceylonesiska familjeplaneringsprogrammet och syftar till utbildning i familjeplanering av ceylonesisk hälsovårdspersonal, utrustning av familjeplaneringskliniker samt leveranser av preventivmedel. Det förutses att Sverige under budgetåret 1968/69 skall fortsätta biståndet i begränsad omfattning för att programmet skall kunna slutföras.

Det statliga familjeplaneringsprogrammet i *Malaysia* har Sverige under budgetåret 1967/68 bistått med 1 milj. kr. för anskaffning av preventivmedel och transportmedel. För budgetåret 1968/69 förutses ett behov av 1,3 milj. kr. för materielanskaffningar.

Familjeplaneringsverksamheten i *Marocko* befinner sig i ett uppbyggnadsskede. SIDA lämnade 1966/67 visst stöd och ytterligare svenskt bistånd förutses för budgetåret 1968/69. Till det nu fyra år gamla och hittills framgångsrika statliga familjeplaneringsprogrammet i *Sydkorea* lämnade Sverige under budgetåret 1967/68 2,2 milj. kr. för finansiering av anskaffning av fordon, preventivmedel och mobila kliniker försedda med gynekologisk utrustning. Det koreanska programmet har livligt uppmärksamats internationellt och förtjänar ytterligare svenskt stöd så att fortsatt framgång säkras. För budgetåret 1968/69 beräknas medel för material och för delfinansiering av ett planerat utbildningscentrum i familjeplaneringsfrågor.

Det statliga familjeplaneringsprogrammet i *Turkiet* har tidigare fått svenskt stöd för anskaffning av preventivmedel och ytterligare bistånd förutses för budgetåret 1968/69.

SIDA har erhållit framställningar eller informella förfrågningar om familjeplaneringsbistånd från *Algeriet, Chile, Colombia, Förenade Arabrepubliken, Indien, Iran, Kenya och ett antal av republikerna i Centralamerika*. De ytterligare svenska biståndsinsatser, som förutses för budgetåret 1968/69, väntas komma att äga rum i bl. a. ett antal av dessa stater. Då det är angeläget att verksamheten inom detta område kan komma igång så snart tillräckligt planeringsunderlag föreligger, beräknar SIDA medel härför.

SIDA beräknar medel för ett under budgetåret 1968/69 fortsatt och ökat stöd till den internationella familjeplaneringsorganisationen IPPF (3 milj. kr.). De gångna årens samarbete mellan SIDA och IPPF har lämnat positiva erfarenheter och svenskt stöd väntas bidra till att IPPF kan bygga ut sin administration och därmed väsentligt vidga sin verksamhet i Afrika

och Latinamerika. Vidare förutses fortsatt stöd till ett antal konferenser i familjeplaneringsfrågor som bedöms betydelsefulla ur vetenskapliga och opinionsbildande synpunkter.

F. n. utreds förutsättningarna för samfinansiering med FN eller några av dess fackorgan av familjeplaneringsverksamhet i u-länderna, varvid Sverige strävar efter att aktivera de multilaterala organen till ökade insatser på befolkningsområdet.

Inom SIDA har länge planerats en basorganisation för familjeplanering, som nu avses få formen av en forsknings- och utbildningsgrupp för hit hörande frågor. Gruppen skulle verka i nära anknytning till SIDA:s familjeplaneringsenhet och fältprojekt. Den väntas kunna inleda sin verksamhet under innevarande budgetår. För budgetåret 1968/69 förutses ett medelsbehov av 800 000 kr.

SIDA:s program för familjeplanering innebär totalt en ökning från beräknade 18,6 milj. kr. budgetåret 1967/68 till 41,8 milj. kr. budgetåret 1968/69, av vilka 18,4 milj. kr. motsvarar förpliktelser.

Förvaltningsbistånd

Med Tanzania slöts år 1966 det första avtalet om s. k. förvaltningsbistånd i form av expertis, som på svensk bekostnad ställs till förfogande för tjänstgöring inom landets egen förvaltning. Vid utgången av budgetåret 1967/68 beräknas omkring 40 befattningshavare ha rekryterats till Tanzania. Det viktigaste motivet för förvaltningsbistånd är att öka mottagarländernas förmåga att genomföra sina utvecklingsplaner och att ta emot och utnyttja andra typer av bistånd. SIDA har eftersträvat att koncentrera rekryteringen till ett begränsat antal områden inom mottagarlandets administration. Främst har landets kommunikationssystem, dess statistiska centralbyrå, det i början av år 1967 nationaliserade bankväsendet, den centrala personaladministrativa myndigheten samt det ministerium som svarar för vattenförsörjningen på landsbygden kommit ifråga.

Framställningar om förvaltningsbistånd föreligger från Etiopien och Kenya. De planerade insatserna beräknas bli lika stora som den i Tanzania. För Tunisien har samma biståndsform diskuterats i positiv anda, men det är skäl att räkna med svårigheter att finna fransktalande personal. Vid utgången av budgetåret 1968/69 förutses ett tiotal experter ha rekryterats för Tunisien.

På framställning av SIDA har Kungl. Maj:t, som tidigare nämnts, anvisat medel till förvaltningsbistånd i Lesotho i UNDP:s regi. Bidraget avser kostnader för sju till åtta experter som på s. k. OPEX-villkor skall tjänstgöra inom landets förvaltning.

För att tillgodose ett önskemål om samordning med de internationella organisationernas bistånd har SIDA förklarat sig villig att i positiv anda

pröva framställningar om förvaltningsbistånd avsett för myndigheter som sysslar med utnyttjande av världsbankskrediter. Framställningar av detta slag föreligger från bl. a. Etiopien.

Medel för här beskrivna insatser har beräknats under respektive land.

Vuxenundervisning

SIDA eftersträvar vanligen att anknyta personellt bistånd inom vuxenundervisningen till redan befintliga aktiviteter. Sålunda är bl. a. en lärare knuten till projekten för hälsovård och nutrition i Etiopien och en till det regionala jordbruksutvecklingsprojektet i landet. Vuxenundervisning ingår även i förvaltningsbiståndet till Tanzania. Medel för vuxenundervisning har beräknats under respektive land.

Forskning

Den forskning SIDA avser att ge sitt stöd skall vara målinriktad och beröra familjeplanering och näringsförsörjning. En integration av forskningsinsatserna i fältverksamheten i huvudmottagarländerna eftersträvas.

Forskning förekommer nu, förutom på familjeplaneringsområdet, i fråga om nutrition och livsmedelsproduktion. Vidare utreds utformningen av insatser inom mikrobiologin. Företrädare för denna vetenskap har uttalat sitt intresse för en målinriktad forskning med nära anknytning till fältverksamheten.

För budgetåret 1968/69 beräknar SIDA medel för forskning inom mikrobiologi och bioteknik inklusive födoämneslagring med 1,5 milj. kr.

Exportfrämjande bistånd

För bistånd avsett att främja underutvecklade länders export under budgetåret 1967/68 har avsatts 500 000 kr. Insatser på detta område har kanaliserats genom de mellanstatliga organisationerna. Detta har kunnat ske därigenom att GATT:s International Trade Centre (ITC) erhållit vidgade resurser, främst genom en ökning av ITC:s reguljära budget. Härtill bör emellertid, framhåller SIDA, också komma bilateralt bistånd och bistånd i anslutning till ITC:s verksamhet. Som ett led i sitt planeringsarbete på detta område har SIDA till ITC:s förfogande ställt en expert för tjänstgöring under en tremånadersperiod, främst avseende bistånd till huvudmottagarländerna för det direkta svenska biståndet.

Framställningar om exportfrämjande bistånd har inkommit till ITC från ett flertal länder, däribland Tanzania. Framställningarna avser huvudsakligen dels bistånd med att organisera exportfrämjande institutioner på regeringsnivå eller på halvstatlig nivå, dels bistånd med att lösa diverse exportmarknadsproblem avseende särskilda produkter eller tjänster såsom rådgivning avseende bankväsen, försäkring, transport och skeppning.

SIDA räknar nu med ett större medelsbehov för detta ändamål än under innevarande budgetår.

Projektförberedelse, projektgranskning och kontroll

För åtskilliga av de ändamål som finansieras från fältverksamhetsanslaget föreligger behov av projektförberedelse och projektgranskning genom utomstående konsulter. Detsamma gäller projektkontroll och resultatbedömning. Sådan verksamhet finansieras inom fältverksamhetsanslagets ram. Under en särskild post inom anslaget beräknar SIDA för budgetåret 1968/69 1 milj. kr. för ändamålet.

Gåvobistånd i form av varor och tjänster

Svenskt bistånd i form av varuleveranser har hittills i främsta rummet avsett papper för tillverkning av skolböcker. I de undersökningar SIDA företagit beträffande denna biståndsförm i bl. a. Burma, Indien och Pakistan har konstaterats, att produktionskapaciteten för detta slag av papper i stort sett kommit i nivå med efterfrågan. För budgetåren 1967/68 och 1968/69 förutser SIDA därför en minskning av detta bistånd. Under innevarande budgetår har en gåva av 3 000 ton till Indien förberetts för avtal och leverans. Beställningen av papperet har utlagts under hänsynstagande till bl. a. dess sysselsättningsskapande effekt. Erfarenheterna av bistånd genom pappersgåvor har varit goda.

Hittills har två gåvor av konstgödsel lämnats, båda till Indien, i syfte att hjälpa landet i en akut livsmedelskris. Under år 1967 måste drygt 60 % av Indiens behov av konstgödning importeras. I en nyligen av DAC gjord utredning konstateras, att u-länderna har betydande behov av konstgödning. Ännu år 1980 kommer dessa länder att behöva importera i genomsnitt nära hälften av behovet. Den svenska årsproduktionen av konstgödning är omkring 1 milj. ton. En viss överkapacitet föreligger hos tillverkarna och beräknas föreligga åtminstone tre—fem år framöver. Med hänsyn till dessa förhållanden synes ett flerårigt program för konstgödningsgåvor motiverat.

Avtal med Indien väntas inom kort träffas om tilläggsgåvor på totalt 1,5 milj. kr. av skogsbruksredskap och av tjänster i anslutning till tidigare lämnade utbildningsstrålare. För närvarande pågår en leverans till Pakistan av bussar, vilka blivit överflödiga vid övergången till högertrafik i Sverige. Fraktkostnaderna avses skola bestridas främst med medel från biståndsanslag.

Under budgetåret 1966/67 ingicks avtal om gåvobistånd för totalt 19,8 milj. kr. För budgetåret 1967/68 beräknas cirka 25 milj. kr. komma att tas i anspråk för gåvobistånd. Samma belopp beräknas av SIDA för budgetåret 1968/69 att användas till betydande del för konstgödning.

Svenska insatser i samverkan med internationella organisationer m. m.

En rad av Sverige finansierade biståndsinsatser genomförs i regi av FN-organ eller andra internationella organisationer. I betydande utsträckning förbereds och följs sådan verksamhet av SIDA.

SIDA föreslår att bidrag av mer tillfällig art för FN-program eller för särskilda projekt i fortsättningen genomgående bestrids från fältverksamhetsanslaget. Vidare föreslår SIDA att bidrag för katastrofhjälp och flyktingutbildning o. d. lämnas från fältverksamhetsanslaget.

Biträdande experter till FN-organens biståndsprojekt

Holland och Sverige bidrar med det största antalet biträdande experter till de internationella organisationerna. Vid 1968 års början var 56 svenska biträdande experter anställda på svensk bekostnad för tjänstgöring inom internationella biståndsprogram. För budgetåret 1968/69 beräknas ett medelsbehov av 6 milj. kr. härför inom ramen för fältverksamhetsanslaget.

FAO:s jordbrukskreditprojekt

SIDA har inlett samarbete med FAO rörande ett jordbrukskreditprojekt i Afghanistan. Kooperativ kreditgivning avseende bomullsindustrin skall startas i en provins. Inom ett annat område i landet organiseras kooperativ kreditgivning för vindruvsodlingen. I båda delprojekten skall kreditgivningen kombineras med åtgärder för att bl. a. förbättra marknadsföringen. Personal för kooperativa kreditorganisationer och utbildningsverksamhet kommer att utbildas vid ett institut som startas inom projektets ram. Den totala projektkostnaden över perioden 1967—1974 har preliminärt beräknats till ca 23 milj. kr., av vilka 4 milj. kr. utgör Afghanistans andel och 19 milj. kr. den svenska andelen. Medelsbehovet från svensk sida har för budgetåret 1967/68 beräknats till högst 1 milj. kr. För budgetåret 1968/69 beräknas för projektet ett medelsbehov på 2,5 milj. kr. inom fältverksamhetsanslaget.

Utbildning av afrikanska kvinnor

SIDA genomför i samarbete med FAO, ILO och UNESCO ett utbildningsprogram för afrikanska kvinnor. Ytterligare insatser planeras på detta område. Ett gymnasium i Tanzania och ett småskollärarseminarium i Sierra Leone har finansierats via UNESCO liksom bl. a. stipendier till afrikanska kvinnor för vissa studier i Israel. En lanthushållsskola i Musoma, Tanzania, har uppförts och drivs t. o. m. budgetåret 1968/69 med svenska medel i samarbete med FAO. Två sekreterarskolor i Kenya och en yrkesskola i Sierra Leone har finansierats via ILO. Tillsammans med UNESCO övervägs nya insatser i Tunisien. För budgetåret 1968/69 beräknar SIDA till utbildningsprogrammet för afrikanska kvinnor 9,4 milj. kr. inom fältverksamhetsanslaget.

Bistånd för industriell utveckling

Inom FN har år 1967 upprättats en organisation för industriell utveckling (UNIDO) med uppgift att vara samordnande organ för den verksamhet inom FN-familjen som avser industriell utveckling. Sverige har, liksom andra industriländer, förutsatt att UNDP och FN:s reguljära biståndsprogram skall utnyttjas för täckande av kostnaderna för UNIDO:s fältverksamhet. U-länderna har däremot begärt att särskilda bidragskonferenser skall inkallas för att tillförsäkra UNIDO egna fristående medel. Sverige lämnade budgetåret 1966/67 500 000 dollar som bidrag till en av FN:s generalsekreterare upprättad fond avsedd för s. k. »Special Industrial Services» (SIS), som omfattar rådgivning beträffande konkreta industriprojekt.

UNIDO:s operativa verksamhet och framtida medelsbehov kommer att granskas vid styrelsemötet 1968, varvid ytterligare svenskt bidrag kan aktualiseras.

Bidrag till vissa FN-institut m. m.

Till FN:s fond för socialskydd (brottsbekämpningsinstitutet i Rom) har Sverige utlovat bidrag att utbetalas med 300 000 kr. under vart och ett av budgetåren 1966/67, 1967/68 och 1968/69. Sedan budgetåret 1965/66 har Sverige lämnat ett årligt bidrag om 20 000 dollar till ILO:s institut i Turin för yrkesutbildning. SIDA beräknar ett bidrag av samma storlek för budgetåret 1968/69. Sverige har sedan budgetåret 1964/65 lämnat årliga bidrag till Internationella sekretariatet för frivilligtjänst (ISVS) i Washington. Enligt SIDA:s uppfattning finns skäl att tills vidare fortsätta bidragsgivningen och ett bidrag med 52 000 kr. (10 000 dollar) beräknas för budgetåret 1968/69. — Övriga institutioner, till vilka bidrag i fortsättningen bör lämnas från fältverksamhetsanslaget men för vilka bidragsgivning för närvarande inte bedöms som aktuell under budgetåret 1968/69, är FN:s institut för dokumentation inom byggnads- och planeringsområdet, FN:s naturresursundersökningar, FN:s utbildnings- och forskningsinstitut (UNITAR) samt FN:s forskningsinstitut för social utveckling (UNRISD).

Sammanlagt har SIDA för de slag av särskilda bidrag varom nu är fråga beräknat 0,5 milj. kr. under fältverksamhetsanslaget för budgetåret 1968/69.

Flyktingverksamhet**FN:s hjälporgan för Palestina-flyktingar (UNRWA)**

Till UNRWA, Förenta Nationernas organisation för stöd åt Palestina-flyktingar, har svenska bidrag utgått under en följd av år. Vid sidan av bidraget till organisationens allmänna budget lämnade Sverige år 1966 ett särskilt bidrag på 10,4 milj. kr. avsett för utbildning. I anledning av den svåra situation som uppstod för Palestinaflyktingarna genom den väpnade

konflikten i Mellanöstern i juni 1967 beslöt Kungl. Maj:t att ett extra bidrag på 10,4 milj. kr. skulle utgå till UNRWA utan att särskilda föreskrifter om användningen lämnades. Även för budgetåret 1968/69 beräknar SIDA under anslaget till Fältverksamhet ett bidrag på 10,4 milj. kr.

FN:s flyktingkommissarie (UNHCR)

Kostnaderna för flyktingkommissariens program har ökat betydligt under senare år, främst beroende på flyktingsituationen i Afrika, medan medlemsstaternas sammanlagda bidrag till verksamheten inte stigit i motsvarande utsträckning. Skillnaden mellan bidrag och kostnader har hittills kunnat täckas genom utnyttjande av reservfonder samt genom bidrag från insamlingar. År 1967 lämnades t. ex. betydande bidrag till programmet från den svenska insamlingen »Flykting 67».

Flyktingkommissarien har uttryckt oro för finansieringsläget. SIDA försätter att Sveriges ordinarie bidrag höjs. Extra svenska bidrag till det ordinarie programmet under kalenderåren 1968 och 1969 anses motiverade. SIDA beräknar för budgetåret 1968/69 under fältverksamhetsanslaget 1,5 milj. kr. härför samt för en fortsättning av det stöd som nu utgår till av flyktingkommissarien administrerade särskilda utbildningsprojekt för afrikansk flyktingungdom.

Afrikansk flyktingutbildning

Ett program för afrikansk flyktingutbildning administreras av SIDA sedan budgetåret 1964/65. Beslut om riktlinjer för verksamheten fattas av Kungl. Maj:t efter förslag av beredningen för studiestöd till afrikansk flyktingungdom — flyktingberedningen. Kostnaderna för programmet har hittills belastat anslaget Humanitärt bistånd till flyktingar m. fl. Under budgetåret 1967/68 beräknas kostnaden för programmet uppgå till 2,5 milj. kr. Därav lämnas 420 000 kr. till FN:s utbildningsprogram utomlands för sydafrikaner och 350 000 kr. till FN:s flyktingkommissarie för särskilda utbildningsprojekt i Afrika. Återstoden av medlen används för bilateral stipendiering och bidragsgivning.

De hittills vunna erfarenheterna av verksamheten är positiva. Efter att tidigare ha varit ett utbildningsprogram uteslutande för flyktingar vidgas det försöksvis under budgetåret 1967/68 till att bli ett allmänt utbildningsprogram för ungdom från de av programmet berörda länderna i södra Afrika. Denna utvidgning av verksamheten jämte ökade utbildningsbehov bland afrikanska flyktingar kommer under budgetåret 1968/69 att medföra ökade medelsanspråk. Ett belopp på 3 milj. kr. beräknas av SIDA för programmet under fältverksamhetsanslaget. Förslag rörande medlens användning försätts komma att inges av flyktingberedningen.

Sammanlagt beräknar SIDA för budgetåret 1968/69 på fältverksamhetsanslaget 14,9 milj. kr. för flyktingverksamhet.

Hjälp till den sydafrikanska apartheidpolitikens offer

Under budgetåret 1966/67 användes 2 milj. kr. för stöd genom FN och privata organisationer till den sydafrikanska apartheidpolitikens offer. Samma belopp torde komma att användas under budgetåret 1967/68. För budgetåret 1968/69 beräknar SIDA på anslaget Fältverksamhet 2 milj. kr. för ändamålet.

Katastrofhjälp

SIDA har ett nära samarbete med Överstyrelsen för Svenska röda korset och med Röda korsföreningarnas förbund i Genève i frågor rörande katastrofhjälp. Genom ett första bidrag på 160 000 kr. har Röda korsföreningarnas förbund getts resurser att hjälpa länder, som ofta är utsatta för katastrofer, med katastrofhjälpsplanering.

För budgetåret 1968/69 beräknar SIDA på fältverksamhetsanslaget 1,5 milj. kr. för katastrofhjälp.

Insatser genom enskilda svenska organisationer

Bidrag lämnas till enskilda svenska organisationers verksamhet i u-länder. Huvudsakligen stöds insatser på utbildningens och den förebyggande medicinens områden.

Under budgetåret 1966/67 har SIDA fattat beslut om bidrag respektive hemställt att Kungl. Maj:t beslutar om bidrag, vilka innebär en total åtagandevolymp för budgetåren 1966/67—1968/69 på 8 425 000 kr. Åtagandena fördelas med 5 120 000 kr. på budgetåret 1966/67, 2 455 000 kr. på budgetåret 1967/68 och 850 000 kr. på budgetåret 1968/69. De största bidragen avser Svenska Baptistsamfundet för yrkesskola i Kongo, Swedish Co-operative Centre för utbyggnad av institut i Indien, Missionssällskapet Bibeltrogna Vänner för skolor i Etiopien, Svenska Pingstmissionen för gymnasium i Burundi samt Svenska Lutherhjälpen för utrustning till undervisningssjukhus i Tanzania.

För budgetåret 1967/68 har 6 milj. kr. anvisats för här avsedda ändamål. Beloppet torde komma att disponeras i sin helhet.

SIDA:s erfarenheter av de enskilda organisationernas biståndsverksamhet är positiva och SIDA förutsätter att sådana bidrag fortsättningsvis lämnas i oförminskad omfattning. För budgetåret 1968/69 beräknar SIDA medel med 6 milj. kr.

Stipendiat- och kursverksamhet

Vid individuell stipendiering söker SIDA ge förtur till utbildning av personal knuten till svenska fältprojekt. I övrigt avser den individuella stipendieringen i huvudsak fortbildning i form av specialstudier på kvalificerad akademisk nivå.

Kursverksamheten inriktas i väsentlig utsträckning på huvudmottagarländerna. I fråga om ämnesval inriktar man sig på livsmedelsförsörjning, lärarutbildning, Kooperation och förvaltning. För budgetåret 1968/69 beräknas 2 000 kursdeltagarmånader, 200 fler än föregående budgetår. Stipendierna föreslås bli indexreglerade för att anpassas till den allmänna prisutvecklingen.

För enskild stipendiatverksamhet under budgetåret 1968/69 beräknar SIDA inom fältverksamhetsanslaget 3,3 milj. kr. och för kursverksamheten 6 780 000 kr.

Utvecklingskrediter

Från anslaget till bilateralt finansiellt utvecklingsbistånd under sjunde huvudtiteln bestrids under innevarande budgetår utgifter för gåvobistånd i form av varor och tjänster samt utgifter för och i direkt samband med utvecklingskrediter. Styrelsen har såsom nämnts i det föregående föreslagit, att varubiståndet skall överföras till anslaget för fältverksamhet. Utgifter avseende projektförberedelse och projektgranskning, kontroll samt resultatbedömning föreslås skola bestridas under anslaget för utvecklingskrediter på grund av samhörigheten med de kreditfinansierade projekten.

Den fiskehamn vid Kelibia i *Tunisien*, varom kreditavtal slöts åren 1963 och 1965, är nu färdigställd liksom undersökningen av Cap Bon-halvöns utvecklingsmöjligheter. Under innevarande budgetår har i samfinansiering med Världsbanken lämnats en kredit till *Tunisien* på 15 milj. kr. för industri- och turistprojekt. Turism och industri är de två snabbast expanderande grenarna av tunisiskt näringsliv och ger betydelsefulla bidrag till att lätta landets svåra valutasituation.

Arbetet med det mindre kraftverk i *Turkiet*, till vilket utrustning skall levereras med utnyttjande av 1963 års kredit, har starkt fördröjts. Svensk teknisk expertis kommer nu att anlitas för de besvärliga bergarbeten som erfordras där. Genom ett tilläggsavtal har den odisponerade delen av krediten numera avsatts till inköp av maskinell utrustning för ett byvägsprojekt och för utrustning av vissa transformatorstationer.

Av de två krediter som lämnats till *Indien* för import av kapitalvaror och industriförnödenheter har den första, från budgetåret 1964/65, helt disponerats genom kontrakt.

Under budgetåret 1966/67 ingicks två kreditavtal med *Tanzania*. Den ena av krediterna uppgår till 4 milj. kr. och används för finansiering av ett femtiotal bostadsenheter i Dar es Salaam, avsedda i första hand för utländska experter som tillhandahålls av FN och de nordiska länderna. Det andra avtalet innebär fortsatt kreditstöd med totalt 30 milj. kr. (10 milj. kr. per år) till utbyggnaden av vattenförsörjningen på landsbygden. Programmet, som sträcker sig till och med budgetåret 1968/69, omfattar flera hundra delpro-

jekt såsom brunnborrning, installation av pumpar, rörläggning samt byggande av dammar. Krediten lämnas i samverkan med förvaltningsbistånd och fredskårsinsatser. Svenska konsult- och entreprenadföretag har engagerats för delar av programmet.

Till *Pakistan* lämnades år 1966 en kredit på 25 milj. kr. som ett bidrag till den utländska finansieringen av ett större projekt för spannmålslagring i Östpakistan. Fyra betongsilos med en sammanlagd kapacitet av 235 000 ton skall byggas i Östpakistan. Fyra femtedelar av det utländska valutabehovet täcks av en samtidigt lämnad kredit från IDA, som även övervakar projektets utförande gemensamt med expertis från SIDA. (Kontrakt för entreprenadarbetena vid projektet har i fri internationell anbudstävlan hemförts av ett svenskt företag.) Ett andra samfinansieringsavtal mellan Sverige, IDA och Pakistan slöts våren 1967 till förmån för utbyggnad av vatten- och avloppssystemet i staden Lahore i Västpakistan. Den svenska insatsen, 9,1 milj. kr., är av samma storlek som IDA:s.

Tillsammans med Världsbanken och IDA har Sverige nyligen beviljat en kredit på 30 milj. kr. till ett större vägprojekt i *Etiopien*, vilket kommer att öppna nya landområden och förbättra marknadsföringen av jordbrukets produkter. Krediten har lämnats på IDA-villkor.

SIDA beräknar volymen av nya utvecklingskrediter under innevarande budgetår till högst 200 milj. kr., att utbetalas med fördelning på flera budgetår. Beloppet anges kunna bli lägre med hänsyn till osäkerheten om tidpunkt då avtal kan undertecknas. Beviljade krediter under en femårsperiod redovisas i bilaga 2.

I sin planering för nya krediter under budgetåret 1968/69 förutser SIDA dominans för vatten- och livsmedelsförsörjning, bl. a. genom fortsatt stöd till vattenprogram i Sudan och Tanzania, vilka gett positiva erfarenheter. Ett vattenprojekt i Kenya beräknas kunna leda till avtal under budgetåret 1967/68 eller budgetåret därefter. Anläggningar för spannmålslagring i Indien och Tanzania har studerats och kan bli aktuella för ytterligare krediter. Fortsatta importkrediter till Indien förutses, bl. a. för svensk-indiska s. k. joint ventures.

SIDA aviserar förberedelser för ökade insatser via utvecklingsbanker. Industribanksprojekt i *Tunisien* och *Tanzania* beräknas ge erfarenheter för den fortsatta planeringen och samarbete i frågan sker med Internationella finansieringsbolaget (IFC) samt FN:s industriorganisation (UNIDO). Styrelsen bedömer nya samfinansieringsoperationer med Världsbanken/IDA i vissa huvudmottagarländer möjliga och önskvärda, men projektvalet måste anstå i avvaktan på IDA:s arbetsprogram för 1968/69. Beträffande insatser via regionala utvecklingsbanker förutser styrelsen behov av ytterligare svenskt bidrag i någon form till den svenska utvecklingsfonden för Latinamerika, förvaltd av Interamerikanska utvecklingsbanken (IDB). Ett bidrag till den afrikanska utvecklingsbanken (ADB) kan även visa sig mo-

tiverat budgetåret 1968/69. SIDA avser att utreda lämpligheten av en s. k. trust fund till bankens förfogande, men har i första hand, med hänsyn till dess aktuella behov av rådgivning, åtagit sig att söka tillhandahålla och finansiera expertis för vissa korttidsuppdrag.

De svenska utvecklingskrediternas genomsnittstorlek är ca 20 milj. kr. Begränsade administrativa resurser och önskan att trygga låntagarnas planering motiverar enligt styrelsens mening företräde för relativt stora objekt eller investeringsprogram med viss varaktighet, t. ex. tre år. Det är då ändamålsenligt att kunna ställa i utsikt framtida kreditstöd utan att omedelbart behöva belasta den svenska statsbudgeten.

Styrelsen föreslår, att riksdagens bemyndigande till Kungl. Maj:t att under ett budgetår lämna kreditutfästelser för de närmaste tre till fem budgetåren utvidgas så att utfästelserna för en treårsperiod får avse årliga belopp motsvarande det aktuella budgetårets hela anslag. För att möjliggöra för låntagaren att göra bindande förpliktelser gentemot leverantörer och för att underlätta samfinansiering på lika villkor med IDA bedömer styrelsen nödvändigt att dylika utfästelser kan lämnas utan förbehåll att riksdagen anslår erforderliga medel, dvs. på samma sätt som är fallet vid Sveriges direkta treåriga bidragsutfästelser till IDA.

Beträffande anslaget till bilateralt finansiellt utvecklingsbistånd budgetåret 1968/69 anför styrelsen, att en säker bedömning av vilka planerade projekt som blir färdiga för finansiering detta budgetår ej är möjlig. Volymen av krediter i olika förberedelsestadier motsvarar inemot 500 milj. kr., varav hälften avser samfinansiering med internationella organ. I allt bedöms anslaget vara förhandsinteknat vid budgetårets ingång med ca 50 milj. kr. Åtaganden budgetåret 1968/69 av minst samma omfattning som budgetåret 1967/68 förutsätter enligt styrelsen — om bemyndigande att ingå förhandsförpliktelser ges enligt styrelsens förslag — att anslaget för utvecklingskrediter ej beräknas lägre än 125 milj. kr. Fortsatt ökad åtagandevolym förutsätter såväl att nya projekt kommer fram till finansiering som tillräcklig personal. Tidsåtgången mellan kreditavtals undertecknande och utbetalningar har med nuvarande anslagsteknik skapat betydande reservationer, vilka tenderar att växa vid en expansion av programmet. SIDA anför att föreslagna anslag och åtaganderegler för efterföljande år syftar till en dämpning av reservationsuppbyggnaden, så att reservationerna småningom anpassas till en nivå där de utgör en kassareserv av lämplig storlek.

Svenska utvecklingskrediter har jämförelsevis gynnsamma villkor (25 års återbetalningstid, varav de första 10 åren amorteringsfria; 2 % ränta). Vid samfinansiering med IDA kan från budgetåret 1967/68 tillämpas de fördelaktiga IDA-villkoren (50 års återbetalningstid, varav de 10 första åren amorteringsfria; 3/4 % förvaltningsavgift och ingen ränta därutöver). SIDA anför att skuldsituationen och betalningsbalansläget hos flertalet huvudmottagarländer talar för en utsträckt tillämpning av de gynnsammare IDA-

villkoren, i första hand för skolbyggnadsprojekt etc., men även sedan internationella konsortier eller konsultativa grupper funnit ett mottagarland i behov av exceptionellt mjuka villkor. Styrelsen föreslår, att riksdagens bemyndigande inhämtas till svensk medverkan i skuldkonsolideringsaktioner inom sådana samarbetsgrupper och att bemyndigandet innefattar möjlighet att medge tillfälligt uppskjutande eller varaktig eftergift av räntor och amorteringar på utvecklingskrediter.

Om en väsentlig expansion av svenskt kreditbestånd skulle sammanfalla med en akut skärpning av u-ländernas skuldsituation, som påkallar internationella åtgärder, bör enligt styrelsen andra uppmjukningar övervägas. Hit hör räntebefrielse under den amorteringsfria perioden eller lånets hela löptid. Ett sådant förfaringsätt tillämpas bl. a. av Storbritannien. Styrelsen anser också rimligt att återbetalningen i vissa fall kan erläggas i lokal valuta. Ränte- och återbetalningar på svenska utvecklingskrediter skall f. n. ske i svenska kronor och uppgår ännu till smärre belopp, eftersom endast mindre summor dragits. När samtliga nu lämnade krediter ger full förräntning blir räntetäckterna ca 4 milj. kr. per år, och ca 200 milj. kr. per år i nya krediter lägger ytterligare 2—4 milj. kr. till den årliga summan. Medlen tillförs posten »Övriga inkomster» på statsbudgeten.

Svenska utvecklingskrediter har hittills främst avsett konkreta investeringsprojekt, t. ex. hamnar, kraftverk, siloanläggningar. Enligt styrelsen möjliggör projektfinsiering ingående teknisk och ekonomisk värdering av insatsen och förutsätter nära samarbete med låntagaren, vilket möjliggör kunskapsöverföring.

S. k. programbistånd har lämnats främst Indien i form av två krediter för import av industriförnödenheter, inklusive vissa kapitalvaror. Gåvorna av papper och gödningsämnen till asiatiska länders utvecklingsprogram har haft likartad natur. Styrelsen anför, att Indien och Pakistan hör till de u-länder med god planering, kunnande och administration samt växande inhemsk kapitalvaruindustri, vilka främst bör ifrågakomma för detta slags bistånd, liksom enligt internationell bedömning bl. a. även Tunisien. I andra huvudmottagarländer bör krediter för särskilda projekt eller begränsade sektorsprogram även i fortsättningen dominera. Sådant bistånd är genomsnittligt mer personalkrävande. Snabbt växande svenska utvecklingskrediter förutsätter därför att inslaget av importfinansiering får möjlighet att expandera, till vilket SIDA avser att ta hänsyn i sin planering.

I fall då föreslagna projekt förutom hög samhällsekonomisk prioritet visar god företagsekonomisk räntabilitet och goda utsikter att bidra till landets exportinkomster, bedömer SIDA det lämpligt att kunna ge krediter i två steg. Detta innebär att lån till regeringarna på gängse gynnsamma svenska villkor vidareutlånas av dessa till sitt motvärde i lokal valuta på villkor som är avpassade till projektets natur. Som närliggande exempel framhåller styrelsen de utvecklingsbankslån som förberetts till Tanzania och Tunisien och

varav det senare numera avtalats. Institutens slutliga låntagare avses erhålla krediter på fullt kommersiella villkor. Förfarandet överensstämmer med internationell praxis och torde enligt styrelsen vara en förutsättning för att mjuk långivning skall främja projekt med snabbare avkastning som ger största bidrag till landets ekonomiska utveckling.

Svenska utvecklingskrediter lämnas utan bindning till svenska inköpskällor, och vid projektfinansiering föreskrivs normalt internationell anbudsgivning. Detta möjliggör enligt styrelsen att den svenska krediten får största möjliga värde. Om flera likvärdiga projekt eller sektorsprogram föreligger, sker valet mellan dessa mot bakgrund av svenska möjligheter att vid behov också bidra med tekniskt kunnande.

Under budgetåret 1966/67 disponerar SIDA högst 1 milj. kr. av anslaget för bilateralt finansiellt bistånd för förberedande undersökningar av insatser under anslaget. Beloppet har i sin helhet disponerats främst för utredningar om spannmålslagring, vattenförsörjning, vattenkraft och vägar i flera mottagarländer men också för rådgivare till vattenprojekt som finansierats i Sudan och Tanzania. Bland undersökningar som kan bli aktuella under budgetåret 1967/68 nämns fortsatta utredningar genom konsulter av vattenprojekt i Kenya och Tunisien och av kraftprojekt i Tanzania samt fortsatt förberedelse av indiska silos. För ändamålet disponeras 1,8 milj. kr. jämte ytterligare 1 milj. kr. för projektkontroll genom rådgivare på fältet samt tillfälligt anlitade konsulter.

För projektförberedelser och kontroll i anslutning till utvecklingskrediter beräknar SIDA för budgetåret 1968/69 behov av totalt 5 milj. kr., varav 1,5 milj. kr. för projektförberedelser i trängre bemärkelse, 2 milj. kr. för projektering samt 1,5 milj. kr. för särskilda rådgivare och tillfälliga konsulter.

SIDA föreslår, att Kungl. Maj:tt begär riksdagens fullmakt att ingå åtaganden avseende utvecklingskrediter för vart och ett av de tre närmast framföriggande budgetåren med samma belopp som det beviljade anslaget samt att anslaget till utvecklingskrediter uppförs med 125 milj. kr. för budgetåret 1968/69.

Departementschefen

Biståndsprogrammets motiv och mål

Kravet på en internationell politik, som präglas av solidaritet med de fattiga folken, grundas på uppfattningen att de bättre lottade har en moralisk plikt att bistå de sämre ställda. Social rättvisa och utjämning krävs inom nationerna och samma krav måste uppställas för förhållandet mellan nationerna. Orättvisor i fördelningen av världens tillgångar ger upphov till spänningar och konflikter inom och mellan länderna. Känslan av solidaritet och ansvar över gränserna är uttryck för insikten om att fred,

frihet och välbefinnande inte är exklusivt nationella angelägenheter utan något alltmer universiellt och odelbart. De senaste årens många öppna mellanfolkliga konflikter har nästan undantagslöst uppstått i de fattigare delarna av världen. Samarbete med andra länder för att bidra till en tillfredsställande utveckling av de politiska, ekonomiska och sociala förhållandena är en viktig del av kampen för freden. En minskning av fattigdomen i andra länder ger underlag för en handel, som påskyndar den ekonomiska utvecklingen och gagnar alla deltagande parter.

Ett viktigt syfte för svensk utrikespolitik är att bidra till utjämning och större förståelse mellan folken och att därigenom främja internationell solidaritet och en fredlig utveckling i världen. Vårt aktiva stöd åt Förenta Nationerna är ett led i denna politik. Det svenska utvecklingsbiståndet, som är en del av utrikespolitiken, står i samklang med dessa strävanden. Det politiska oberoende, som nu förvärvat av flertalet av världens folk och vars uppnående för de alltjämt undertryckta folken vi med all kraft vill befordra, måste ges det ekonomiska underlag och det sociala innehåll, som är en förutsättning för en demokratisk samhällsutveckling och för verklig nationell oavhängighet. Vårt land, som uppnått en relativt hög grad av välbefinnande, har ett särskilt ansvar som deltagare i det fredliga internationella utvecklingssamarbetet. I dagens tragiska världsläge — då väldiga resurser som skulle kunna användas i fredligt uppbyggnadsarbete binds i uppbyggnadsarbete och ohyggliga krigsföretag — måste vi öka våra fredsanssträngningar och vara beredda till uppoffringar för att stödja framstegets krafter i världen.

Målet för utvecklingssamarbetet och för den biståndsgivning, som måste ingå däri, är en höjning av de fattiga folkens levnadsnivå. Detta innebär att åtgärder liksom hittills skall sättas in ägnade att motverka svälten och massfattigdomen, begränsa befolkningstillväxten, förbättra utbildningen och påskynda den ekonomiska utvecklingen. Samarbetet syftar till att genom impulser och bistånd utifrån stimulera de fattiga ländernas egna utvecklingsanssträngningar. De skall bidra till social och ekonomisk utjämning och medverka till en samhällsutveckling i demokratisk riktning.

I formuleringar liknande dessa har utvecklingssamarbetets och biståndsverksamhetens motiv och mål fastslagits genom 1962 års beslut om riktlinjerna för det svenska utvecklingsbiståndet och genom senare uttalanden om utvecklingssamarbetets inriktning och utformning. Dessa ståndpunkter bör äga fortsatt giltighet.

Biståndsvägar och samordning

Biståndet lämnas inom ramen för ett internationellt samarbete i många former. Sverige har särskilt starkt hävdat de mellanstatliga organisationernas betydelse för utvecklingsplaneringen och som kanaler för bistånd.

Vårt lands finansiella insatser i de internationella biståndsprogrammen är betydande. Inom FN:s utvecklingsprogram UNDP svarar Sverige sedan ett par år för det största bidraget näst Förenta Staternas. Till Världsbankens utvecklingsfond IDA har Sverige lämnat avsevärda bidrag utöver våra avtalsenliga förpliktelser. Svenskt stöd har vidare lämnats till de regionala utvecklingsbankerna för Asien och Latinamerika samt övervägs i fråga om Afrika; dessa bankers verksamhet utgör ett värdefullt komplement till Världsbanksgruppens biståndsgivning.

Vår betydande medverkan i de internationella biståndsprogrammen ligger i linje med vår traditionellt starka uppslutning kring FN. Den markerar vår vilja att stärka FN som ett instrument till värn för freden och bistånd åt utvecklingsländerna. Det hör till fördelarna med det internationella biståndet, att det handhas av organisationer inom vilka givar- och mottagarländer samarbetar på jämställd fot. Bistånd som lämnas via de mellanstatliga organisationerna står ofta friare gentemot politiska och kommersiella biasiktter än många bilaterala insatser. Multilaterala organ som UNDP och IDA tillämpar principer som i stor utsträckning sammanfaller med våra egna, t. ex. biståndets obundenhet i fråga om leveranskällor och biståndsvillkorens benefika karaktär. Det mellanstatliga biståndet kommer flertalet u-länder till godo och gör det därmed godtagbart för enskilda givarländer att av effektivitetsskäl koncentrera sina biståndsresurser på ett mindre antal länder. Genom sin verksamhet har de mellanstatliga biståndsorganen vunnit en betydande erfarenhet av utvecklingsarbete i de fattiga länderna och en värdefull överblick över biståndsbehoven. De förfogar också över en utredningskapacitet och personella resurser, som ger dem möjlighet bl. a. till mera omfattande biståndsinsatser än ett förhållandevis litet givarland som Sverige kan engagera sig i.

Ett starkt stöd till de internationella programmen genom växande finansiella bidrag och ökad rekrytering av personal bör även i fortsättningen vara ett väsentligt drag i svensk biståndspolitik. Denna medverkan medför ett särskilt ansvar för oss att följa och påverka arbetet inom de mellanstatliga biståndsorganisationerna i syfte att stärka den nationellt obundna biståndsgivningen genom internationella organ.

Den övervägande delen av den internationella biståndsgivningen sker genom direkt utvecklingssamarbete mellan ett givarland och ett mottagarland inom ramen för s. k. bilaterala program. Samtidigt som vårt lands successivt kraftigt ökat sitt stöd till de mellanstatliga s. k. multilaterala programmen har även den svenska verksamheten för direkt biståndsgivning utvecklats. Även fortsättningsvis kan och bör vårt land bedriva en sådan verksamhet i syfte att komplettera och förstärka insatserna genom internationella organ. Av största vikt är därvid att söka inordna vårt arbete i ett internationellt utvecklingssamarbete.

Den kanske viktigaste samordningen av internationellt bistånd handhas

av u-länderna själva. Deras resurser när det gäller planering och förvaltning avgör ofta om en internationell biståndsinsats skall passa in i ett system av åtgärder, som på ett ändamålsenligt sätt främjar ländernas utveckling. FN:s och Världsbankens platsrepresentanter i u-länderna spelar en betydelsefull roll som samordnare av internationellt bistånd till sina resp. länder och områden. De utnyttjas i avsevärd utsträckning vid planeringen av direkta svenska biståndsinsatser. Sverige bör fullfölja sina ansträngningar att ytterligare stärka FN-representanternas ställning.

Möjligheterna till internationell samordning av de många olika biståndsprogrammen har förbättrats. Därmed neutraliseras i viss mån nackdelarna av biståndsgivningens av allt att döma oundvikliga splittring på många nationella program. Utanför FN-organen samverkar biståndsgivarna inbördes och med de berörda mottagarna i olika samordningsorgan för såväl de enskilda ländernas som de internationella organisationernas biståndsgivning. Direkt samråd och samarbete med andra biståndsgivare är av betydelse för biståndsplaneringen. För Sveriges del förekommer nära samverkan med de övriga nordiska länderna bl. a. inom ramen för gemensamma projekt. Inom OECD:s biståndskommitté, DAC, bedrivs ett omfattande arbete för att åstadkomma ett slags givarländernas doktrin för god sed i biståndsgivningen, och Sverige deltar aktivt i detta arbete. Vid handels- och utvecklingskonferensen i New Delhi, UNCTAD II, som i stor utsträckning ägnats åtgårderna syftande till en förbättring av u-ländernas handelsvillkor, har under de senaste veckorna diskuterats en rad frågor även berörande utvecklingsbiståndet, och ställningstagandena vid denna konferens kan få återverkningar för det svenska biståndsprogrammet.

Särskilt genom Världsbankens försorg har på senare år vuxit fram ett system av konsultativa grupper och konsortier, som samordnar biståndsgivningen till enskilda mottagarländer. Vårt land drar i ökande grad fördel av detta samarbete, som leder till en bättre planering både i mottagarlandet och bland biståndsgivarna till landet eller området i fråga, och vi bör fortsätta att aktivt medverka i sådana organ, som berör för oss aktuella mottagarländer.

En speciell form av internationell samordning av bistånd till u-länder kom till stånd, då en överenskommelse om spannmålsleveranser träffades genom 1967 års konvention om livsmedelshjälp. Därmed öppnades en väg för en relativt stark ökning av vårt lands liksom andra länders medverkan i livsmedelsbiståndet.

Allt oftare har den svenska regeringen funnit möjligt stödja angelägna biståndsändamål genom att kanalisera pengar till bestämda projekt eller ändamål genom internationella organisationer utöver våra allmänna bidrag till dessa organisationer. Åtgärder av FN-organ på familjeplaneringens, kvinnoutbildningens och flyktinghjälpsens områden m. m. har möjliggjorts genom särskilda svenska bidrag. Angelägna utvecklingsprojekt exempelvis på

spannmåslagrings-, vattenförsörjnings- och industrialiseringsområden finansieras genom trepartssamarbete mellan Världsbanken, Sverige och enskilda mottagarländer.

Stor betydelse för kanalisering och samordning av främst privat bistånd till u-länderna har de icke-statliga internationella organisationerna. Som exempel kan nämnas Röda korset för katastrofhjälp, Världskyrkorådet och Lutherska världsförbundet för stöd till utbildning, hälsovård och flyktinghjälp samt den judiska utbildningsorganisationen ORT (Organization for Rehabilitation and Training) för yrkesutbildning. För det svenska statliga biståndsprogrammet är International Planned Parenthood Federation (IPPF) av särskilt intresse. Förbundet genomför i samarbete med sina medlemsorganisationer ett snabbt växande biståndsprogram på familjeplaneringsområdet, till vilket svenska staten och nu även andra länder bidrar finansiellt. Sådana samarbetsformer har sin givna plats i det fortsatta svenska biståndsprogrammet.

En internationalisering och samordning av den svenska biståndsgivningen sker på dessa olika vägar. Skiljelinjerna mellan multilateralt och bilateralt bistånd är numera mindre skarpa, eftersom en betydande del av Sveriges biståndsprogram genomförs i intim samverkan med internationella biståndsorganisationer. Valet mellan de biståndsvägar som står till buds bör ske med utgångspunkt i vad som bäst tillgodoser biståndets syfte att effektivt medverka till u-ländernas utveckling. Samtidigt som vårt land fortsätter att öka sina bidrag till de mellanstatliga biståndsprogrammen bör möjligheterna till en samordnad biståndsgivning även i andra former tillvaratas.

Biståndets medel och metoder

För att biståndet skall få god effekt måste dess utformning och inriktning baseras på kunskap om det mottagande landets behov och förutsättningar, om utvecklingsproblem och biståndsmetoder. Biståndsgivning kräver omsorgsfull planering, som bör grundas på en analys av u-ländernas behov och utvecklingsplaner. Det är angeläget att biståndsåtgärder utformas i nära samverkan med mottagarlandet, så att verksamhetens karaktär av ömsesidigt samarbete snarare än ensidig hjälp understryks. Man bör från början syfta till verksamhet, som är väl integrerad i mottagarlandet. Det hör till biståndsplaneringens viktigaste uppgifter att i varje enskilt fall avgöra vilka slag av insatser som erfordras, t. ex. kunskapsöverföring eller kapitalöverföring, och vilka resurser som skall ställas till förfogande för att största utvecklingseffekt skall uppnås — personal, studiemöjligheter, materiella gåvor, bidragsgivning eller finansiella krediter. Så långt som möjligt bör man kombinera de olika biståndsmedlen så att de samverkar inom ramen för ett system av åtgärder.

De nämnda biståndsmedlen utnyttjas samtliga inom det svenska pro-

grammet för utvecklingssamarbete. Efter hand som man vinner erfarenhet av hur medlen skall användas och kunna samverka inom samma projekt söker man utforma insatserna så att olika slag av bistånd och olika finansieringsformer vävs samman till stöd för varandra. Insatsen får därmed större genomslagskraft.

Personalrekryteringen till de internationella programmen och till SIDA:s verksamhet har nästan fördubblats under de senaste två åren. Inte minst har fredskårens tillkomst medfört en glädjande ökning av Sveriges direkta personalinsatser i u-länderna. För utvecklingsprogrammets genomförande och biståndets utnyttjande är personalinsatser i u-ländernas förvaltning och näringsliv i hög grad angelägna, och de efterfrågas med hög prioritet av dessa länders myndigheter. För att möjliggöra en fortsatt snabb ökning av det personella biståndet förstärks utbildnings- och rekryteringsverksamheten fortlöpande. Det är angeläget att dessa åtgärder byggs ut i syfte att förstärka den svenska medverkan i utvecklingssamarbetet över hela fältet.

Flera av Sveriges direkta personella insatser under de gångna åren har skett inom ramen för institutioner, som i stor utsträckning bekostats av Sverige och administrerats av svenskar. Mottagarlandet har endast stegvis övertagit större delen av det ekonomiska och administrativa ansvaret för verksamheten. Mot bakgrund av den erfarenhet som vunnits vill jag understryka att mottagarlandet bör ha ett administrativt huvudansvar för verksamhet i vilken Sverige engagerar sig och ekonomiskt medverka i så stor utsträckning som möjligt. Biståndsgivningen bör i främsta rummet avse stöd — genom personal, leveranser av utrustning och bidrag — till verksamhet, som från början är mottagarlandets egen.

Vårt lands bidrag i pengar till de internationella programmen är en viktig del av biståndet. Förutom dessa bidrag lämnas krediter till enskilda mottagarländer — stundom i nära samverkan med den internationella utvecklingsfonden IDA och Världsbanken — på villkor anpassade efter låntagarens och låneobjektets förutsättningar. Med hänsyn till den skuldbörda som utgör ett av de fattiga ländernas allra svåraste problem, lämnas svenska krediter på mycket mjuka villkor i den mån de inte avser länder med god kreditvärdighet eller investeringar med särskilt god förräntning. De kreditgarantier som redan finns och den investeringsgarantigivning som föreslås i det följande ingår bland de biståndsmedel, som står till buds inom ramen för den svenska biståndspolitik.

De gåvor som förekommit i form av varuleveranser från Sverige — papper till skolböcker, gödningsämnen, skogsbruksredskap, utbildningsfartyg inom fisket och utrustning till familjeplaneringsverksamhet osv. — har bedömts vara av stort värde. Denna verksamhet bör fortsättas i oförminskad omfattning. Liksom hittills bör varubiståndets innehåll bestämmas av mottagarländernas behov och den utvecklingseffekt som varorna kan väntas få.

spannmålsgringens, vattenförsörjningens och industrialiseringens område den finansieras genom trepartssamarbete mellan Världsbanken, Sverige och enskilda mottagarländer.

Stor betydelse för kanalisering och samordning av främst privat bistånd till u-länderna har de icke-statliga internationella organisationerna. Som exempel kan nämnas Röda korset för katastrofhjälp, Världskyrkorådet och Lutherska världsförbundet för stöd till utbildning, hälsovård och flyktinghjälp samt den judiska utbildningsorganisationen ORT (Organization for Rehabilitation and Training) för yrkesutbildning. För det svenska statliga biståndsprogrammet är International Planned Parenthood Federation (IPPF) av särskilt intresse. Förbundet genomför i samarbete med sina medlemsorganisationer ett snabbt växande biståndsprogram på familjeplaneringens område, till vilket svenska staten och nu även andra länder bidrar finansiellt. Sådana samarbetsformer har sin givna plats i det fortsatta svenska biståndsprogrammet.

En internationalisering och samordning av den svenska biståndsgivningen sker på dessa olika vägar. Skiljelinjerna mellan multilateralt och bilateralt bistånd är numera mindre skarpa, eftersom en betydande del av Sveriges biståndsprogram genomförs i intim samverkan med internationella biståndsorganisationer. Valet mellan de biståndsvägar som står till buds bör ske med utgångspunkt i vad som bäst tillgodoser biståndets syfte att effektivt medverka till u-ländernas utveckling. Samtidigt som vårt land fortsätter att öka sina bidrag till de mellanstatliga biståndsprogrammen bör möjligheterna till en samordnad biståndsgivning även i andra former tillvaratas.

Biståndets medel och metoder

För att biståndet skall få god effekt måste dess utformning och inriktning baseras på kunskap om det mottagande landets behov och förutsättningar, om utvecklingsproblem och biståndsmetoder. Biståndsgivning kräver omsorgsfull planering, som bör grundas på en analys av u-ländernas behov och utvecklingsplaner. Det är angeläget att biståndsåtgärder utformas i nära samverkan med mottagarlandet, så att verksamhetens karaktär av ömsesidigt samarbete snarare än ensidig hjälp understryks. Man bör från början syfta till verksamhet, som är väl integrerad i mottagarlandet. Det hör till biståndsplaneringens viktigaste uppgifter att i varje enskilt fall avgöra vilka slag av insatser som erfordras, t. ex. kunskapsöverföring eller kapitalöverföring, och vilka resurser som skall ställas till förfogande för att största utvecklingseffekt skall uppnås — personal, studiemöjligheter, materiella gåvor, bidragsgivning eller finansiella krediter. Så långt som möjligt bör man kombinera de olika biståndsmedlen så att de samverkar inom ramen för ett system av åtgärder.

De nämnda biståndsmedlen utnyttjas samtliga inom det svenska pro-

grammet för utvecklingssamarbete. Efter hand som man vinner erfarenhet av hur medlen skall användas och kunna samverka inom samma projekt söker man utforma insatserna så att olika slag av bistånd och olika finansieringsformer vävs samman till stöd för varandra. Insatsen får därmed större genomslagskraft.

Personalkryteringen till de internationella programmen och till SIDA:s verksamhet har nästan fördubblats under de senaste två åren. Inte minst har fredskårens tillkomst medfört en glädjande ökning av Sveriges direkta personalinsatser i u-länderna. För utvecklingsprogrammets genomförande och biståndets utnyttjande är personalinsatser i u-ländernas förvaltning och näringsliv i hög grad angelägna, och de efterfrågas med hög prioritet av dessa länders myndigheter. För att möjliggöra en fortsatt snabb ökning av det personella biståndet förstärks utbildnings- och rekryteringsverksamheten fortlöpande. Det är angeläget att dessa åtgärder byggs ut i syfte att förstärka den svenska medverkan i utvecklingssamarbetet över hela fältet.

Flera av Sveriges direkta personella insatser under de gångna åren har skett inom ramen för institutioner, som i stor utsträckning bekostats av Sverige och administrerats av svenskar. Mottagarlandet har endast stegvis övertagit större delen av det ekonomiska och administrativa ansvaret för verksamheten. Mot bakgrund av den erfarenhet som vunnits vill jag understryka att mottagarlandet bör ha ett administrativt huvudansvar för verksamhet i vilken Sverige engagerar sig och ekonomiskt medverka i så stor utsträckning som möjligt. Biståndsgivningen bör i främsta rummet avse stöd — genom personal, leveranser av utrustning och bidrag — till verksamhet, som från början är mottagarlandets egen.

Vårt lands bidrag i pengar till de internationella programmen är en viktig del av biståndet. Förutom dessa bidrag lämnas krediter till enskilda mottagarländer — stundom i nära samverkan med den internationella utvecklingsfonden IDA och Världsbanken — på villkor anpassade efter låntagarens och låneobjektets förutsättningar. Med hänsyn till den skuldbörda som utgör ett av de fattiga ländernas allra svåraste problem, lämnas svenska krediter på mycket mjuka villkor i den mån de inte avser länder med god kreditvärdighet eller investeringar med särskilt god förräntning. De kreditgarantier som redan finns och den investeringsgarantigivning som föreslås i det följande ingår bland de biståndsmedel, som står till buds inom ramen för den svenska biståndspolitik.

De gåvor som förekommit i form av varuleveranser från Sverige — papper till skolböcker, gödningsämnen, skogsbruksredskap, utbildningsfartyg inom fisket och utrustning till familjeplaneringsverksamhet osv. — har bedömts vara av stort värde. Denna verksamhet bör fortsättas i oförminskad omfattning. Liksom hittills bör varubiståndets innehåll bestämmas av mottagarländernas behov och den utvecklingseffekt som varorna kan väntas få.

Till en integrerad svensk biståndsinsats hör medverkan i de internationella programmen, dels genom insatser för rekrytering av fältpersonal och sekretariatspersonal och för stipendiatmottagning, dels genom aktiv medverkan i styrande organ och centrala förvaltningsorgan. Dit hör också deltagande i utredningar och kommittéer inom de internationella organisationer, som verkar på biståndsområdet. Åtskilliga frågor har i mellanstatliga organ drivits från svensk sida med större eller mindre framgång. Till dessa hör att de internationella organisationerna skall engagera sig aktivt för familjeplanering. Dit hör krav och initiativ i syfte att främja biståndets obundenhet till leveranser från givarlandet och arbetet på ett system för supplementär finansiering. Krav på åtgärder för handels liberalisering och för främjandet av u-länders export har hävdats och upprepats. Initiativ har tagits i syfte att förstärka Världsbanken/IDA:s fonder och att åstadkomma flerårsutfästelser till FN:s biståndsprogram. Även för framtiden bör det vara en angelägen svensk uppgift att medverka vid utformningen och genomförandet av den mellanstatliga biståndsverksamheten.

För att ett i snabb takt växande biståndsprogram skall kunna förverkligas och insatsens värde skall kunna motsvara kostnaderna och förväntningarna måste tillräckliga resurser avdelas för planering och förvaltning. Sakkunskap från statlig och privat verksamhet behöver engageras för att ge biståndsprogrammet innehåll. Ett nära samarbete mellan biståndsförvaltningen och andra statliga myndigheter kommer att erfordras. Inom det svenska utbildningsväsendet kommer även u-ländernas behov av personal i ökande utsträckning att behöva beaktas. Svenska forskningsinsatser på områden av betydelse för u-ländernas utveckling kommer även i framtiden att visa sig angelägna. Samverkan bör ske mellan olika statliga och privata u-landsinsatser och den privata biståndsverksamhetens erfarenhet och kanaler bör utnyttjas vid genomförande även av det statliga biståndsprogrammet.

Handelspolitiskt samarbete m. m.

Jag övergår nu till frågor rörande handelspolitiskt och kommersiellt bistånd.

Världshandels utveckling har under efterkrigstiden inte varit gynnsam för u-länderna. Deras export har ökat avsevärt långsammare än industriländernas. Följden har blivit att u-ländernas andel av världsexporten sjunkit från i runt tal 30 till 20 % sedan början av 1950-talet. Samtidigt ökar u-ländernas import, framför allt av kapitalvaror och industrivaror men även av livsmedel för att täcka försörjningen av den växande befolkningen.

Sedan den första handels- och utvecklingskonferensen, UNCTAD I, har inte några mer påtagliga förbättringar av u-ländernas handelsförhållanden inträffat. Det arbete som bedrivits i UNCTAD har dock bidragit till ökad förståelse för nödvändigheten av ett samarbete av världsvid omfattning på detta område.

De svenska ansträngningarna bör även framgent inriktas på att i organisationer såsom GATT och UNCTAD liksom i andra internationella sammanhang genom samfälliga åtgärder söka undanröja hindren för en ökad handel med u-landsprodukter och härigenom befrämja u-ländernas ekonomiska utveckling.

Industriländerna kan stödja u-ländernas exportutveckling på olika vägar. En sådan väg är att avveckla handelshinder gentemot u-länderna eller att underlätta deras export, t. ex. genom särskild förmånsbehandling i fråga om tullar, s. k. tullpreferenser. Industriländerna kan vidare stödja u-ländernas traditionella export av råvaror, som redan nu är underkastad endast ett fåtal handelshinder, främst genom åtgärder för att stabilisera råvarupriserna och därmed u-ländernas exportinkomster. Ansträngningar i detta syfte görs genom bl. a. internationella råvaruavtal och genom förslaget om supplementär finansiering. Slutligen utgör tekniskt bistånd i exportstödande syfte, såsom utbildning av exportörer och införande av förbättrat kvalitetsmedvetande, viktiga inslag i samarbetet mellan industriländer och u-länder på detta område.

En angelägen uppgift är att fortsätta arbetet på att avveckla tullbarriärer liksom kvantitativa restriktioner och andra hinder för en fri handel. Det är dock inte realistiskt att förvänta sig några mera omfattande initiativ under de närmaste åren. Frågan om en förmånsbehandling för u-landsprodukter har därför getts en förtursställning i den internationella diskussionen. För att uppnå syftet med ett sådant arrangemang bör, enligt den mening som hävdats och alltjämt bör hävdas av Sverige, ett preferenssystem utformas så att det täcker största möjliga antal länder och största möjliga antal varugrupper. Det är inte uteslutet att man vid den nu pågående handels- och utvecklingskonferensen i New Delhi kan enas om väsentliga element i ett preferenssystem för u-landsprodukter. Om så sker läggs en grund för arbetet efter konferensen med den slutliga utformningen av ett preferenssystem.

Sverige bör även i fortsättningen aktivt verka för lösningar på de problem som förhållandena på råvaruområdet, särskilt de starka prisfluktuationerna, innebär för u-ländernas utveckling. Eftersom förutsättningarna är olika för skilda produkter måste lösningar sökas för varje produkt för sig. Sverige har ställt sig berett att medverka i internationella råvaruavtal när sådana kan bedömas vara ett lämpligt instrument för att uppnå stabila priser för u-landsprodukter. Vårt land bör också vara positivt till förslag rörande finansiering i lämplig form av buffertlagerarrangemang som kan komma att ingå i ett råvaruavtal.

Sverige söker också medverka till en ökad rationalisering och större mångsidighet i u-ländernas produktion och till att förbättra marknadsföringen för u-ländernas produkter.

För jordbrukets produkter gäller speciella problem. Framstegen på detta område var mindre betydande vid Kennedy-förhandlingarna, men under-

sökningar fortsätter, bl. a. inom GATT, för att finna lösningar. Sverige har förklarat sig villigt att för sådana varor ta på sig förpliktelser inom ramen för världsomfattande avtal, som syftar till att stabilisera priserna och öka världshandeln och denna linje bör följas även framgent.

Av central betydelse för en ökad avsättning av u-landsprodukter är åtgärder som syftar till att underlätta u-ländernas försäljningsansträngningar. Hit hör bl. a. en effektiv organisation av u-ländernas export och bättre information om avsättningsmöjligheterna i industriländerna. Vidare behövs åtgärder för att undanröja brister i fråga om kvalitet, utformning, standardkrav m. m.

Sverige arbetar för ökade insatser på detta område i olika internationella organisationer. En bättre samordning av dessa organisationers arbete skulle medföra att tillgängliga resurser kunde utnyttjas bättre, och svenska initiativ i detta syfte bör fullföljas.

Medel har anvisats till en direkt svensk biståndsverksamhet på exportfrämjandets område. Ett nära samarbete har inletts med internationella organisationer, främst det handelsinformationsorgan — International Trade Centre (ITC) i Genève — som numera drivs gemensamt av UNCTAD och GATT, och svenska insatser är framgent avsedda att i stor utsträckning genomföras i samarbete med dessa internationella organisationer. Nyligen har i samarbete med ITC påbörjats ett projekt i Tanzania genom vilket landet erhåller rådgivare och marknadsföringsexperter. I projektet ingår också utbildning av tanzanier i exportförsäljningsteknik.

Även om åtgärder som syftar till att underlätta u-ländernas export och utveckla deras ekonomi i allt väsentligt måste vidtas inom ramen för internationella överenskommelser för att nå största möjliga handelspolitiska effekt, bör dock inte begränsade nationella åtaganden underskattas.

Den svenska handelspolitiken karakteriseras bl. a. av låga tullar och få hinder av annat slag för en fri handel. Vår öppna marknad utgör i sig ett bidrag till att underlätta för u-länderna att finna avsättning för sina exportprodukter. Möjligheter till ytterligare åtgärder på detta område är föremål för en fortlöpande uppmärksamhet.

Sverige har på olika sätt medverkat i strävandena att befrämja industrialisering i u-länderna. Så har skett inom FN:s ram och genom svenska utvecklingskrediter för industriella ändamål. I detta sammanhang har frågan om att upprätta ett svenskt system för garantier av svenska privata investeringar i u-länderna diskuterats. Sveriges företrädare i diskussionerna i olika internationella organ har länge verkat för att man söker skapa ett multilateralt system för investeringsgarantier men dessa ansträngningar kommer troligen inte att leda till några resultat inom den närmaste tiden.

I avvaktan på ett sådant internationellt garantisystem för industriella investeringar bör nu ett nationellt svenskt system tillskapas. Sedan en inom finansdepartementet upprättad promemoria i ämnet nu remissbehandlats,

bör förslag till riktlinjer för ett svenskt system för garantier av investeringar i u-länderna underställas riksdagen. Förslaget kommer senare denna dag att anmälas av chefen för handelsdepartementet.

Vissa organisationer inom näringslivet har i framställning till Kungl. Maj:t föreslagit inrättandet av en fond för finansiering av förundersökningar av industriella investeringsprojekt i u-länderna. Studierna skulle utföras av svenska konsultfirmor. Valet av studieobjekt skulle ske med beaktande av svenska industriföretags eventuella intressen. Förslaget har remissbehandlats och därvid mött gensagor med hänsyn till utformningen. Bl. a. har hänvisats till att behovet av stöd för svensk företagsamhet bör prövas utan samband med biståndet till u-länderna. SIDA har framhållit, att en viss försöksverksamhet på detta område redan inletts inom ramen för de anslagsmedel, som ställts till verkets förfogande.

Behovet av stöd till studier av det slag som berörs i framställningen tillgodoses till en del redan inom nuvarande biståndsverksamhet. Så avses ske även i fortsättningen och man synes därmed i lämplig utsträckning kunna tillgodose framställningens syfte i den mån det är att hänföra till biståndsområdet.

Biståndets ämnes- och länderinriktning

I den internationella diskussionen om de fattiga ländernas problem framhålls med växande styrka, att livsmedelsbristen och folkökningen tillhör de allvarligaste hindren för utvecklingen. I samband med handels- och utvecklingskonferensen i New Delhi har ytterligare understrukits huruvida utvecklingen av handel och därmed u-ländernas export är en förutsättning för en självvalstrande ekonomisk utveckling. Nödvändigheten av en utbyggd infrastruktur och en industrialisering betonas i detta sammanhang, men jordbruksnäringarnas avgörande betydelse för u-ländernas egen försörjning och även för deras exportansträngningar betonas inte minst i deras egen planering. Genom hela diskussionen går kravet på utbildning och kunskapsöverföring på alla nivåer.

Dessa tendenser återspeglas i den internationella biståndsgivningens inriktning. Bistånd till livsmedelsförsörjning i vid mening — innefattande lantbruksutbildning samt gåvor av gödningsämnen och andra produktionsmedel för en rationell jordbruksdrift och annan livsmedelsframställning — har fått ökad vikt i biståndsgivningen både inom FN-programmen och världsbanksgruppens kreditgivning. De svenska insatserna på livsmedelsförsörjningens område har framför allt syftat till att stödja mottagarländernas ansträngningar att utveckla de egna produktionsresurserna. Denna prioritering bör gälla även i framtiden. Vid akuta bristsituationer har Sverige också bidragit med leveranser av livsmedel. Genom att Sverige biträtt 1967 års konvention om livsmedelshjälp kommer de svenska livsmedelsleveranserna till u-länderna att öka.

I OECD:s utredningsarbete kring u-landsproblemen har under det senaste året särskild vikt lagts vid jordbrukets utveckling — liksom vid befolkningsfrågan. Vad folkökningen angår har problemet uppmärksamrats men än någonsin — men ännu är det endast få u-länder som uppnått några synliga framgångar med verksamhet för familjeplanering, och biståndsgivningen på området är ännu obetydlig.

Vårt lands företrädare i internationella organ har aktivt medverkat i betoningen av de områden för gemensamma åtgärder som har nämnts. Jag förordar att så sker även i fortsättningen.

Statsmakterna har i olika sammanhang och senast år 1967 uttalat sig för att inom det svenska utvecklingssamarbetet hög prioritet ges åtgärder på livsmedelsförsörjningens och familjeplaneringens område. SIDA har i sin anslagsframställning för budgetåret 1968/69 och i sin planering ytterligare framhävt denna prioritering. Jag förordar att denna inriktning av utvecklingssamarbetet bibehålls.

Ämnesvalet för insatserna bestäms i första hand av mottagarländernas behov och efterfrågan och biståndsgivarnas möjligheter att möta dem. Vägledande för vår verksamhet är också planeringen inom de internationella organ vi samarbetar med. Vissa områden, som är eftersatta i andras biståndsarbete men som i vårt land bedöms som strategiska, har särskilt stötts och bör även framgent stödjas av Sverige. Därvid kan det även bli tal om att i viss mån söka påverka prioriteringen på mottagarsidan. Utvecklingssamarbetet innebär en ömsesidig påverkan i en anda av förståelse. Den svenska verksamheten för familjeplaneringens främjande har länge bedrivits mot majoritetens önskemål inom de internationella organisationerna, och tidvis har förekommit att bilateralt familjeplaneringssamarbete även inom mottagarlandet mött tveksamhet hos olika grupper. I sådana fall kan en svensk insats bli ett verksamt stöd åt progressiva krafter.

På liknande sätt kan annan verksamhet, t. ex. utbildning och annan aktivitet som syftar till kvinnans frigörelse, erbjudas från svensk sida i utvecklingssamarbete, där andra parten — eller internationella organ — kan ha svårt att helt på eget initiativ ge denna verksamhet högsta prioritet. Det synes naturligt att man från svensk sida i utvecklingssamarbetet söker befordra jordreformer, såsom förekommer inom ett jordbruksutvecklingsprojekt i Etiopien, eller kooperativa former för producent- och konsumentssamarbete såsom sker i flera länder. Utrymme kan beredas i biståndsarbetet för ansträngningar att befordra en enligt vår mening sund arbetsmarknadspolitik eller en human flyktingpolitik eller uppkomsten av folkliga organisationer, som kan bidra till en snabbare utveckling i demokratisk anda — allt inom ramen för vad mottagarparten är beredd att engagera sig för.

Sverige har trots små resurser otvivelaktigt gjort en betydelsefull insats för familjeplaneringens främjande. Denna bör nu fullföljas i syfte att få till

stånd en världsomfattande verksamhet genom att ytterligare aktivera de internationella organisationerna och de nationella regeringarna. Där verksamheten kan befordras genom svenska finansiella bidrag eller personlig rådgivning eller gåvor av utrustning, bör så ske inom ramen för tillgängliga resurser. SIDA har beräknat medel för en fortsatt snabb utbyggnad av programmet. Enligt min mening bör denna verksamhet ges allt det stöd som är möjligt.

Då det svenska biståndsprogrammet successivt får större resurser, kan helt nya verksamhetsområden bli aktuella. Tills vidare torde dock planeringen böra inriktas på i huvudsak de verksamhetsgrenar och områden, som f. n. främst präglar programmet och där erfarenheter vunnits, så att inte effektiviteten sätts i fara genom splittring av krafterna. Större finansiella och personella resurser bör dock möjliggöra, att insatserna ges större dimensioner och därmed blir av mer avgörande betydelse i de länder, där de sätts in. Det kan då tänkas, att program omfattande hela länder eller landsdelar kan stödjas i fler fall än som hittills skett t. ex. i fråga om familjeplanering i Pakistan och Ceylon, boskapsinsemination i Kenya, vattenförsörjning på landsbygden i Tanzania och Sudan och spannmålslagring i Pakistan. Sådana program kan komma att gälla yrkesutbildningen eller läs- och skrivkunskunskapen eller något avsnitt av jordbrukskreditförsörjningen eller spannmålslagringen eller problem som föranleds av massvandringen till städerna.

I ökad grad bör svenska krediter eller bidrag — då detta visar sig vara lämpligt ur utvecklingssynpunkt — lämnas utan bindning till enskilda projekt och med inriktning på hela program inom ett lands utvecklingsplan. Exempel härpå är importfinansieringen inom ramen för svenska krediter till Indien och gåvoleveranserna av papper till skolboks-försörjningen. Andra större nya insatser kan komma att gälla utvecklingsprogram på en rad ämnesområden i en avgränsad geografisk region såsom f. n. prövas i det jordbruksutvecklingsprojekt i Etiopien, som på försöksbas omfattar samtida åtgärder inom jord- och skogsbruk, utbildning och hälsovård, vägar, vatten och avlopp, bostäder och i någon mån även handel och industri.

Då det gäller större insatser av den karaktär som nu nämnts, är det nödvändigare än annars att söka samarbete för planering och eventuellt genomförande med de internationella biståndsorganen och andra biståndsgivare samt med frivilliga organisationer och företag, som kan visa sig intresserade.

Från svensk sida har, såsom redan anförts, i internationella organisationer väckts och drivits frågan om ett system för supplementär finansiering. Den svenska delegationen vid den pågående handels- och utvecklingskonferensen verkar för att uppnå så stor enighet som möjligt om principerna för ett sådant system.

I sin anslagsframställning för nästa budgetår har SIDA inte föreslagit

någon ändring i fråga om länderinriktning av direkt svenskt bistånd. Hittills vunnen erfarenhet ger vid handen, att en koncentration av biståndet till ett fåtal huvudmottagarländer utgör förutsättning för grundlig planering av biståndsinsatserna. Endast genom att fasthålla principen om en ländermässig koncentration av biståndet kan det svenska utvecklingsarbetet väntas få påtaglig betydelse för de länder med vilka vi direkt samarbetar. Ehuru direkta svenska biståndsinsatser eller stöd till frivilliga organisationers verksamhet förekommer i ett 20-tal länder, har det utbildat sig en grupp av stater till vilka olika slag av svenska insatser koncentreras. Till dessa s. k. huvudmottagarländer räknas nu — med något olika betoning inom olika delar av programmet — Tunisien, Tanzania, Kenya, Etiopien, Sudan, Pakistan och Indien. Det svenska personella biståndet till Zambia — genom fredskåren och på annat sätt — är på väg att få en sådan omfattning, att landet i detta hänseende är väl jämförbart med huvudmottagarländerna. Då ökningen av biståndsresurserna efter hand blir betydande, kan en försiktig vidgning av kretsen av huvudmottagarländer bli möjlig utan att biståndets effektivitet eftersätts. I samband med svensk medverkan i Världsbankens konsultativa grupp för Östafrika, som avser Kenya, Tanzania och Uganda, kan det bli aktuellt att överväga bistånd till Uganda inom ramen för vårt samarbete med Östafrika.

Samtidigt som jag förordar att statsmakterna håller fast vid principen att direkt bistånd skall lämnas främst till dessa tidigare nämnda länder, vill jag erinra om att betydande svenska biståndsresurser tillförs även länder utanför denna krets av stater. De mellanstatliga organisationernas biståndsprogram, som omfattar de allra flesta fattiga länder, erhåller betydande svenska bidrag. Exportkreditgarantivning på särskilt gynnsamma villkor omfattar flertalet u-länder. Därtill kan nämnas biståndet på familjeplaneringens område, vilket inte begränsas till de länder som prioriterats för direkta svenska insatser. I viss mån görs avsteg från koncentrationsprincipen även i fråga om bidrag till enskilda organisationer samt stipendiat- och kursverksamhet. Någon ändring härvidlag föreslås inte. Utanför kretsen av de länder, med vilka Sverige i första hand har direkt utvecklingsarbete, har vårt land varit berett till åtgärder vid naturkatastrofer, för flyktingar undan rasförtryck och i samband med krigshandlingar e. d. Vidare har särskilda biståndsåtgärder vidtagits till förmån för vissa länder, som befinner sig i ett särskilt utsatt läge. Ett sådant biståndsprogram har inletts för Lesotho, Botswana och Swaziland. Biståndsverksamhet bedrivs för flyktingar från Sydafrika, Sydvästafrika, Rhodesia och de av Portugal behärskade områdena i södra Afrika. Åtgärderna avser utbildning med koncentration till Tanzania, Kongo och Zambia. Vidare har medel sedan några år anvisats för rättshjälp och annat bistånd till offer för den sydafrikanska apartheidpolitiken. Viss humanitär hjälp lämnas genom Röda korset till

offren för kriget i Vietnam. Då kriget upphör bör vi vara beredda att effektivt bistå Vietnams folk i dess återuppbyggnadsarbete.

Biståndets omfattning och vägen till 1 %-målet

Från statsmakternas sida har redan vid upprepade tillfällen uttalats att det svenska utvecklingsbiståndet bör bringas att uppnå en sådan volym, att anslagen på statens budget till biståndsändamål motsvarar 1 % av bruttonationalprodukten. Samtidigt har betonats, att detta mål icke är att betrakta som en slutgiltig gräns för en svensk biståndsinsats.

Det är nu angeläget att lägga en fastare grund än hittills för biståndsverksamhetens fortsatta utbyggnad och därmed ge planeringsarbetet de hållpunkter som bedöms nödvändiga.

Jag vill därför förordar ett principbeslut av innebörd att vägen till 1 %-målet skall tillryggaläggas på sju år och att målet skall vara uppnått budgetåret 1974/75.

Denna målsättning innebär att statsmedel tillhandahållna genom budgetanslag m. m. för internationellt utvecklingsarbete i form av bidrag till internationella organisationer, gåvor och lån skall för ifrågavarande budgetår uppgå till ett sammanlagt belopp, som motsvarar 1 % av bruttonationalprodukten till marknadspris enligt svensk definition. Vid beräkning av detta belopp bör avdrag göras för amorteringar, räntebetalningar och andra återbetalningar avseende tidigare svensk biståndsgivning. När det gäller långivningen räknar jag med att denna även i fortsättningen normalt skall ske på minst fem år och vanligen på väsentligt längre tid.

För att målet skall nås vid nämnda tidpunkt framstår en anslagsökning på i genomsnitt 25 % per år som behövlig. Den slutgiltiga anslagsnivån blir beroende av bruttonationalproduktens tillväxt i löpande priser. För budgetåret 1968/69 kommer i det följande att föreslås anslagsökningar på sammanlagt 100 milj. kr. till totalt 504 milj. kr., dvs. med ca 25 %.

Som framgår av vad som anförts rörande den svenska definitionen av 1 %-målet är denna avsevärt mer ambitiös än det vid handels- och utvecklingskonferensen 1964, UNCTAD I, antagna 1 %-målet. I detta internationella 1 %-mål inräknas i biståndsvolymen även privata kapitalöverföringar. Vidare jämför man ofta biståndsflödet med nettonationalprodukten, som genomsnittligt är 20—25 % lägre än bruttonationalprodukten, eftersom i den senare även ingår de investeringar som utgör ersättning för försliten kapitalutrustning.

Med tillämpning av denna internationella jämförelsenorm kan det svenska resursflödet nu beräknas till drygt 0,6 % av nationalinkomsten (varav det statliga biståndet utgör nära 0,4 %). Om den av mig nyss förordade ökningstakten följs och förhållandena i övrigt utvecklar sig likför-

migt, skulle 1 %-målet enligt den vanligaste internationella definitionen uppnås i början av 1970-talet, troligen budgetåret 1972/73. Vissa osäkerhetsfaktorer vidlåder emellertid denna beräkning, framför allt ovissheten om det privata kapitalflödet.

Vad jag har förordat i fråga om tidpunkt för 1 %-målets uppnående innebär inte något ställningstagande till anslagshöjningen under vart och ett av de följande sex budgetåren efter budgetåret 1968/69. Hur mycket anslagen kan höjas de enskilda budgetåren blir beroende på den ekonomiska utvecklingen. En rationell och långsiktig biståndsplanering förutsätter emellertid kontinuitet i anslagsökningen. Från dessa utgångspunkter vill jag nu förordas, att höjningen varje budgetår i kronor räknat förutsätts bli minst lika stor som höjningen under det närmast föregående budgetåret. Därmed ges en minimiram för planeringen, som årligen kommer att kunna justeras med ledning av riksdagens beslut om anslag till internationellt utvecklingssamarbete. Om detta underlag för planeringen godtas, innebär det, att efter den av riksdagen beslutade anslagshöjningen för budgetåret 1968/69 en anslagshöjning av i kronor räknat minst samma storlek förutsätts ske för budgetåret 1969/70. Det blir i samband med höstens budgetarbete möjligt att bedöma hur stor den faktiska ökningen kommer att kunna bli. För att 1 %-målet skall uppnås behövs en i absoluta tal successivt stigande ökning av anslagen. Anslagshöjningen kan flertalet budgetår väntas överstiga den på här angivet sätt beräknade planeringsramen, vilken som nämnts utgår från att ökningen blir densamma under det närmast följande budgetåret som under det innevarande. Inom ramen för detta planeringsutrymme kommer i det följande att förordas, att bidragen till flertalet mellanstatliga biståndsprogram fastställs för en treårsperiod.

Anslag och planeringsram 1968/69—1970/71

I det föregående har behovet av planering av utvecklingsarbete och bistånd betonats. För alla parter — internationella såväl som nationella biståndsorgan, planeringsmyndigheter och verkställighetsorgan på mottagarsidan — är det viktigt att trygghet för de finansiella resurserna finns för perioder av några års varaktighet. Riksdagen har i olika sammanhang godtagit denna princip.

De svenska bidragen till internationella utvecklingsprogram lämnas i flera fall inom ramen för utfästelser avseende flera år. Sådana åtaganden har tidigare lämnats till Internationella utvecklingsfonden IDA avseende treårsperioder, och nu är en ny utfästelse avseende åren 1968—1970 aktuell. Till FN:s utvecklingsprogram UNDP har Sverige sedan ett par år lämnat treårsutfästelser, senast avseende åren 1967—1969. För Internationella livsmedelsprogrammet WFP gäller ett åtagande för åren 1966—1968, och en ny bidragsperiod har fastställts att omfatta åren 1969 och 1970. Den särskilda

konventionen av år 1967 om livsmedelshjälp gäller för en period som sammanfaller med budgetåren 1968/69—1970/71. Av det belopp som Sverige kontant skall inbetala av sin medlemsandel i Asiatiska utvecklingsbankens grundfond förfaller de återstående tre delposterna också till betalning under budgetåren 1968/69—1970/71.

På motsvarande sätt gäller på de direkta svenska biståndsåtgärdernas område, att avtal med mottagarländer sluts för perioder av flera års varaktighet. I enlighet med riksdagens bemyndigande lämnas utfästelser om utvecklingskrediter ofta över en treårsperiod. Projektavtal inom den s. k. fältverksamheten har sedan länge ingåtts för en tid av tre till fem år, undantagsvis längre.

Inom ramen för den tillväxt av den svenska biståndsvolymen mot 1 %-målet, som jag nyss uttalat mig för, förordar jag att ett i väsentliga avseenden preciserat treårsprogram för anslag och planering nu fastställs. Detta program bör dras upp efter följande riktlinjer.

Till de multilaterala biståndsprogrammen i FN:s och Världsbankens regi, UNDP och IDA, görs — i tillägg till de åtaganden som redan skett — utfästelser om en stigande bidragsvolym för åren 1968, 1969 och 1970. Även till FN:s barnfond UNICEF och till FN:s flyktingkommissariat (UNHCR) bör utfästelser göras om ökade bidrag. Beslut om en ökad livsmedelshjälp har redan fattats för budgetåren 1968/69—1970/71 genom riksdagens godkännande av 1967 års konvention (prop. 1967: 156, JoU 39, rskr 346), och FN:s och FAO:s livsmedelsprogram WFP förutsätts få fortsatt stöd under den förestående bidragsperioden 1969—1970.

I avrundade tal förordar jag att följande bidragsbelopp redan i år utfästs till internationella program. (Motsvarande belopp för innevarande budgetår anges som jämförelse.)

	Budgetår, milj. kr.				Summa anslag och utfästelser 1968/71
	1967/68 Anslag	1968/69 Anslag	1969/70 Utfästelse	1970/71 Utfästelse	
IDA	52	72	88	104	265
Int. livsmedelsprogrammen	16	38	38	38	114
Asiat. utv. banken	3	3	3	3	9
UNDP	81	81	91	104	276
UNICEF	9	9	15	15	39
FN:s flyktingverksamhet ..	2	2	3	3	8
Totalt	162	205	238	267	710

De bidragsökningar som nu förordas innebär en anslagsökning budgetåret 1968/69 koncentrerad främst till två slag av program, nämligen livsmedelsprogrammen och Världsbankens kreditgivning under utvecklingsfonden IDA. Därutöver bör ske en viss ökning av det fasta bidraget till FN:s flyktingkommissariat (med ca 300 000 kr.) och till UNICEF (med 200 000 kr.). Ökningen av livsmedelshjälp — med 22 milj. kr. — har behandlats av riksdagen i samband med godkännandet av 1967 års konvention. En princip-